

Літаратурнае мастацтва

Выдаецца з 1932 г.

№ 24 (2603)

ПЯТНІЦА

16

чэрвеня 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

СОНЦА ЛУКОМЛЯ

Пяцьдзесят гадоў назад, у чэрвеньскія дні 1922 года, забілася сэрца Кашырскай ДРЭС — першай электрастанцыі, пабудаванай па ленінскім плане ГОЭЛРО, станцыі — равесніцы СССР. Збылася ленінская мара аб Расіі «электрычнай». Наша Радзіма стала магутнай індустрыяльнай дзяржавай, у нас будуецца буйнейшая ў свеце электрастанцыя. І сярод іх ярка гарыць электрычнае сонца Лукомля. Хутка яно засвеціцца яшчэ мацней — да 50-годдзя СССР будзе здадзены ў эксплуатацыю яшчэ адзін, пяты па ліку энергаблок магутнасцю 300 тысяч кілават.

Мантаж цепла механічнага абсталявання на ДРЭС вядзе

Лукомльскі ўчастак ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга трэста «Цэнтраэнергамонтаж» Міністэрства энергетыкі і электрыфікацыі СССР. Сярод мантажнікаў, каго сёння на будоўлі называюць правафланговымі сацыялістычнага спаборніцтва, малдаванін Антон Максімавіч Лупу, фін Вейна Якаўлевіч Хюрэнен, казах Анатолій Курбанавіч Сейсебека, беларус Казімір Іванавіч Хрушчык, чуваш Уладзімір Ільіч Чарноў, рускі Уладзімір Сяргеевіч Асокін, украінец Мікалай Іванавіч Паляшчук. Іх вы бачыце на нашым здымку.

Фотанарыс пра Лукомльскую ДРЭС — на стар. 2—3.

У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ КПСС

АБ МЕРАХ

ПА УЗМАЦЕННІ

БАРАЦЬБЫ

СУПРАЦЬ П'ЯНСТВА

І АЛКАГАЛІЗМУ

У прынятай пастанове па гэтым пытанні ЦК КПСС абавязвае ЦК кампартый саюзных рэспублік, крайкомы, абкомы, гаркомы, райкомы партый і пярвічныя партыйныя арганізацыі павесці рашучую і настойліваю барацьбу супраць п'янства і алкагалізму, распрацаваць канкрэтныя мерапрыемствы па шырокім разгортванні масава-палітычнай і культурна-выхавальнай работы ў калектывах і сярод насельніцтва па месцы пражывання, узмацненні проціалкагольнай прапаганды, павышэнню эфектыўнасці грамадскага і адміністрацыйнага ўздзеяння на асоб, якія злоўжываюць алкаголем.

Міністэрству аховы здароўя СССР, Камітэту па друку пры Саўце Міністраў СССР, Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў СССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні, Камітэту па кінематаграфіі пры Саўце Міністраў СССР, Міністэрству культуры СССР, Камітэту па фізічнай культуры і спорце пры Саўце Міністраў СССР, Усесяюзнаму таварыству «Веды», рэдакцыям цэнтральных і мясцовых газет і часопісаў прапанавана больш актыўна выкарыстоўваць друк, радыё і тэлебачанне, кіно, відэа і іншыя мерапрыемствы, лекцыйную прапаганду, фізічную культуру і спорт з мэтай узмацнення проціалкагольнай прапаганды, растлумачэння велізарнай шкоды, якую наносіць п'янства здароўю людзей, выхаванню дзяцей і падлеткаў, усяму саветкаму грамадству.

Міністэрству аховы здароўя СССР, Міністэрству асветы СССР, Акадэміі педагагічных навук СССР, Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў СССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі разам з ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ даручана распрацаваць прапановы па сістэме проціалкагольнай прапаганды і выхаванні навучэнскай і працуючай моладзі і забяспечыць іх ажыццяўленне.

ЦК КПСС абавязвае выканкомы мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных разам з прафсаюзнымі, камсамольскімі, фізкультурнымі і іншымі грамадскімі арганізацыямі, кіраўнікоў прадпрыемстваў і устаноў прыняць меры да палепшэння арганізацыі культурнага вольнага часу працоўных у выхадныя і святачныя дні.

З гэтай мэтай распрацаваць і ажыццявіць мерапрыемствы па расшырэнні сеткі загарадных баз адпачынку працоўных, выкарыстоўваючы для гэтага, у прыватнасці, памішанні піянерскіх лагераў у вольны ад абслугоўвання дзёны час; забяспечыць стварэнне ў загарадных зонах адпачынку дадатковай колькасці ложкаў, каткоў, палілёнаў і пляцовак для дэманстрацыі кінафільмаў, чытальняў, лодачных станцый, пунктаў пракату спартыўнага, культурна-бытавога інвентару і турыстычнага рыштунку; прыняць меры да расшырэння колькасці спартыўных пляцовак, тэнісных кортаў, каткоў і др. т. п. у калгасах і саўгасах, у жылых кварталах гарадоў і пасёлкаў.

Прапанавана Міністэрству культуры СССР, Камітэту па кінематаграфіі пры Саўце Міністраў СССР арганізаваць у кінатэатрах, у вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах, санаторыях, дамах адпачынку, пансіянатах, парках і на адкрытых пляцоўках бясплатную дэманстрацыю навукова-папулярных і дакументальных кінафільмаў, якія раскрываюць шкоду п'янства і алкагалізму.

НАДЗЕННЫМ праблемам беларускай мастацтвазнаўчай крытыкі, яе задачам быў прысвечан пленум праўлення Саюза мастакоў БССР, які адбыўся 6 чэрвеня. З дакладам «Пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» і задачы Саюза мастакоў БССР» выступіў старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. Грамыка.

— Усё пазнаецца ў параўнанні, — сказаў дакладчык, — таму, відаць, сёння дарэчы прыгадаць тыя недалёкія гады, калі крытыкаў і мастацтвазнаўцаў у Беларусі можна было літаральна пералічыць па пальцах. У той час для абмеркавання нашых выставак, асветлення нашага творчага працэсу, напісання кніг па гісторыі беларускага мастацтва мы вымушаны былі запрашаць спецыялістаў з Масквы і іншых гарадоў нашай краіны.

Сёння беларускія крытыкі, гісторыкі і тэарэтыкі мастацтва прадстаўляюць нашу рэспубліку на ўсесаюзных і міжнародных мастацтвазнаўчых форумах. На працягу толькі некалькіх год выйшлі ў свет такія сур'ёзныя працы беларускіх мастацтвазнаўцаў, як кніга па марксісцка-ленінскай эстэтыцы «Логіка прыгажосці» М. Крукоўскага, «Выўленчае мастацтва Беларусі дакастрычніцкага перыяду» М. Нацара, «Манументальныя летапісы эпохі» І. Ялатамцавай, творча-біяграфічныя нарысы пра мастакоў М. Філіповіча (аўтар В. Шматаў), К. Касмачова (М. Ганчароў), манаграфія Л. Дробава пра беларускіх мастакоў дакастрычніцкага перыяду.

Беларускія мастацтвазнаўцы і крытыкі супрацоўнічаюць не толькі з беларускімі выдавецтвамі, яны рыхтуюць кнігі для выдавецтваў Масквы

Ленінграда, актыўна супрацоўнічаюць у часопісах «Искусство», «Творчество», «Декоративное искусство СССР», друкуюць свае артыкулы ў рэспубліканскіх газетах і часопісах, актыўна ўдзельнічаюць у складанні БелСЭ, выконваюць вялікую работу па сістэматызацыі фондаў Беларускага дзяржаўнага мастацкага музея, складанні каталогаў, вядуць актыўную педагагічную і прапагандысцкую дзейнасць.

З ПЛЕНУМА ПРАўЛЕННЯ

САЮЗА МАСТАКОў

БЕЛАРУСІ

Асабліва трэба адзначыць вялікую, вельмі патрэбную працу, якую выконваюць супрацоўнікі сектара звода помнікаў АН БССР па выўленні і класіфікацыі шматлікіх помнікаў высокай духоўнай культуры беларускага народа.

— Як вядома, — адзначыў далей В. Грамыка, — аналіз нашага творчага працэсу робіць друк. Нас, мастакоў, не заўсёды задавальняе ўзровень крытычных матэрыялаў па мастацтве.

В. Грамыка падрабязна і грунтоўна гаварыў аб неабходнасці пры крытычным аналізе твораў аблірацца на строга навуковую метадалогію, не дапускаць суб'ектывізму, «густаўшчыны». Ён казаў, што крытык павінен валодаць глыбокімі ведамі ў галіне «суседніх» мастацтваў, бо сёння ўжо немагчыма разглядаць бе-

ларускае выўленчае мастацтва ў адрыве ад літаратуры, музыкі, архітэктуры, ў адрыве ад тых працэсаў, якія адбываюцца ў сусветнай і нашай, сацыялістычнай, культуры.

— Крытыка вострая, але слухная — заўсёды дапамагае мастаку разабрацца ў сабе, у сваіх памылках. Не трэба забывацца, што адаптацыя да сваіх твораў з'ява ўласцівая людзям усіх узростаў і прафесій. Уласцівая яна і мастакам. Мы часта пры-

звычайнаемся да сваіх работ, не ўважаем іх слабых бакоў і таму хваравіта ўспрымаем любую крытыку ў свой адрас, лічачы, што крытык, які сказаў нам не вельмі прыемныя словы, — дрэнны крытык. Пры гэтым забываемся на тое, што самагінноз стрымлівае творчы рост мастака. Якім бы жорсткім ні быў прысуд крытыка, калі ён справядлівы па сутнасці і добрамыслівы па форме — ён будзе толькі на карысць творцы.

Але які траўма, здараецца, наносіць мастаку, калі яго творы ацэняюць з пункту гледжання асабістых густаў. Як доўга, у пакутах выношваецца задума твора, колькі душэўных сіл траціцца на тое, каб наблізіць сваё тварэнне да задумы, і як крыўдна бывае, калі крытык, нават не паспрабаваўшы разабрацца ў сутнасці

КРЫТЫКА

СПАБОРНІЧАЮЦЬ МАЛАДЫЯ

Учора сталі вядомыя вынікі першага тура Міжрэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў, які праходзіць у Запарож'і ў Ільяскаў кансерваторыі. Лявія, Літа, Эстонія, Беларусь і Малдавія прыслалі сюды 96 маладых музыкантаў. Ад нашай рэспублікі ў спаборніцтве прымаюць удзел 18 чалавек: скрыпачы, віяланчэлісты, піяністы, спевакі.

Пасляхова скончылі першы тур і да-

пушаны на другі студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі: Т. Працько (віяланчэль); В. Бодзьпраў, Ю. Ільясоў, Г. Фукс, Ш. Гернштэйн (скрыпка); І. Алоўнікаў, Б. Спектар, А. Кузьмін, М. Мендзялеўская (фартэпіяна); Н. Казлова, Я. Пятроў, В. Раговіч, Н. Майсеенка (вакал).

Наперадзе яшчэ два туры. 26 чэрвеня журы конкурсу, у якое ўваходзіць 8 прадстаўнікоў ад Беларусі, падведзе канчатковыя вынікі конкурсу і назаве яго пераможцаў.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ ў КОНКУРСАХ

Міністэрства абароны СССР з мэтай заахоўвання аўтараў, якія пішуць творы на героіка-патрыятычную тэму, устанавіла тры літаратурныя прэміі. Яны будуць прысуджаныя раз у два гады ў Дзень Перамогі — 9 мая.

Прэміі будуць адзначацца лепшымі твораў (проза, паэзія), што раскрываюць подзвігі савецкіх людзей пры абароне сацыялістычнай Радзімы, сучаснае жыццё савецкіх Узброеных Сіл, пераемнасць слаўных рэвалюцыйных і баявых традыцый нашага народа, якія ўпершыню выдаюцца Ваенным выдавецтвам Міністэрства абароны СССР. Перавага будзе аддавацца кнігам аб сучасным жыцці Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

Аўтарам твораў, удастоеных прэміі, будуць уручаны нагрудныя значкі і дыпламы. Устаноўлены тры прэміі: першая — дзве тысячы руб., другая — 1500 і трэцяя — тысячу рублёў.

Другі літаратурны конкурс на лепшыя апавесці, апавяданне, нарыс, песню, вершы аб'явіла рэдакцыя часопіса «Внутренний фронт» Міністэрства ўнутраных спраў СССР «На боевом посту».

У конкурсных творах павінны быць адлюстраваны баявая служба, вучо-

ба, быт воінаў унутраных войск, іх мужнасць і героізм пры выкананні вайскаса абавязку, высокія маральна-палітычныя і баявыя якасці салдат, сержантаў і афіцэраў, выхаваных на традыцыях дружбы народаў СССР і пралетарскага інтэрнацыяналізму, слаўныя баявыя традыцыі войск ВЧК — АДПУ — НКВС і Міністэрства ўнутраных спраў, ратныя подзвігі дзяржынцаў ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў.

Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены прэміі. За АПОВЕСЦЬ: першая прэмія — 500 руб., другая — 300 і трэцяя — 200 руб.; за АПАВЯДАННЕ: першая прэмія 300 руб., другая — 200 і трэцяя — 100 руб.; за НАРЫС: першая прэмія — 200 руб., другая — 150 і трэцяя — 100 руб.; за ПЕСНЮ: першая прэмія — 200 руб., другая — 150 і трэцяя — 100 руб. (прэміроўка музыка і тэкст разам); за ВЕРШЫ: першая прэмія — 150 руб., другая — 100 і трэцяя — 50 руб.

Устаноўлены таксама чатыры заахвочвальныя прэміі па 50 рублёў кожна.

Конкурс працягнецца да 30 снежня 1972 г.

XVII МІЖНАРОДНЫ КНІЖНЫ КІРМАШ

ПІСЬМО З ПОЛЬШЧЫ

На XVII Міжнародным кніжным кірмашы, які праходзіць з 14 па 21 мая ў Палацы культуры і навукі ў Варшаве, 257 выдавецтваў з усіх кантынентаў зямнога шара прапанавалі звыш 80 тысяч выданняў.

У гэтым моры выдавецкай прадукцыі сучаснага свету асабліва багата была прадстаўлена Краіна Саветаў. Уся экспазіцыя яе выстаўкі на Міжнародным кірмашы ў Варшаве была падпарадкавана адзінаму плану — паказаць росквіт навукі і

тэхнікі, культуры і мастацтва кожнай з саюзных рэспублік за 50 год СССР. Каля 3 тысяч выданняў па самай разнастайнай тэматыцы на рускай мове, мовах народаў СССР і некаторых замежных змож убачыць наведвальнікі кніжнага кірмашу. Польскаму наведвальніку кірмашу цікава было даведацца, што на працягу апошніх 25 год у СССР выдадзена звыш 1600 кніг польскага аўтараў агульным тыражом 59 мільянаў экзэмпляраў.

Вельмі эфектна была прадстаўлена на кірмашы выдавецкая прадукцыя Беларускай ССР. Кнігі беларускіх выдавецтваў вызначаюцца каларытнасцю афармлення і высокай паліграфічнай тэхнікай. Цікавасцю карыстаюцца на выстаўцы кнігі «Беларусь Савецкая», «Гісторыя Мінска», «450 год Беларускага кнігадрукавання», «Беларускі фальклор», выданні твораў беларускіх пісьменнікаў, дзіцячая і маладзёжная літаратура.

Мікола ГАЙДУК, Беласток.

ВІ ПАМ'ЯТАЕЦЕ словы са старой песні — «Загудели, загудели проведы. Мы такого не видели никогда? Час змініўся, і зараз не драўляныя слупы закрочылі «от избы до избы», а жалезабетонныя і металічныя апоры трымаюць шлях на сотні і тысячы кіламетраў.

У далёкім 1930 годзе першынец энергетыкі рэспублікі — БелДРЭС меў магутнасць 32 тысячы кілават. А цяпер адзін толькі энергаблок Лукомльскай электрастанцыі вырацоўвае амаль у дзесяць разоў больш электрычнай энергіі, а магутнасць чатырох энергаблокаў першай чаргі станцыі складае 1200 тысяч кілават. Гэта лічба выглядае яшчэ больш важкай у параўнанні з магутнасцю ўсіх электрастанцый Беларусі ў 1940 годзе, якая складала тады 128 тысяч кілават.

Хуткімі тэмпамі расце індустрыяльная Беларусь, гарадам і сёлам трэба ўсё больш электрычнай энергіі. К канцу палігодкі Лукомльскай ДРЭС дасягне праектнай магутнасці — 2400 тысяч кілават. Будавець гэту сапраўды гіганцкую станцыю дапамагае ўся краіна. Ленінградскі двайчы ордэна Леніна і ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі металічны завод імя XXII з'езда КПСС пастаўляе сюды магутныя турбіны, электрамашынабудавнічае аб'яднанне «Электрасіла» з горада на Няве шле генератары, таганрогскі завод «Чырвоны кацельшчык» прысылае прамачоныя катлы прадукцыйнасцю 950 тон пары ў гадзіну, станцыйныя трубаправоды высокага і звышвысокага ціску прыбываюць з падольскага ордэна Леніна машынабудавнічага завода імя Г. К. Арджанікідзе. Абсталяванне для будучай станцыі шлюць таксама заводы Масквы і Ервана, Свядлоўска і Казані, Баку і Саранска, Львова і Запарожжа, Латвіі, Беларусі.

Літаральна кожны дзень жыццё будоўлі раскрывае прыклады братняй дружбы і супрацоўніцтва рэспублікаў. Пад кіраўніцтвам генеральнага падрадчыка — рыжскага аддзялення інстытута «Цеплаэлектрапраект» — у распрацоўцы праектнага задання прынялі ўдзел беларускія і ўкраінскія спецыялісты. У цэхах электрастанцыі можна сустрэць вучоных з многіх навуковых устаноў, якія вядуць тут даследаванні па пытаннях надзейнасці і эканамічнасці работы абсталявання, даючы карысныя рэкамендацыі.

Беларускія энергетыкі рэгулярна абменьваюцца тэхніка-эканамічнай інфармацыяй з Канакоўскай, Кастрамскай (РСФСР), Тройцкай (Украіна), Карманюскай (Башкірская АССР), Літоўскай ДРЭС і іншымі блочнымі электрастанцыямі. Гэта актыўная форма ўзаемаўзбагачэння дазваляе пастаянна ўдасканалваць вытворчы працэс, свечасова ліквідаваць «вузкія месцы». Вылучыўшы вопыт канакоўскага, на Лукомльскай ДРЭС укаранілі метады эксплуатацыйных хімічных ачыстак паверхняў нагрэву котлаагрэга-

гэтага твора, выносіць безапеляцыйны прысуд. Такі «метад даследавання» глыбока чужы прыцыпам марксісцка-ленінскай метадалогіі. Ён не толькі крыўдзіць мастака, але наносіць непараўняныя страты і самому крытыку, яго аўтарытэту.

Адной з найбольш важных задач нашага творчага саюза з'яўляецца стварэнне такога маральнага асяроддзя, у якім тэорыя і практыка будуць знаходзіцца ў суладдзі, а мастакі

рыхтаваныя, якія не могуць паўнацэнна выконваць свае функцыі. Хіба не паказалі, напрыклад, што нават у беларускіх філіялах Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі да гэтай пары няма ніводнага спецыяліста па эстэтыцы і па тэорыі мастацтва.

Нават кафедра тэорыі і гісторыі мастацтва Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута не мае патрэбнай колькасці мастацтва-

даць пра тое, каб забяспечыць патрэбы ў мастацтвазнаўчай і крытычнай літаратуры.

— Матэрыялы XXIV з'езда КПСС, пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы», — сказаў у заключэнне дакладчык, — даюць творчым саюзам шырокую праграму дзеяння, выканаць якую можна толькі пры ўсімнамернай, мэтанакіраванай рабоце ўсё нашых творчых цэхаў.

Аб узроўні беларускага мастацтвазнаўства і крытыкі, аб яе культуры, аб маральным абавязку крытыка быць прынцыповым, добразычлівым, патрабавальным, як да другіх, так і да сябе, вялі зацікаўленую, шчырую гаворку, выступіўшы ў спрэчках мастацтвазнаўцы У. Бойка, В. Шматаў, Л. Дробаў, І. Ялатцава.

Пра выдавецкія планы, пра пашырэнне выпуску мастацтвазнаўчай літаратуры расказаў галоўны мастак Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку М. Ганчароў.

— Аўтарытэт крытыка, — сказаў мастацтвазнаўца Б. Крэпак, — ніколі не будзе высокім, пакуль крытык не валодае аналізам. Вельмі часта мы ў сваіх артыкулах, якія друкуем у рэспубліканскай прэсе, акцэнтуюм увагу на раскрыцці намераў аўтара, анісваем твор, а не аналізуем яго сур'езна і глыбока. Гэта прыдчыняе дзверы для непатрабавальнасці, аморфнасці, як у крытыцы, так і ў мастацтве.

Сёння самым небяспечным ворагам мастацтва з'яўляецца шэрац. І мы, крытыкі, павінны прыкласці ўсе намаганні, каб шэрых, нецкавых твораў у нашым мастацтве было як мага менш.

Пра неабходнасць выконваць прынятыя пленумамі Саюза мастакоў паставы гаварыў мастацтвазнаўца А. Белавусаў.

— Рэўна год таму, — сказаў ён, — мы ў гэтай жа зале праводзілі пленум праўлення Саюза мастакоў Беларусі, прысвечаны праблемам крытыкі. Роўна год назад мы прынялі вельмі слушныя рашэнні і вось сёння, відаць, будзем прывітаць іх зноў раз. Чаму? Ды таму, што за год, які мінуў з таго пленума, не было зроблена ніякіх практычных захадаў для таго, каб выканаць хоць адзін з пунктаў яго рэзалюцыі...

— Я думаю, — сказаў старшыня секцыі мастацтвазнаўства і крытыкі Саюза мастакоў БССР А. Сурскі, — што праўленне Саюза мастакоў павінна не толькі накіроўваць нашу работу, але рашаць і больш складаныя «стратэгічныя» праблемы развіцця нашага мастацтвазнаўства і крытыкі.

Падсумаваў выступленні загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцалеў.

— Спрыяючы развіццю крытычнай думкі, — сказаў ён, — партыя бачыць у гэтым шляхі павышэння ўзроўня нашага вывучэння мастацтва. Партыя разглядае крытыку не як самамэту, а як сродак для дасягнення нашым вывучэннем мастацтвам яшчэ больш буйных поспехаў.

С. Марцалеў падкрэсліў, што толькі пры абсалютным узаемадзеянні ўсіх атрадаў мастацтвазнаўчай крытыкі магчыма дасягнуць сапраўднага творчага поспеху, узнікнення яшчэ больш значных, яшчэ больш цікавых твораў жыццывісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

ЗЬРОЯ ПАРТЫЙНАЯ

і крытыкі будуць разумець, што ўсе яны працуюць над стварэннем сваясаблівага летапісу нашай эпохі і таму павінны прыкласці ўсе намаганні для таго, каб гэты летапіс быў найбольш праўдзівым, дакладным, поўным.

— Але мы не павінны закрываць вочы і на тое, — сказаў далей дакладчык, — што ў нас існуе цэлы шэраг аб'ектыўных прычын, якія стрымліваюць развіццё нашай крытычнай думкі.

Адна з іх — востры недахоп прафесійна-кваліфікаваных мастацтвазнаўчых кадраў. Нашы інстытуты не рыхтуюць спецыялістаў мастацтвазнаўцаў. У выніку нашы мастацтвазнаўчыя сілы фарміруюцца з мастакоў, журналістаў, гісторыкаў, філалагаў.

Пасады мастацтвазнаўцаў ва многіх установах займаюць людзі не пад-

знаўцаў са спецыяльнай падрыхтоўкай. Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, сектар зводу помнікаў, мастацкая рэдакцыя БелСЭ, выдавецтвы, рэдакцыі газет, часопісаў, радыё, тэлебачанне, прадпрыемствы мясцовай і лёгкай прамысловасці, дамы народнай творчасці не могуць абыходзіцца без спецыялістаў мастацтвазнаўцаў. Думам пра падрыхтоўку такіх спецыялістаў мы павінны ўжо сёння.

Мастацтвазнаўцы, а не выпадковыя людзі павінны займацца эстэтычным выхаваннем у школе, у сярэдніх і вышэйшых навучальных установах, павінны ўдзельнічаць у фарміраванні мастацкага аблічча нашага горада, уплываць на эстэтычны якасці прамысловых вырабаў.

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку павінен больш

Машыніст Варыс Ілвераў трымае руку на пульсе станцыі.

Пасля працоўнага дня цягне да сябе прахалода Лукомльскага возера.

Пяцігодка,
год друі

СОНЦА ЛУКОМЛЯ

таў, што дало магчымасць падоўжыць тэрміны работы гэтага абсталявання паміж капіталымі рамонтамі. І такіх прыкладаў многа.

Дыханне блізкага свята адчуваецца ва ўсіх сферах вытворчага і грамадскага жыцця Новалукомля і горада маладзёжы, горада светлых перспектыв. Зусім нядаўна гараджане ўрачыста сустракалі ўдзельнікаў мотавелаагіпрабегаў, якія прайшлі па дарогах Расіі, Украіны, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Беларусі. Гэтыя прабегі і паходы спартсменны і турысты Новалукомля прысвяцілі паўвекавому юбілею Краіны Саветаў. Клуб турыстаў запланаваў аўтамотапрабегі ў Малдавію, рэспублікі Закаўказзя і Сярэдняй Азіі.

Маладзё Новалукомля моцна дружыць з кнігай. Больш як 1300 чытачоў карыстаюцца паслугамі гарадской бібліятэкі. Маленькі калектыў гэтай культасветустанова, якую ўзначальвае Валяціна Максімаўна Лузанава, праводзіць тэматычныя выстаўкі і вечары, гутаркі і аглянды. З дапамогай чытачоў тут афармляюцца альбомы, рыхтуюцца канферэнцыі. Літаратурныя гульні-падарожжы «Краіна, у якой мы жывём», конкурсы на лепшы чытальніцкі дзёнік і на лепшы малюнак да прачытанай кнігі прыцягваюць многа юных кнігалюбаў.

Характэрнай рысай гарадскога пейзажа сталі вежавыя краны.

— За гады пяцігодкі, — расказвае старшыня гарвыканкома Тамара Андрэўна Піскунова, — будаўнікі здадуць 80 тысяч квадратных метраў жылля. З'явіцца 70 мес Палац культуры з залай на 700 чалавек і бібліятэкай, музычная школа на 250 вучнёўскіх месц, яшчэ адна сярэдняя школа на 1104 месцы, два дзіцячыя камбінаты, пашырыцца бальнічны гарадок. На беразе возера вырастуць карпусы піянерскага лагера і прафілакторыя для

рабочых станцыі. Расчыняць дзверы гасцініца «Інтурыст», рэстаран «Лукамор'е», новыя магазіны, кафэ і кафетэрыі. Рыхтуюцца падарункі і для спартсменаў — стадыён, цір, басейн. Планаецца адкрыць у горадзе філіял Энергетычнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута. Ужо зараз вядзецца збудаванне ў горадзе камбіната аб'ёмнага домабудаўніцтва, справіў наваеселле малочны завод. Пяцігодка горада напружаная, але мы яе абавязкова выканам.

...Магутная электрычная рака па высокавольтавых лініях расцякаецца ад берагоў Лукомльскага возера ва ўсе канцы рэспублікі і за яе межы. У люстраной роўнядзі, адбіваюцца дзве чырчкіламетравыя трубы і велізарны, пяцідзсятіметравай вышыні, корпус фабрыкі электрычнасці. А побач ідзе мантаж пятага энергблока. Паўдарнаму працуюць будаўнікі. Яны спарнічаюць за паспяховае ператварэнне ў жыццё рашэнняў XXIV з'езда КПСС, які запісаў у Дырэктывах па дзевятым пяцігадовым плане «...весці новыя магутнасці на Лукомльскай ДРЭС».

У гэтыя дні калектыў будаўнікоў і эксплуатацыйнікаў флагмана белару-

Уладзімір Сяргеевіч і Клаўдзія Фёдаравна Якіраская будавалі электрастанцыю ў Новакубышкаўску, Омску, Яраслаўлі, Маскве, а з 1968 года працуюць у Новалукомлі. Абодва лны ўжо тут унагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга.

скай энергетыкі рыхтуе дастойную сустрэчу 50-годдзю ўтварэння СССР. Гэта вялікае свята хочучь парадаваць новымі вытворчымі дасягненнямі прадстаўнікі многіх братніх народаў нашай краіны, якія разам дружна працуюць на ўзвышэнні энергаганта.

Ул. ФРЭЙДЗІН.
Фота аўтара.

КАЛІ З ДУШОЙ...

«Беларуская кадрыля». У залі хвацкім танцы ўвішна носяцца хлопцы і дзяўчаты, апрапунты ў нацыянальнай беларускай касцюмы. Ідуць рэпетыцыі танцавальнага калектыву мастацкай самадзейнасці Кармянскага раённага аб'яднання «Сельгастэхніка».

Зусім нядаўна быў аб'яўлены набор у калектыў мастацкай самадзейнасці райаб'яднання. Першымі падалі голас снэптыкі, Маўляў, дзе тут знайсці спевакоў і танцораў? Аднак у самадзейнасць пацягнуліся і маладыя, і пажылыя. Міхаіл Захаравіч Крамзую і яго сын Віктар (абодва працуюць слесарамі), шафёр Аляксандр Назаранка, інжынер-будаўнік Анатоль Нарчук і яго жонка Валяціна, сакратар-машыністка Вера Крылова, інжынер-нармаіроўшчык Міхаіл Багдановіч і іншыя. Неўзабаве калектыў ужо налічваў 30 удзельнікаў. Быў створаны хор. Нямала здольных людзей знайшлося ў «Сельгастэхніцы». Выдатна выконвае на домры рускія народныя песні Аляксандр Умноў, салістам паназаў сябе рабочы Леанід Стасянку. Электрамонтажнік Юрый Скараход і Вера Крылова з поспехам дэкламуюць.

І вось стварылі танцавальную групу і мужчынскі вакальны ансамбль. Неўзабаве ў выкананні ансамбля на сцэне прагучалі песні «Марш рамонтнікаў», «Ішоў сядат», «А жаніцца трэба знаць...» Вакальны ансамбль хутка заваяваў павагу глядачоў. Самадзейныя артысты выступілі з канцэртамі на сцэнах сельскіх клубаў Кармяншчыны і ў раённым доме культуры. Творчым экзаменам для многіх удзельнікаў самадзейнасці паслужыла выступленне на Гомельскім абласным тэлебачанні. Удзельнікі самадзейнасці шукаюць цікавыя формы работы. Напрыклад, у дадатак да музычнага фельетона «Лада» Юрый Скараход і Вера Крылова рыхтуюць новыя сатырычныя куплеты, прысвечаныя вясковому жыццю. Будзе дадзены бой п'яніцам і абібокам.

Рабочы Леанід Стасянку працуе над новымі песнямі. Новую праграму рыхтуюць мужчынскі вакальны ансамбль і танцавальны калектыў.

Калектыў мастацкай самадзейнасці раённага аб'яднання «Сельгастэхніка» вырашыў пабываць ва ўсіх калгасах і саўгасах Кармяншчыны з канцэртнымі праграмамі.

Н. ЦЫЛАВА,
В. УШАУ-ЛАНДЫШ.

БЕЛАРУСКАЯ дзяржаўная філармонія з году ў год ад сезона да сезона, пашырае аб'ём канцэртнай работы, імкнецца пастаянна паліпшаць якасць сваёй работы. Дастаткова сказаць, што ў мінулым годзе нашы творчыя калектывы далі амаль дзевяць тысяч канцэртаў, абслужыўшы звыш двух з палавінай мільёнаў гледачоў. За гэтымі сухімі, на першы погляд, лічбамі крыецца вялікая работа артыстаў, рэжысёраў, музыкантаў — усіх работнікаў філармоніі.

У пачатку сёлета года ўвесь калектыв уключыўся ва ўсесаюзнае сацыялістычнае спаборніцтва тэатральна-відовішчных прадпрыемстваў за дастойную сустрэчу 50-годдзя ўтварэння СССР і прыняў на сябе павышаны абавязавальны. Арганізацыя спаборніцтва паміж асобнымі нашымі цэхамі, бюро, эстраднымі групамі за стварэнне яркіх канцэртных праграм і нумароў высокага ідэяна-мастацкага гучання, павышэнне выканаўчага майстэрства, выкананне вытворча-фінансавых планаў, асабліва па абслугоўванні сяла і новабудуляў, несумненна з'явіцца значным стымулам далейшага ўздыму мастацка-творчай работы філармоніі ў цэлым.

У святле канкрэтных указанняў і рэкамендацый выкладзеных у Пастанове ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння СССР», у філармоніі распрацаваны і зацверджаны план асноўных мерапрыемстваў на юбілейны год. Перад намі стаіць задача — усімі сродкамі прафесійнага мастацтва растлумачыць народу перамогу ленинскай нацыянальнай палітыкі, усямерна развіць культурны сувязі з братнімі рэспублікамі, актыўна абменьвацца багаццямі мастацкай культуры.

Трэба адзначыць, што ў апошні час папулярызаваны лепшыя дасягненні шматнацыянальнага савецкага мастацтва набывае ў нашай рэспубліцы ўсё больш рознабаковы і мэтанакіраваны характар. Я не кажу пра савецкую песню, якая гучыць літаральна на ўсіх канцэртах у выкананні камерных і эстрадных спевакоў. Значна шырэй і часцей пачалі ў нас прапагандавацца таксама творы буйных жанраў і форм.

Па прыкладзе мінулага года сёлета з 6 па 23 красавіка ў канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі быў праведзены цыкл сімфанічных прэм'ер музыкі народаў СССР з удзелам кампазітараў, відных дырыжораў і выканаўцаў краіны, які з'явіўся значнай падзеяй у культурным жыцці сталіцы Беларусі. Асабліва з вялікім поспе-

хам прайшоў аўтарскі канцэрт народнага артыста СССР, лаўрэата Ленинскай і Дзяржаўнай прэміі Арама Хачатурана.

У дні сімфанічных прэм'ер у Мінску ўпершыню прагучалі новыя буйныя творы кампазітараў Расійскай Федэрацыі, Украіны, Літвы, Латвіі, рэспублік Сярэдняй Азіі, а таксама беларускіх аўтараў. Сярод іх 3-я сімфонія А. Штагаронкі, трагічная паэма для аркестра, чытальніка і хору «Атэла» Я. Юроўскага, 14-я сімфонія У. Іванова, сімфанічная паэма «Залаты кішляк» Ш. Сайфутдынава, сімфонія Э. Махмудава, сюіта з музыкі да

часны рэпертуар, пааўненне яго высокімі ўзорамі савецкага, у тым ліку беларускага мастацтва з'яўляецца для выканаўцаў адным з рашучых фактараў пры падрыхтоўцы да новых канцэртных выступленняў і верным залогам іх поспеху ў гледача. Наглядным пацвярджэннем служыць праведзены ў красавіку — маі гэтага года на Сахаліне дні савецкай песні з удзелам майстроў Беларускай эстрады. Прысутнічаючы на адкрыцці гэтых дзён, я быў сведкам надзвычай шчырага прыёму, які аказалі прадаўнікі г. Паўднёва-Сахалінска беларускім артыстам, і гэта невы-

быткі самабытнага беларускага мастацтва.

Міжрэспубліканскія фестывалі, дні абмену саюзных рэспублік мастацкімі каштоўнасцямі, які ўвайшлі ў практыку штодзённага жыцця, сталі дзейным сродкам узаемаўзабагачэння культур братніх народаў. Асабліва значнае развіццё формы ўзаемазнага культурнага абмену набывае сёлета. Гэта відаць хоць бы на прыкладзе беларускіх творчых калектываў.

Нядаўна пасляхова закончыліся працяглыя гастролі Дзяржаўнага народнага аркестра БССР па рэспубліках Сярэдняй Азіі. А ў жніў-

ГОД ВЯЛІКІХ ГАСТРОЛЯЎ

кінафільма «Снягурка» Я. Глебава, «Песні Сафо» А. Янчанкі.

Гэты цыкл канцэртаў-прэм'ер, падрыхтаваны і праведзены на высокім арганізацыйна-мастацкім узроўні калектывам Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР пад кіраўніцтвам дырыжораў Ю. Яфімава (Мінск), В. Гнедыша (Кіеў), З. Хакназарава (Ташкент) і М. Павермана (Свярдлоўск), садзейнічаў яшчэ больш шырокай прапагандзе сучаснай савецкай музыкі сярод слухачоў.

Рыхтуючыся дастойна сустрэць вялікае ўсенароднае свята, усе нашы творчыя калектывы, канцэртныя брыгады і салісты працуюць зараз над новымі тэматычнымі праграмамі, якія ўключаюць у сябе музычны і літаратурны матэрыял, прысвечаны У. І. Леніну, партыі, дружбе народаў Краіны Саветаў. У гэтых канцэртных праграмах і эстрадных прадстаўленнях асноўнае месца адводзіцца лепшым творам кампазітараў і паэтаў братніх рэспублік.

Цалкам абноўлены рэпертуар у шэрагу канцэртна-лекцыйных груп і эстрадных калектываў. «Мелодыі дружбы» — так названы песенна-эстрадны агляд з удзелам дыпламанта ўсесаюзнага конкурсу Нэлі Багуслаўскай. Новыя тэматычныя праграмы падрыхтавалі да юбілею Савецкага Саюза эстрадны калектыв «Беларускі сувенір», брыгада з удзелам лаўрэата ўсесаюзнага і міжнароднага конкурсаў заслужанага артыста БССР Віктара Вуячыча, лаўрэат усесаюзнага конкурсу вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры», салісты С. Выдрына, Т. Ванецыян і інш.

Арыентацыя на арыгінальны су-

Г. ЗАГОРДНІ,

дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі

падкова. Нашы эстрадныя калектывы — «Беларускі сувенір» і брыгада пры ўдзеле заслужанага артыста БССР Э. Міцуля, кампазітараў Ю. Семлянкі, І. Лучанка, саліста Беларускага тэлебачання і радыё заслужанага артыста БССР Ю. Смірнова, саліста тэатра оперы і балета БССР лаўрэата міжнароднага конкурсу А. Рудкоўскага, рыхтуючыся да творчай паездкі на Сахалін, падрыхтавалі новы, цікавы канцэртны рэпертуар. Музычны пралог «Мы славім Леніна», песні «Ён нарадзіўся вясной», «Ад Сахаліна да Брэста» І. Лучанка, «Белая Русь» і «Адна ў нас Расія» Ю. Семлянкі, «Абеліскі» Д. Смольскага, патрыятычны вершаваны маналогі «Саюз сэрцаў» С. Грахоўскага, «Ода Братэрству» і «Беларусь — Сахалін» П. Харкова — гэты і рад іншых твораў надалі канцэртным праграмам глыбокі ідэйны сэнс, вялікую грамадзянскую накіраванасць і ярка выяўлены нацыянальны каларыт. За час знаходжання нашых артыстаў на далёкім востраве, дзе было дадзена 94 канцэрты, у тым ліку тры шэфскія, мясцовыя жыхары даведліся аб гераічным мінулым і веліччэ сёняшніх працоўных будняў Савецкай Беларусі і высока ацанілі зда-

ні яго чакае новая канцэртная паездка на Далёкі Усход для ўдзелу ў Свяце мастацтваў народаў СССР, якое з 1 чэрвеня пачало ўрачыстае шэсце па краіне.

Мінскі камерны аркестр — першы сярод творчых калектываў Беларусі адправіўся гэтымі днямі са справаздачнымі канцэртамі ў сярэднеазіяцкія рэспублікі па плане Свята мастацтваў. Услед за гэтым філарманічным калектывам у іншыя братнія рэспублікі выедуць некаторыя нашы вядучыя эстрадныя брыгады. У прыватнасці, вакальна-інструментальнаму ансамблю «Песняры» і Віктару Вуячычу даведзецца ў ліпені выступіць у канцэртах фестывалю «Маскоўскае музыкальнае лета», прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР.

Сёлетні юбілейны год для артыстаў — гэта год творчых справаздач, адказных гастрольных паездак, шматлікіх выступленняў перад самай шырокай аўдыторыяй. Выступленняў не толькі за межамі роднай рэспублікі ў рамках Свята мастацтваў, але і ў сябе дома, дзе ад выканаўцаў людзі чакаюць новых творчых адкрыццяў, новых сустрэч і знаёмстваў са светам прыгожага. А ў такіх выпадках выступіць на сцэне цяжэй, чым перад зусім незнаёмай публікай. Гэта добра разумее калектыв Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, які сёлета свае летнія гастролі праводзіць у абласных нашай рэспублікі. Яго выступленні адбудуцца не толькі ў канцэртных залах, рабочых клубных памяшканнях, але і на адкрытых эстрадах гарадскіх паркаў Мінска, Магілёва, Віцебска, Гомеля, Брэста. Апрача выканання разнастайных сімфанічных пра-

НА ГАСТРОЛЬНЫХ МАРШРУТАХ

Летнія гастролі працягваюцца. Зараз на дарогах Міншчыны можна сустрэць аўтобусы з артыстамі Рэспубліканскага тэатра юнага гледача імя 50-годдзя Ленинскага камсамола Беларусі. І не адстае ад аўтобуса грузавая машына з дэкарацыямі і касцюмамі. Кузаў грузавіка пры неабходнасці становіцца сцэнай. Надвор'е стаіць цудоўнае, і часта спектаклі паказваюцца на йлоні прыроды.

— Увесь чэрвень і першую дэкаду ліпеня наш калектыв будзе абслугоўваць сельскіх гледачоў Міншчыны, — расказвае дырэктар тэатра А. Вольскі. — Зараз у нас працуюць тры творчыя брыгады. Адна паказвае спектакль «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела ў калгасах Мядзельскага, Вілейскага і Валожынскага раёнаў. Маршруты другой брыгады пралеглі па калгасах Нясвіж-

скага, Стаўбцоўскага, Клецкага раёнаў, трыцяць у Слуцкім, Любанскім і іншых раёнах. Абедзве брыгады паказваюць калгаснікам спектакль «Мядовы месяц» К. Губарэвіча.

Сёлетні тэатральны сезон завершым прэм'ерай па п'есе А. Махнача «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці». Гэты спектакль прысвячаем 50-годдзю піянерскай арганізацыі.

Да залатога юбілею СССР рыхтуем сучасную казку па п'есе літоўскай пісьменніцы Вялеты Пальчынскайтэ «Я спяшаюся за летам». Ставіць спектакль запрошаны дзеячы мастацтва з Літвы — рэжысёр Аурэлія Рагаўскайтэ, мастак Вікторыя Гатавінайтэ, кампазітар Леонас Паялайціс, балетмайстар Чэславас Жабраўскас.

У Магілёве госціць Закарпацкі абласны ўкраінскі музычна-драматычны тэатр. Сёлета ён выступіць у Летнім тэатры парка імя М. Горкага, гл-

дзельная зала якога на 900 месцаў зайсьбеда перапоўненая.

— У Беларусь мы прыязджаем не ўпершыню. Былі ў Гродне, Віцебску. І вось — другая сустрэча з працоўнымі горада на Дняпры, — гаворыць дырэктар тэатра В. Руснак. — У нашай гастрольнай афішы — «Дарогі, якія мы выбіраем» М. Заруднага, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Аднойчы ў навагоднюю ноч» Э. Брагінскага і Э. Рэзанава, «Шлюб з прыгодамі» В. Кансона, а з украінскай класікі — «Наталка Палтаўка», «Сватанне на Ганчароўцы», «Маці-наймічка».

Наш калектыв уключаўся ў шматграннае культурнае жыццё вобласці. Акцёры тэатра ўдзельнічалі ў вясновых святах песні, што адбыліся ў старажытным Мсціслаўлі і ў Круглым. Вельмі ўсхвалявала сустрэча калектыву з хлебарабамі калгаса імя Леніна Чавускага раёна. Мы паказалі ім спектакль «Дарогі, якія мы выбіраем». Пасля адбылася таварыская гутарка. Мы расказалі калгаснікам аб сваім тэатры, якому нядаўна споўнілася 25 гадоў, а калгаснікі — пра зямлю, ураджай... Паказвалі спектаклі ў Быхаве, Шклове. Планаўем сустрэчы на буйнейшых прадпрыемствах і будоўлях Магілёва.

ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ЗВЕРАВА Надзея Канстанцінаўна. Паэтэса. Нарадзілася ў 1935 годзе ў Кастраме. Член КПСС. Кастрамскі педагагічны інстытут імя М. Нярасава скончыла ў 1959 годзе. Старшы літаратурны супрацоўнік Магілёўскай раённай газеты «За камуністычную працу». Літаратурную працу пачала ў 1957 г. Выдадзены зборнік вершаў, «Добры дзень» (1967).

РАЗАНАУ Аляксандр Сцяпанавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1948 годзе ў в. Сялец Брэсцкай вобласці. Член ВЛКСМ. Брэсцкі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А. С. Пушкіна скончыў у 1970 годзе. Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Кругельскай СШ, служыў у Савецкай Арміі. Літаратурную працу пачаў у 1966 годзе. Зборнік паэзіі «Адраджэнне» выйшаў у 1970 годзе.

РУДАУ Венямін Сямёнавіч. Празвішча. Нарадзіўся ў 1916 годзе ў в. Даліскае Адэскай вобласці. Член КПСС. Вышэйшую афіцёрскую школу пагранічных войск скончыў у 1946 годзе.

З пошты і МА

На ўскраіне вёскі Нізак прыгожай стужкай уецца Уса. Абпал Усы аксамітавым дываном утульна разлягліся шырокія лугі, папалы.

Нізак стаіць на ўзгорку. Здалёк відаць дамы, акружаныя садамі.

Наш аўтобус памаленьку рухаецца па зялёнай вуліцы. Потым прыпыняецца каля невялікай сляйскай хаты. Гэты невялікі дамок, што стаіць амаль пасярэдзіне вёскі, патапае ў зеляніне. Тут некалі нарадзіўся і жыў славетны беларускі паэт Паўлюк Трус.

З усіх куткоў Беларусі едуць у Нізак настаўнікі, студэнты, школьнікі, каб пакланіцца запавятным мясцінам. Тут, у Нізку, Паўлюк Трус упершыню пачуў ад маці беларускія народ-

ныя казкі і песні, якія так моцна іраналі яго сваёй пэзіяй і прагатай. Тут Паўлюк вучыўся чытаць, пачаў пісаць вершы. У гэтых мясцінах, сярод малюнічага Наднямоння, адчуў будучы паэт веліч і характаў прыроды, вучыўся разумець яе мову.

І вось мы, група рабочай моладзі Мінскага вучэбна-вытворчага прадпрыемства таварыства сляпых, сядзім пад дубам, пад якім так добра некалі думалася паэту.

Сястра паэта Вера Адамаўна расказвае, што Паўлюк цэлымі гадзінамі слухаў тут шэпт лістоў. А калі не выпадала яму прыхаць дадому, то прысылаў родным цёплыя лісты. «Мяне заўсёды цягне свой родны куток, —

грам, складзеных — з лепных твораў рускай і зарубешнай музычнай класікі, савецкай музыкі, аркестр правядзе серыю аўтарскіх канцэртаў беларускіх кампазітараў у гарадах рэспублікі: Д. Камінскага і Ю. Семіянікі — у Горацкай сельгасакадэміі, У. Алоўнікава — у Брэсце, С. Картэса, А. Мдзівані, К. Песакова — у Гродна. Удзел у летніх сімфанічных канцэртах саміх аўтараў несумненна выкліча цікавасць сярод працоўных абласцей і з'явіцца стымулам для далейшага ўмацавання творчых сувязяў аркестра з беларускімі кампазітарамі.

Наша філармонія мае значныя сілы эстрадных спевакоў, музыкантаў, чытальнікоў, вядомых далёка за межамі рэспублікі. У якой кірунку сёння развіваецца іх творчасць, наколькі высокі ўзровень выканаўчага майстэрства артыстаў — аб гэтым мінчане даведваюцца на справаздачных канцэртах беларускай эстрады, якія пачаліся ўчора і працягнуцца да 18 чэрвеня ў Палацы спорту. Тэатралізаваная канцэртная праграма, падрыхтаваная ў выглядзе эстраднага агляду «Апяваю маю Айчыну», здолее, на маю думку, раскрыць не толькі прафесійную сталасць выканаўцаў, але і іх ідэйна-мастацкія прынцыпы, іх імкненне падначаліць эстраднае мастацтва вялікім выхаваўчым мэтам.

Асноўная работа канцэртна-лекцыйнага бюро таксама цалкам накіравана сёлета на прапаганду шматнацыянальнай савецкай музыкі. На працягу мая — верасня ў рэспубліцы адбудзецца 270 лекцый-канцэртаў на тэму «Музыка народаў СССР (з іх 150 у сельскай мясцовасці і 48 — на новабудуемых). Асобныя нашы выканаўцы выступяць з тэматычнымі праграмамі, як напрыклад, «Квітней, мая рэспубліка, у сям'і братніх народаў», «Паэзія, народжаная Карычнікамі», «Беларускія цымбалы славяць дружбу народаў СССР» і інш.

Самай буйнай музычнай падзеяй юбілейнага года стане Свят мастацтваў народаў СССР у Беларусі, якое адбудзецца ва ўсіх абласцях і ў Мінску ў кастрычніку — снежні і якое, безумоўна, выльецца ў яркую дэманстрацыю дружбы народаў, з'явіцца новым укладам у развіццё шматнацыянальнай савецкай культуры.

Літаратурную працу пачаў у 1954 годзе. Надрукаваны аповесці «Прыгода на Эніскай заставе» (1957, Львоў), «Вішнёвая лютка» (1963), «Цымянае золата» (1964), раманы «Чужыя вятры» (1969), Мабілізаваны партыйнік» (1971).

ФЕДАСЕЕНКА Уладзімір Іванстанцінавіч. Празвішча нарадзіўся ў в. Бор Гомельскай вобласці ў 1926 годзе. Член КПСС. Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ скончыў у 1950 годзе. Працаваў на камсамольскай рабоце, у перыядычным друку. Старажы інспектар Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку. Літаратурную працу пачаў у 1952 годзе. Надрукаваў раманы «Дубовая града» (1965), «Віхры на скрыжаваных» (1970).

ЧАРНЯУСКІ Мікола Мікалаевіч. Паэт нарадзіўся ў 1943 годзе ў в. Буда-Люшчаўская Гомельскай вобласці. Член КПСС. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна скончыў у 1966 годзе. Супрацоўнік літаратурнага аддзела часопіса «Бярозка». Літаратурную працу пачаў у 1958 годзе. Кнігі вершаў: «Дзе лета канчаецца» (1963), «Апошні бой» (1967), «Сонца ў хованкі гуляе» (1970), «Чалавечнасць» (1971). Напісаў аповесць для дзяцей: «Бегунок пачынае думаць» (1965).

пісаў паэт, — дзе я гадаваўся, вучыўся, дзе правёў свае маладыя леты...»

Вера Адамаўна вядзе нас у школьны музей, дзе кожная рэч — жывы ўспамін пра беларускага Ясеніна.

— Лютай зімой дваццаці дзевятага года, — расказвае яна, — паехаў Паўлюк ад рэданці газеты «Чырвоная змена» ў камандзіроўку. Ён хацеў расказаць людзям пра тое, чым дыхае маленькая, нікому не вядомая вёска Боркі. Ён ведаў, што там пануе тыф, што лёгка заразіцца, і ўсё ж паехаў туды. Памёр паэт у інфекцыйнай бальніцы, нікому не сказаўшы, што ён Паўлюк Трус.

Мы шчыра здзявалі Вера Адамаўна за цёплую, сэрцавную гутарку. Дні, праведзеныя ў вёсцы Нізюк, глыбока ўразілі нас. Яшчэ бліжэйшымі сталі нам трусаўскія творы, калі пабывалі мы ў мясцінах паэта.

В. ПАДАЛЯКА.

ЛЕТАМ на ўзронні прыроды, над зялёнымі шатамі паркаў і сквераў, імкнучыся тысячы і тысячы жыхароў нашых вялікіх і малых гарадоў. Два выхадныя дні, якія прадаставіла савецкая дзяржава працоўным даюць магчымасць добра адпачыць, набраць свежых сіл.

Але жыццё ёсць жыццё і не кожны мае магчымасць выехаць за горад, накіравацца ў турысцкае падарожжа. Многім даводзіцца праводзіць выхадныя дні і аольныя пасля работы гадзіны ў горадзе. Для гэтых людзей парк павінны быць фабрыкамі добрага настрою, месцамі, дзе можна падыхаць свежым паветрам, атрымаць зарад бадзёрасці.

Не ўпершыню ў краіне праводзіцца ўсеагульная агляды работы паркаў. І гэта раз абываецца гэтае творчае саборніцтва на лепшую прапаганду рашэнняў XXIV з'езда КПСС, працоўных паспехаў нашага народа ў выкананні пяцігадовага плана, настановы ЦК КПСС аб мерах па ўзмацненні барацьбы супраць няявіства і алкагалізму, на лепшую арганізацыю культурнага адпачынку савецкіх людзей. Паркі саборнічаюць на выдумку, ініцыятыву, на ўсе добрыя справы, якімі так багаты гэтыя летнія цэнтры культурасветработы нашых гарадоў.

Сёння работнікі паркаў рэспублікі адказваюць на пытанні карэспандэнта газеты «Літаратура і мастацтва».

1. Што новага ў формах работы прапанавалі вы наведвальнікам паркаў?

2. Якая самая цікавая падзея або мерапрыемства адбыліся сёлета ў вашым парку?

3. Вашы думкі, прапановы, як палепшыць работу, зрабіць яе найбольш змястоўнай і цікавай?

М. СЕРАДА,

дырэктар Віцебскага парка «Мазурына».

1. Я за новае ў рабоце — галоўным чынам у змесце. Мы многа працуем над тым, каб удасканаліць існуючыя формы работы, павялічыць іх каэфіцыент карыснага дзеяння. Што гэта значыць? Прывяду прыклад. З году ў год праводзім у парку паэтычнае свята «Бярозкі», кожны раз імкнемся ўнесці нейкую свежую рысачку, дэталю. Сёлета, напрыклад, яно прайшло ў нас пад дэвізам «Любі свой родны край». Пра гэта нагадалі і фотавыстаўка, якая расказала пра багацце флоры і фауны Віцебшчыны, і выстаўка работ самадзейных мастакоў, што адлюстроўвала малаўнічыя пейзажы Прыдзвінскага краю. Калектыў медыцынскага інстытута пазнаёміў з лекавымі травамі, якімі багата вобласць. Дзеці былі і клопаты віцебскіх работнікаў гандлю — яны прывезлі свежую садавіну і гародніну.

Для дзяцей наладзілі рэжысёрскія «Кветачка-семікветачка», да якога падрыхтавалі спецыяльную кінапраграму. Цікавым быў конкурс «Бярозак», у якім саборнічалі дзяўчаты — удзельніцы мастацкай самадзейнасці Палаца культуры дзяржаўна-працоўчага і шаўковага камбінатаў, завода тэхналагічнага абсталявання. Свята скончылася маладзёжным балом «Кучаравая бярозка».

2. Мне здаецца, што няблага ў нас прайшло тэатралізаванае свята, прысвечанае Дню Перамогі. Відэца, увесь Віцебск прыхоў у гэты дзень у наш парк. Ад цэнтра горада і да парка віццяблян вазілі па Дзвіне тры самаходныя баржы. Прагулка па рацэ — заўсёды радасць. А тут яшчэ ігралі баяны, гітары, гукалі званкія песні... Былі хваляючыя сустрэчы з удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны, партызанамі. Паказваліся дакументальныя кінастужкі, тлумачэнні да якіх дава-

лі ветраныя вайны. А якое свята бывае без песні? Выступалі самадзейныя хоры, вакальныя ансамблі, салісты, ды і танцоры паказалі сваё ўмельства.

3. Наш клопат — як найлепш арганізаваць адпачынак людзей, што прыходзяць у парк, культурна іх абслужыць. Нас, работнікаў парка, мала, і мы нічога не зделелі б зрабіць, каб не актыўна дапамога мясцовых партыйных, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый. Будзем і далей падтрымліваць з імі сувязь.

Л. ПЕРЛІНА,

мастацкі кіраўнік Цэнтральнага дзіцячага парка імя М. Горкага Мінска

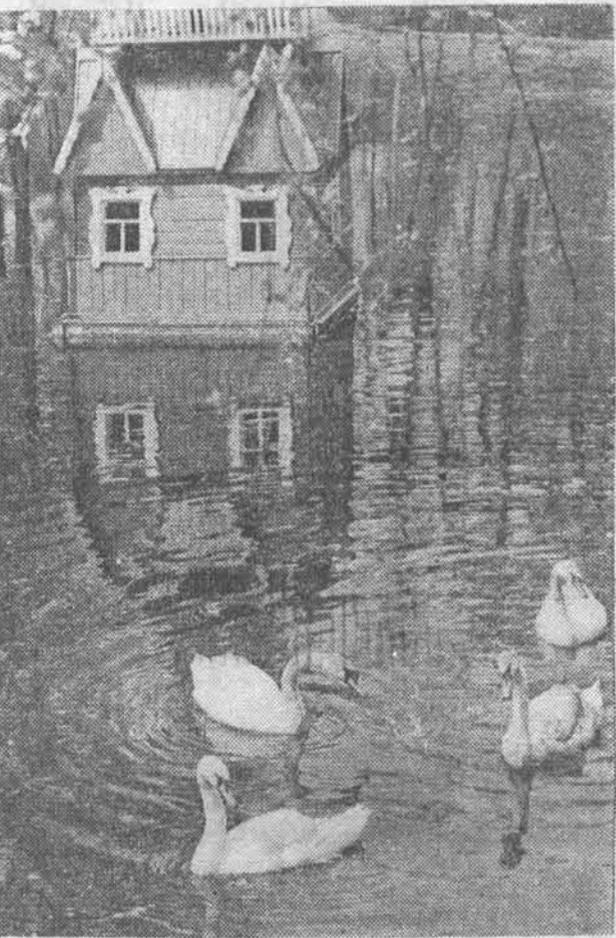
1. На жаль, новае ў жыцці не так часта нараджаецца.

лі ветраныя вайны. А якое свята бывае без песні? Выступалі самадзейныя хоры, вакальныя ансамблі, салісты, ды і танцоры паказалі сваё ўмельства.

Яшчэ. На працягу пяці год ідзе гаворка аб тым, што Цэнтральнаму дзіцячаму парку Мінска патрэбна летняя эстрада. У нас яе няма. Часова прыстасавалі тэнісны корт. Але працаваць там нязручна, ды і не маем мы права пазбаўляць трэнеровак і саборніцтваў юных тэнісістаў.

Яшчэ пра адно. У нашым парку надзвычай цесна. Тэрыторыя яго невялікая і пашырыць яе немагчыма. Дзеці ахвотна прыходзяць да нас бацькі свой час. Да іх пашлуг дзіцячы гарадок, шматлікія атракцыёны і павільёны. У нашым парку гуляюць выхаванцы дзіцячых садоў. Усё, здавалася б,

ЗАПРАШАЮЦЬ

Куток парка ў Гомелі.

Фота Ул. КРУКА.

ПАРКІ

РЭПАРТАЖ З ЧАТЫРМА ІНТЭР'Ю

Таму не магу парадаваць чытачоў газеты нейкай пэўнай навінкай сезона. Тым не менш было б няправільна сцвярджаць, што наш невялікі калектыў не шукае, не думае...

2. Зараз мы паказваем выстаўку работ студый юных мастакоў, якая працуе пры нашым парку. У студыі займаюцца каля трыццаці аматараў мастацтва. Выстаўка карыстаецца поспехам як у дзяцей, так і ў дарослых. Мне здаецца, што кожны, хто пабывае на ёй, парадуецца багаццю фантазіі студыйцаў, іх назіральнасці, імкненню адлюстраваць у сваіх работах акаляючае жыццё.

Для старшакласнікаў у нас працуе музычна-літаратурны лекторый, тэматыка якога прысвечана 50-годдзю ўтварэння Савецкага Саюза. Тут мы звяртаемся за дапамогай да Саюза кампазітараў БССР.

3. Наш парк — адзіны ў рэспубліцы метадычны цэнтр, куды прыходзяць за парадамі і дапамогай работнікі дзіцячых сектараў паркаў Беларусі. Чым можам — дапамагваем: дзелімся сцэнарыямі тэатралізаваных святаў, тэматычных вечароў, планаў работы і г. д. Але гэтую справу варта было б арганізаваць больш сістэматычна. Для гэтага трэба мець у штаце на першым часе хаця б аднаго метадыста. Але, як ні дзіўна, такой штатнай адзінкі мы і па сё-

добра... Але вось Цэнтральны савет дабраахвотнага таварыства садзевання арміі, авіяцыі і флоту не ўлічвае спецыфікі работы з дзецьмі. Зараз, у чэрвені, ён распачаў рамонт свайго ціра. Пілююць дошкі, завозяць розны будаўнічы матэрыял. Навокал кучы смецця, пілавіння.

А. ШАНДАРОВІЧ, дырэктар Бабруйскага парка

1. У нас добрая навіна: пачалося будаўніцтва летняга тэатра на 900 месца. Будзе добраўпарадкаваная сцена, вялікая чытальная зала, кінапраектар. Вясной падзілі каля тысячы дрэў. Весела зелянеюць маладыя клёнікі, каштаны, ліпкі. За кончылі ўжо пасадку летніх кветак. Калі яны зацвітуць, у парку будзе немало прыгажэй, чым летась.

2. Бабруйчане любяць свой парк і ахвотна адпачываюць у ім. Толькі за май на платных мерапрыемствах (атракцыёны, канцэрты, танцавальная веранда) пабывала 150 тысяч чалавек.

Праводзім конкурсы на лепшую арганізацыю дзён адпачынку прадпрыемстваў і ўстаноў горада. Гэта дае шырокі горад для фантазіі, выдумкі, добрых і цікавых знаходак. Пачалося ўсё з нашага мастацкага прафесійна-тэхнічнага вучылішча. Пасля эстафеты перанялі калектывы завода гумава-тэхнічных вырабаў, камбіната па другаснай перапрацоўцы

сыравіны, машынабудаўнічага завода імя Леніна, работнікі лёгкай прамысловасці горада. За ходам гэтага саборніцтва пільна сочыць спецыяльнае журы, у склад якога ўвайшлі прадстаўнікі гаркомаў партыі і камсамола, прафсаюзных арганізацый, устаноў культуры.

3. Нібыта нічога асаблівага тут няма. Але падставы для роздуму ёсць. Аналізуючы вынікі, як быў арганізаваны адпачынак у парку калектыву таго ці іншага прадпрыемства або ўстановы, можна меркаваць і як працуе камсамольская арганізацыя, як у іх развіта самадзейнасць. Нам гэта вельмі памагае ў рабоце.

Ініцыятарамі добрых спраў выступаюць сёлета і бібліятэкары горада. Яны сур'ёзна ўзяліся за прапаганду сярод чытачоў і асабліва моладзі паззіі. Пры іх актыўным ўдзеле ў парку праішоў ужо тыдзень пушкінскай паззіі. На чарзе — тыдзень паззіі Янкі Купалы, свята кнігі і інш.

Б. ГАЛУБОУСКІ, дырэктар Гомельскага парка імя А. В. Луначарскага

1. Прыемна, вядома, быць першаадкрывальнікам. Але важна падаць і даўно вядомае так, каб яго не надакучала наведвальніку. Да гэтага мы зараз імкнемся. Шчаслівае спалучэнне багатага зялёнага ўбору парка з залацістым пляжам блакітнага Сожа робіць яго ўлюбёным месцам адпачынку гамельчан. У цёплыя летнія дні на пляжы паўнотка народу. Пляж абсталяваны. Пракатная база забяспечвае раскладушкі, крэсламі, розным спартыўным інвентаром.

І ў самім парку імкнемся зрабіць усё, каб людзям хацелася прыйсці да нас. Аматары кіно, напрыклад, могуць штовечар, на адкрытай пляцоўцы глядзець дакументальныя, хранікальныя і назукова-папулярныя кінастужкі. Часта гэты паказ суправаджаецца выступленнем лектара. Папулярнасцю карыстаюцца таксама лекцыі, прысвечаныя XXIV з'езду КПСС і міжнароднаму станавішчу.

2. З поўнай нагузкай працуе наша летняя эстрада, разлічаная на 1 200 месца. Яна ніколі не пустуе. Выступаюць прафесійныя і самадзейныя калектывы. На працягу апошніх год на летняй эстрадзе наладжваюць справаздачныя канцэрты раёны вобласці. Ужо сёлета адбыліся канцэрты Кармянскага, Жыткавіцкага, Лельчыцкага раёнаў. Характава гэтага свята ў тым, што выступаюць самабытныя сельскія калектывы, знаёмыя гамельчан са сваімі чужоўнымі песнямі, музыкой, танцамі. Захапляюць прыгожымі яркімі касцюмы артыстаў, шчырасць і непасрэднасць іх выканання. Такое не часта пачуеш па радыё і ўбачыш па тэлебачанні. Таму гэтыя канцэрты заўсёды збіраюць вялікую аўдыторыю.

3. Ставім перад сабой задачу — палепшыць шэфскую работу на вёсцы. Наша агітбрыгада выязджала ўжо сёлета ў саўгас «Астрагляд» Брагінскага раёна, у калгас імя Леніна Гомельскага. Удзячны сельскі глядач заўсёды цёпла сустракае гомельскіх артыстаў-аматараў. Думаю, што шэфскую работу трэба пашыраць, дамагацца яе стабільнасці. Сёлета, напрыклад, са сваёй цяпліцы мы забяспечылі расады аднагодных кветак калгасы імя Урыцкага і «Перамога». Хутка на цэнтральных сядзібах гэтых гаспадарак і ля клубаў зацвітуць кветкі. Нам прыемна, што гэта зрабілі работнікі нашага парка. Наш калектыў абавязаўся сёлета абслужыць 12 калгасаў і саўгасаў Гомельшчыны. Сваё слова — стрымваем.

Я. ДАНСКАЯ.

ТАК, ЯК У ГЭТЫЯ чэрвенскія дні гавораць пра выступленні мавсвічой на мінскай сцэне, звычайна гавораць пра міжнародныя хваляванні або футбольныя матчы ці пра конкурсы фігурыстаў на лёдзе. Тысячы глядачоў па-сапраўднаму ўсхваляваныя непасрэднай сустрэчай з майстрамі аднаго з лепшых тэатраў Расіі. І хоць кожны спектакль прыносіць ў адных выпадках большае, у іншых меншае мастацкае адкрыццё, хоць мінчане па спраядлівасці ўзнагароджвалі аплэдысментамі ўдзельнікаў «Самага апошняга дня», «Укралі консула» і «Крымінальнага танга», горад жыў чаканнем «Улады цемры».

Чаму меншавіта «Улады цемры»? Па многіх прычынах. Па-першае, Леў Талстой на сцэне Малога — сама па сабе з'ява значная. Па-другое, гэтая пастаноўка цяперашняга галоўнага рэжысёра тэатра Барыса Равенскага, паказаная ўпершыню ў 1956 годзе, мела, без пераборшання кажучы, трыумфальны поспех. Пра спектакль і выканаўцаў галоўных роляў складалася ўжо ладная па памерах крытычна-тэатразнаўчая літаратура. Смелы і па-мастацку абгрунтаваны адыход рэжысуры ад прымітыўнага разумення талстоўскага рэалізму, дзе нібы ўся соль у натуралістычнай праўдападобнасці і этнаграфічнай вернасці падрабязнасцям рускага патрыярхальнага побыту, быў адразу ацэнены як наватарскі падыход да класічнага твора.

Мінчане непасрэдна знаёмляцца з «Уладай цемры» на сцэне Малога на шаснаццаці годзе жыцця спектакля. І першы паказ 10 чэрвеня нават у дасведчаных глядачоў абудзіў новую хвалю ўзрушэння і хвалявання, бо ансамбль выканаўцаў не толькі не згубіў таго рэдкага «адчування прэм'еры», якое надае сцэнічнаму відоўшчу нешта неплаўторнае па характару акцёрскага выканання, а і ў нечым убагаціў гучанне некаторых вобразаў.

— Зварніце ўвагу, як Акім Ігара Ільінскага дапытліва шукае ў самім сабе праўду, як ён судзіць сябе і астатніх. Не ведае, як таго судзіць назваць — «бог» ці «сумленне», але ў пакутах прыслухоўваецца да голасу па-свойму мудрага сэрца... — У школе і на першых курсах універсітэта мы чамусьці выпрацавалі «непахіснае» перакананне: сцэнічны ў Талстога адзін толькі «Жывы труп». Ну, можа, яшчэ інсцэнізаваныя «Анна Карэніна» ды «Уваскрэсенне». Астатняе з яго драм занадта «смярдзіць анучамі». А тут гучыць нейкая дзіўная і дзіўосная пазіцыя ў амаль што цалкам цёмным селянскім жыцці...

Гэта — падслуханае ў фэе ў часе антракта. Мабыць, толькі рэперцёрская цікаўнасць апраўдвае тое, што мы карыстаемся і такой «формай» перадачы водгукі глядачоў. Але з размоў з любімым наведвальнікам «Улады цемры» вынікее прыблізна такое ўражанне. І сапраўды, Б. Равенскі разам з мастаком Б. Волкавым і кампазітарам М. Будзішкіным дакладна распрацавалі партытуру спектакля, дзе высакародна высветлена кантрастнае і супярэчлівае жыццё. Мабыць, цяпер, калі акцёры паглыбіліся ў сама «тайныя тайны» духоўнага пошуку, які трымціць амаль ва ўсіх героях «Улады цемры», яны яшчэ больш тонка перадаюць маральныя канфлікты, у віры якіх пакутуюць і Мікіта (заслужаны артыст РСФСР В. Коршунаў), і Пётр (заслужаны артыст РСФСР Б. Гарбатаў), і маленькая Аніюта (актрыса К. Блахіна), і Акуліна (артыстка Э. Далматава), і Анісія

(артыстка А. Чузаева)... Хто-сьці з першых крытыкаў спектакля дакладна заўважыў, што Малы тэатр праз большасць характараў раскрывае, якая гэта была заблытаная і пакутліва надзеяная дылема для селяніна на Русі — «быць добрым», «быць лепшым» або «жыць добра», «жыць лепей». Адсюль і выбухі ідыятызму тагачаснага сельскага жыцця — злачынства, якое бязлітасна пляміць і выпадкова трапіўшага ў палон «зла»

Мікіту, і па-свойму практычную Матруну... Дарэчы, нават у сюзор'і бліскучых акцёрскіх рэзот у гэтым спектаклі выступленне ў ролі Матруны народнай артысткі СССР Алены Шатравай выклікала агульнае захапленне неплаўторным характарам вялікай сцэнічнай праўды ў паводзінях і эмацыянальным напаўненні вобраза. Трагедыя рускай жанчыны, чья душа скалечана да жудасці, прадстае ў трапяткіх перлівах пачуццяў — ад матчынага клопату пра шча-

сце дзяцей да натуральнага для яе рашэння забіць дзіця, якое замінае гэтаму шчасцю. Свято і цені тут пераплецены з дыялектычнай супярэчлівасцю.

Як ні дзіўна гэта гаварыць, але рэжысура вельмі маляўніча мізансцэніруе гэкі драматычны спектакль. Камерны і масавыя сцэны часамі выглядаюць як бы «жывымі малюнкамі». Пазбаўленыя статычнасці, яны натуральна «ажыты» акцёрамі. Таму на працягу ўсяго спектакля глядач не трыці адчування непарыўнасці дзеі, кожны эпізод якой — гэта працяг папярэдняга, арганічна выліваецца са сказанага і зробленага персанажамі. Такім чынам, можна смела сцвярджаць, што мінчане не толькі пераканаліся ў заслужанай славе «Улады цемры» ў Малы тэатр, а і ўспрынялі гарачы напал сапраўды арыгінальнага, рэалістычнага і прасякнутага тэатральнасцю сцэнічнага твора.

Таму такія дружныя і працяглыя аплэдысменты спадарожнічалі яркім паказам драмы Л. Талстога. Таму з такімі зацікаўленымі спадзяванымі чакаюць цяпер мінчане гогалеўскага «Рэвізора». Захоўваючы лепшыя традыцыі рускай рэалістычнай школы, нашы госці дэманструюць зайздроснае ўмельства адмоўляцца ад агульназвычайнага рашэння і рудзіны, даваць свежае і сучаснае «прачытанне» класічных твораў.

— Мінчане аказаліся надзвычай тэатральнымі ў сваіх рэакцыях на тое, што ім паказвае наш тэатр, — сказаў заслужаны артыст РСФСР Юры Саломін. — Мы і раней ведалі гэта. На гэты раз пераканаліся, што такая рэпутацыя наша горада — невыпадковая...

Групы артыстаў Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Малога тэатра Саюза ССР на гэтым тыдні пачыналі ў гасцях у трактаразаводцаў, наведвалі Хатынь і Курган славы. Рабочыя буйнейшага прадпрыемства Беларускай сталіцы па-сяброўску гутарылі з гасцямі, аплэдзіравалі паказаным на імправізаванай сцэне ўрыўкам з «Рэвізора» і вершам Уладзіміра Маякоўскага і Сяргея Ясеніна.

...Учора і сёння Малы тэатр іграе ў Мінску «Здані» Генрыка Ібсена.

В. ІВІН.

МАСКОЎСКІ

У галер заўсёды ёсць аб чым пагаварыць, паспрачацца, ёсць і што ўспомніць. Калісьці акцёрам Цэнтральнага тэатра Савецкай Арміі народны артыст СССР П. Канстанцінаў прыязджыў у Мінск і выступаў у ролі Моціна ў камедыі А. Макаеіна «Выбачайце, калі ласка!» («Каміні ў пячонцы»). Цяпер ён у трупі Малога тэатра. Народная артыстка БССР Стэфанія Станюта і народны артыст СССР Леанід Рахленка і завялі гаворку з Пятром Аляксандравічам...

МАЛЫ-

Акцёраў не «адпускаюць» са сцэны аплэдысментамі. А тут госці завіталі ў заводскі пэх. Трактаразаводцы, узрадаваны магчымасцю «забдаць пытанні» любімцаў, надоўга затрымалі ў сябе артыстаў Малога тэатра.

У МІНСКУ

Госці вельмі хутка «акліматызаваліся» ў не надта ж зручным для драматычных спектакляў будынку тэатра оперы і балета. Але глядачы аднадушна адзначаюць выразную дыкцыю артыстаў, рады, што ён чуюць з любога месца партэра і балконаў. «Свалі» сталі маскіны і ў агульным оперным свеце. Народная артыстка РСФСР Лізавета Соладова рыхтуецца да выхаду ў спектаклі «Крымінальнае танга», як у слэбе «дома», у Малы...

НАПЯРЭДАДНІ СТАЛІЧНЫХ СУСТРЭЧ

У ліпені Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы выправіцца ў гастрольную паездку ў сталіцу Украіны — Маскву. Цяпер калектыў жыве напружаным творчым жыццём. На асноўнай сцэне і ў паміжканні Рэспубліканскага тэатра юнага глядача рэпэціруюцца два новых спектаклі.

Галоўны рэжысёр тэатра заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Ціхан Кандрашоў рыхтуе прэм'еру па п'есе вядомага башкірскага паэта і драматурга Мустаі Карыма «Ноч зацменнага месяца», адну з асноўных роляў у якой іграе народная артыстка БССР Галіна Макарава. «Раскіданае гняздо» Янкі Купалы ўпершыню ўбачыла святло рампы ў 1921 годзе на сцэне тагачаснага Перишага БДТ ў пастаноўцы Фларыяна Ждановіча. Праз пяць дзесяці гадоў калектыў купалаўцаў зноў звяртаецца да гэтага выдатнага драматычнага твора народнага песняра. Спектакль рэжысурае рэжысёр Барыс Луцэнка.

Прэм'еры тэатр мяркуе паказаць грамадскай Мінску ў чэрвені. «Раскіданае гняздо» і «Ноч зацменнага месяца» ўваходзяць у гастрольную афішу разам з лепшымі спектаклямі купалаўцаў мінулых сезонаў.

ГЛАДУНОўСКАЯ музыка да гэтага балета набыла шырокую папулярнасць. Меладыйна яркая, вобразная, па-сімфанічнаму багатая і сапраўды «танцавальная», яна вабіць да сябе і слухачоў, і харэографу, і выканаўцаў. Танцавальная кампазіцыя славу тага М. Пеціпа таксама набыла папулярнасць.

Праўда, пасля прэм'еры «Раймонды» ў Марыінскім тэатры ў 1898 годзе крытыка адзначала і пэўную раскіданасць лібрэта, і штучную заблытанасць сюжэта...

Пастаноўшчыкі балета ў Мінску А. Андрэў і Н. Стукаліна, па прыкладзе многіх сваіх папярэднікаў, таксама ўнеслі ў «Раймонду» папраўкі, імкнучыся надаць дзеянню пэўны дынамізм, лагічна абгрунтаваць сюжэтныя павароты. Харэографы адмовіліся ад таго, што зацягвала звычайна спектакль і было б не вельмі вразумелым сучаснаму глядачу. І навізна, якая цяпер дала, па-сутнасці, арыгінальную кампазіцыю балета, — не проста эксперымент дэля эксперыменту: гэта творчы пошук.

У мінскім варыянце «Раймонды» няма некаторых мімічных сцэн (напрыклад, расказа Сібілы пра Белую даму або эпізода «чытанія» пісьма). У нечым істотным убагацілася танцавальная лексіка балета. Скажам, у ранейшых рэдакцыях «Раймонды» рыцар Жан дэ Брыен з'яўляўся толькі ў фінале другога акта і заставаўся фактычна толькі кавалерам дэля занятасці балерын. Цяпер ён поўнапраўны ўдзельнік спектакля, яго партыя ўбагачана танцавальным і драматычным матэрыялам.

У аснову музычнай драматургіі спектакля ў Мінску пакладзена аўтарская рэдакцыя, дзе кампазітар аб'яднаў усе нумары балета ў тры сімфанізаваныя, завершаныя па форме і змесце сюіты — правансальскую, класічную і венгерскую. Захоўваючы рад выдатных знаходак М. Пеціпа, — выхад і варыяцыі Раймонды, варыяцыі салістак у сцэне сну, «граі па» ў фінале спектакля, А. Андрэў і Н. Стукаліна стараліся надаць большую акрэсленасць усё той жа сюжэтнай лініі. Удалым траба лічыць і «пераклад» шэрага мімічных сцэн на мову танцавальнай пластыкі (сустрэча гасцей, шэсце рыцараў, калыханка і г. д.), панова пастаўлены дуэт Раймонды і Жана дэ Брыена ў першым акце, шмат якіх танцаў.

Зразумела — самая складаная, насычаная і разнастайная па танцавальнай лексіцы партыя ў «Раймондзе» — партыя герані. Першай беларускай Раймондай стала А. Карзіякова. Трывога, хваляванне, радасць, распач і ўзрушэнне —

СВЕТ

ЯЕ

СЦЭНІЧНЫХ

ВОБРАЗАЎ

РОЛІ АКТРЫСЫ МАГІЛЕўСКАГА
ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА
Р. САКАЛОВАЙ

КАЛІ АКТРЫСА

сыграла Ларысу Агудалаву, або Марыю Сіаору, або Любоў Яравую, — значыць ёсць аб чым пісаць. Можна спрачацца, хваліць або ставіцца з недаверам... Але вось перад намі актрыса, якая больш за дваццаць год іграе на сцэне. Дзесяткі разнастайных роляў, роляў так званых другарадных, эпізодычных. Ды ці такія ўжо «другарадныя» гэтыя ролі, без якіх і п'есы не пішуча, і спектаклі не існуюць? Маленькая роля ці вялікая, але штове-чар Раіса Сакалова выходзіць на сцэну, каб жыць у вобразе. Кожны вечар — у новай п'есе, кожны вечар — новы чалавечы лёс, своеасаблівая біяграфія.

Раіса Сакалова вучылася ў Беларускай тэатральнай інстытуце ў вядомага педагога Еўціфія Афінагенавіча Мірошніча, але авалодала професію не адразу. З не-большых аднакурснікаў, якія любілі «Райму» (як яе тады пшчотна называлі за шчырасць і сардэчнасць), ніхто, мабыць, не падазраваў, што ў гэтай прыгожай і лагоднай дзівочыні столькі мэтаніраўнасці, такая душэўная адданасць налентыву, у якім пачалося яе творчае юнацтва.

якая стракатая гама пачуццяў рас-
крываецца ў яе талочкім і на-
напружаным па малючку танці
Асабліва яркае ўражэнне пакідае
салістка ў адыжыі і «гран па» з
фінала трэцяга акта. Яе рухі, як
распяваныя пацеркі,—сапраўдна
«каларатура» танца.

Трэба аддаць належнае творчай
смеласці галоўнага балетмайстра
тэатра А. Андрэева, які ў такім
складаным творы, як «Раймонда»,
вылучыў моладзь на аспоўныя

нюансы музычнай партытуры.
Добрых слоў заслугоўваюць
С. Бастун (сяброўка Раймонды),
Н. Карпенка і Я. Шпілеўская (у
варыяцыях). Непасрэдна і выраз-
на выконвае бравурыя па Л. Мі-
хеда. Глядач з цікавасцю спы-
та за вынаходлівымі ў характэрных
нумарах І. Дзідзічэнкай і В. Радзе-
вічам (сарацынскі танец), Н. Калі-
нінай і Я. Мініным (венгерскі па-
лотас)...

Вялікая работа праведзена з
аркестрам і танцавальнай трупай
дырыжорам Ул. Машэнскім. Спек-
такластак Толькі добра, глядзіца,
(мастак Я. Чымадуба), яе добра
і слухаецца. Гучанне аркестра вы-
разна, маляўнічае. Праўда, мела-
доўму дырыжору заўвагу. Бывае,
што ён штучна паскарае тэмпы, і
тады танцоўшчыкі не паспяваюць
за музыку. Мабыць, гэты недахоп
будзе выпраўлены, бо дырыжор
арганічна адчувае спецыфіку хар-
аграфічнага спектакля.

Так, у многім балетны спектаклі са-
праўды атрымаўся. Ёсць падстава ве-
сці творчую размову пра новую трак-
тоўку «Раймонды» для новай салі-
сткі і кардэбалета. Прафесійная кры-
тыка, мабыць, яшчэ не раз вернецца
да гэтага. А не прафесійная? Справа
не ў тым, што большасць глядзельцаў
залы не можа ацаніць усіх тонкасцей,
не адчувае ўсіх навацый пастаноўкі.
Глядач, асабліва моладзь, успрымае ба-
летны спектаклі эмацыянальна. Ча-
ста такое успрымання бывае не толькі
цікавым для стваральнікаў і выканаў-
цаў, але і вельмі надзірым. адпавя-
дае таму, што сапраўды адбываецца
на сцэне. І ўсё ж, прыкючы па раз-
ніцы глядачоў «Раймонды», і цярпе-
ння яе рэдацыя выглядае для многіх
прамерна зацягнутым спектаклем,
часта глядачоў не можа зразумець,
чаму, напрыклад, аднолькавы па ха-
рактары і настрою харэаграфічны эпі-
зод паўтараецца ў новых і новых
танцах, а гэта нараджае адчуванне
сумнаватасці—ці не замала тут яшчэ
«выбухаў» і дыскусія? Праўда, гэта
пытанне дыскусійнае.

Са сказанага намі ясна, што ў
беларускай «Раймондзе» ёсць і
творчыя пралікі. З цягам часу ба-
летмайстры і выканаўцы іх лікві-
дуць. Да гэтага іх абавязвае га-
лоўнае, чаго яны дасягнулі: упер-
шыню пастаўлены ў Беларусі ба-
лет А. Глазунова «Раймонда» тэа-
тра. Ім калектыў пашырыў рэперту-
арны далегігляд класічных твораў.
Ул. ЯФРЭМА.

ШУКАЮЧЫ НАВІЗНУ...

«РАЙМОНДА» А. ГЛАЗУНОВА
НА СЦЭНЕ ДЗЯРЖАўНАГА
ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА БССР

парты і даў ёй магчымасць спа-
борнічаць са сталымі майстрамі.

Рыцара Яана дэ Брыена тан-
цуе малады танцоўшчык В. Глін-
скіх. Ён валодае надзвычайнай паста-
вай класічнага танцоўшчыка і доб-
рымі тэхнічнымі дадзенымі. У
яго лёгкі, высокі скачок, праўда,
без фіксацыі апягя па лёту. Добра
прысяляе сабе В. Глінскіх у
партнерных падтрымках. Ёсць у
нас і пакаданне артыста—трэба
пазбавіцца ад пэўнай сцэнічнай
халоднасці, што вядзе да эмацыя-
нальнай нясмеласці ў трактоўцы
вобраза. І яшчэ—у В. Глінскіх,
на нашу думку, празмерна жорст-
кае пліе.

Вопытны майстар балетнай сцэ-
ны М. Красоўскі станцаваў парты-
яю Абдэрахмана. Многае ў гэ-
тай рабоце радуе. Але часам яго
ігра і танец пакуль што пазаўле-
ны ўніясасці і ўзрушанага па-
чуща захвалення прыгажосцю
Раймонды.

Р. Красоўская бліскуча выкон-
вае жаночую партыю ў іспанскім
панадэрасе, які гучыць крыху
больш як тры минуты, а выліваецца
ў мініяцюрную паэму каханні.
Яна да таго ж тонка адчувае ўсе

Тры здымкі з рэпертуарнага калейдаска актры-
сы Р. Сакаловай. На першым яна ў драме «Толькі ад-
но жыццё» А. Маўзона; гераіню завуць Нінай. Далей—
Пэгі ў спектаклі па п'есе «Дзіўная місіс Свідж»
Д. Патрыка. І нарэшце—Хэя з камедыі «Мараль па-
ні Дульскай» Г. Запольскай.

Заслужаная артыстка БССР, галоўны
дырыжор Дзяржаўнага тэатра му-
зычнай камедыі БССР.

У Магілёўскі абласны
драматычны тэатр Раіса
Сакалова прыйшла адра-
зу пастаўнага ў 1949 годзе (та-
ды тэатр базіраваўся ў
Пінску). Звыш шасцідзе-
сяці ў гэтым ансамблі,
Кожнай з іх аддадзена
частка запаветнага «я»,
кожная помніца, кожна
яй дарага, нават калі
яна з іх атрымалася і
не зусім так...

Ужо адной са сваіх
першых роляў у прафэ-
сійным тэатры, роляў
Машанькі ў аднаймен-
най п'есе А. Афінаге-
нава Р. Сакалова заяві-
ла аб сабе цікава. Яна
здалела праўдзіва рас-
крыць свет 15-гадовага
падлетка з яго скла-
даным характарам, выд-
зяльным у складанай
жыццёвай сітуацыі. Гэ-
таму дапамог вопыт рэ-
петыцый з педагогам ін-
стытута над роляй
істонай Верачкі ў п'есе
І. Тургенева «Месяц у
вёсцы». Невыпадкава і
раз быў Машанькі іншы
і пазграбны руні, на-
прыжы тын тургенеў-
скай гераіні. Але гэта
заставалася толькі «рэ-
хам» кніжных уражан-
няў: Р. Сакалова ігра-

ла ўсё ж дзяўчыну з
піянерскім гальштук-
ам.

У п'есе балгарскага
драматурга О. Васілева
«Зямны рай» дзяенне
«Зямнаеца» ў дзякні
для Сафіі гады фа-
шысцкага рэжыму. Ак-
трыса даручыла вельмі
складаную ролю. Знеш-
не прывабная і мяккая,
яна адорана прыродай
плічотным сэрцам, гэ-
тая Лілі, і знаходзіць
у сабе сілы ўзяць у
рукі зброю, стаць зма-
гаром за шчасце сваёй
радымы.

Што было галоўным у
ролях маладых гераінь,
якія іграла актрыса? На-
пружаны пошук свайго
месца ў віхурах грозных
гадзей: гераіні Р. Сака-
ловай жылі прагай, свядо-
май імкненнем да асабі-
стага шчасця, не адмаў-
ляючы тым часам ад
высокага грамадзянскага
абавязку. Нават у Лілі,
дачы вольнага Галілея,
у гістарычнай драме аб
гэтым пакутніку ў наву-
цы, артыстка тэмпера-
ментна і перананаўча
раскрывала момант ду-
шэўнага пераламу, пас-
ля якога гераіня, чыстая
і непасрэдная, гатова на
любы ахвяры ў імя пе-
рамогі святла.

Роля Людмілы ў
п'есе М. Горькага «Ва-

ПА ТОЙ БОК КУЛІС

Заганы спентакля бачны адразу і мно-
га, прычыны недахопаў адразу і мно-
га, прычыны гэтыя, на першы по-
гляд, і не маюць як быццам непасрэднай
сувязі з канкрэтнымі кіхамі спентакляў,
але пры больш пільным позірку аналі-
заецца, што сувязь не такая ўжо і апа-
сродкавая. Вось вы некаторыя з гэтых
прычын, што выкліканы шмат у чым
цяжкасцямі росту, і хацелася б пагаварыць.
Цяжкасці, што напалілі Беларускі
тэатр музычнай камедыі, можа, і дара-
вальныя для тэатра, які існуе ірху
больш года, аднак ад гэтага яны не менш
адчувальныя.

Асноўны напрамак тэатра пакуль што
пачаў не вызначаны. Ёсць ужо ідэя па-
станоўкі, больш ці менш удала, ёсць
рэцэнзіі на іх, часам і адмоўныя, ёсць
спробы зрабіць нешта сваё, нацыяналь-
нае,— у рэпертуары тэатра «Пяе «Жава-
рана» Ю. Семянкі і «Рэпартаж з пек-
ла» Я. Глебэва. Ёсць здольныя акцёры,
якіх палюбіў ужо глядач і крытыка. Але
да гэтага часу не было галоўнага рэжы-
сёра—спектаклі ставілі прызямныя па-
станоўшчыкі. Хай сабе і прафесійна пад-
рыхтаваны і з набуўнай індывідуальнас-
цю, а ўсё ж наездзім, кожны сваё. СВАІ-
ГО рэжысёра, які б уршчы рэшт змог
адрэсіць творчы шлях калектыву, знай-
сці сваёсці пачынаць, не было. Ад-
сіль стракатасць, нават электычнасць,
нпрунасць спентакляў, якія часта заста-
юцца «беспрытульнымі» пасля ад'езду
чарговага пастаноўшчыка...

Трупа поўнасцю не ўкамлектавана.
Больш за ўсё пашанцавала балету. Вы-
пускіні харэаграфічнага вучылішча
сілаі удалую балетную групу, ёсць ужо
стара харэограф Л. Травнін. Але ў ар-
кестры 33 чалавекі, замест 42. Няма пра-
дзядзінных штатаў 30 чалавек ў хоры.
Іама акцёраў на амплуа гераінь і гераіні.
Наталля Гайда—вельмі здольная актры-
са. Але вядучая артыстка такога ўзроў-
ня на такім амплуа, на маю думку, у
трупі пачае што адна. А знайсці акцё-
раў на амплуа гераінь апярты—як нр-
праста!

Тое, што так прыцягала ў свой час да
гэтага жанру такіх вядомых майстроў,
як Таіраў і Немірвіч-Данчанна—сінтэ-
тычнасць, маючылнага метра-драматычнага
асноўнага музыкі, спалучэння драматычнага
дзеяння з ванаал—робіць складанай
задачу выкавання артыстаў аперы і
наогул. Адрозні ўсё—і голас, і музычная
культура, і пластыка, і танцавальнасць,
і той акцёрскі і чалавечы «шармі», без
якога нельга ўліць сабе выканаўцаў га-
лоўных роляў на сцэне апярты... А ад-
расці такое не знойдзеш. І ў гэты акцёр-
скі «шармі» уваходзіць той самы кампа-
нент, пра які звычайна саромеюцца га-
варыць,—прывабная знешнасць, пры-
датная, як нажуды, «фантура». Апярты ж
глядзіць хадзіць не толькі слухаць, а і гля-
дзец, і ніякімі музычнымі руладамі не
прымуся паверыць, што выканаўца ге-
раіні—прыгажуня, калі яна не такая.

І яшчэ—ці так ужо бласпэчна ары-
нтавацца толькі на моладзь? Без івалі-
фікаваных майстроў не абыйсціся.

Праўда, у тых умовах, у якіх цяпер да-
водзіцца працаваць, прыходзіцца разліч-
ваць на «атлетычна» падрыхтаваную мо-
ладзь. Аркестр тэатра як быццам спецы-
яльна выпрабавваецца на вытрымку: у
клубе імя Дзяржынскага аркестравая
яма нагадвае качагарку, накальваецца
ад троб ацяплення, што праходзіць тут,
да 30—35 градусаў гарачыні, у акруго-
вым жа Даме афіцэраў—узіймку гуляе

вольны вечер. Добра, што нашых арке-
странтаў не бачыць глядзельная за-
ла (толькі лонжы): захаваць немагчыма;
на-канцэртны выгляд немагчыма; нярд-
ка прыходзіцца сідваць фрэмі або, на-
адварот, беш паліто не абыйсціся. Ары-
странты, яшчэ паліто прызвычаліся, а ін-
струменты такоў адзгалы прайсці не мо-
гуць: літаўры пасля кожнага спентакля
даводзіцца выцягваць—калі пачынуць іх
на суткі ў аркестравой яме, скура лоп-
не. Не ідзе на нарысць і вымушаная ца-
ганіна інструментаў у Дом афіцэраў на
кожную суботу і нядзелю: адзі з самых
чулых інструментаў, арфа, выходзіць са
строю. Няма месца дэнарацыям, няма
худы падзецца з касцюмамі.

Музыканты тэатра апярты хатнаў
хутна прыйдзецца практыкавацца ў аи-
рабавіцы—флейтысты не бачаць ды-
рыжора, знаходзяцца ў звычайных по-
зах. Праўда, дырыжоры спрабуюць вы-
праваць становішча—дыржыруюць...
селяччы. Анекдатычна, але што рабіць?

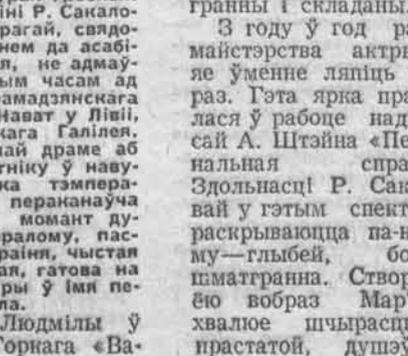
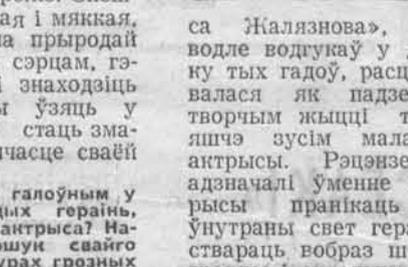
Таіх «што рабіць» зусім не творчага
характару—аматэуры намі клубе імя
Дзяржынскага зрываюцца рэпетыцый?
Што рабіць—калі афіцыйна для рэпе-
тыцый аддадзены тэатру тры класы, але
адзі з іх рэгулярна бывае заняты? Што
рабіць—калі балету няма дзе займацца
штодзённым тэрнігам? Што рабіць—калі
аркестранты займаюцца ў паноі, калі
ггохнуць ад гукаў? (Па праіавах рэпеты-
цый павінны ісці толькі ў аркестравай
яме—але ж іна наля сцэны, якая з-за
адсутнасці класаў бывае заўсёды занята).

Дасведчаня ў творчай дысцыпліне
людзі нажуды, што ў чалавека заўсёды
павінен быць рэзерв: у вучоба, у спар-
тачы—павінна заставацца «на запас». А
пось у артыстаў нашага тэатра музыка-
дзій рэзерв гэты зведзены да мінімуму.
Штодзённая занятасць, спектаклі адначы-
содна адзвух сэнсках спентакля ізначы-
чаны на даюць магчымасці ўдзельнікам
маладога калектыву належным чынам
паправацца над сабой, над сваёй музы-
кай, культурай, культурай мовы... Заня-
тасць і адсутнасць памяшкання пераіна-
дзіюць зрабціць рабочы прагон перад
спектаклем: калі спентаклі ідзе два разы
ў месці, трэба ж знаваць падрабязную
гучаніна гучаніна, тэмпладнанасць
гучаніна пакалу і аркестра, удакладніць
мізансцэніроўку. Перал рэпетыцый ар-
кестру трэба гадзіну ўдзляць штыка-
вой тэхніцы, стойацкай і г. д. Гэты
гадзіну пачы ўсёй занятасці можна бы-
ло б і знясці, але дзе займацца неабход-
най «размінкай»?

Да маладога тэатра грамадскасць па-
дзыходзіць без сідка, праўдзіва строгія
паправаванні. Справадзіва. Але справад-
ліва, відзец, і паправаванні калектыву
тэатра. Патрэбна належнае памяшканне,
патрэбны кадры.

Праўда, можа быць і памяшканне, і рэ-
жысёр, а сапраўднага тэатра не будзе,
як, напрыклад, перад мастаком могуць
быць пэндзля, фарбы, палатно, а наці-
ны не атрымаюцца. Але ж без гэтых не-
абходных прадметаў і самы таленавіты
мастак не створыць нічога вартага.

П. КІРЫЛЬЧАНКА,
заслужаная артыстка БССР, галоўны
дырыжор Дзяржаўнага тэатра му-
зычнай камедыі БССР.

цо. Р. Сакалова тонка
перадае думкі і пачуц-
ці сваёй гераіні, яе лю-
боў і веру ў камуніста-
ную чысціню камуніста
Хлебнікава, праднага
бацькі, нават тады, калі,
здавалася, усе ад-
вярнулася ад яго.

Пасля «Персаналь-
най справы» дзсяткі
роляў сучасніц зыграты
актрыса на сцэне ў Ма-
гілёве.

У камедыі «З кахан-
нем не жартуюць»
Кальдарона глядачу
спадбаліся ліртызм і
паэтычнасць, прыятная
ўніясасць, з якімі
Р. Сакалова іграла
Леанору. Прыгожая і
грацыёзная, жыццяр-
дасная і энергічная,
Леанора адважна зма-
гаецца за сваё шчасце,
за сваё каханне. У ролі
Леаноры, як і Герарды
(«Вынаходлівае закахан-
нае» Лопэ дэ Вэга), ак-
трыса трымаецца на
сцэне вельмі непасрэ-
дна, адцяняючы індыві-
дуальны характар
сваіх перанамагае не
толькі ўнутраная ак-
цёрская свабода, але і
цвёрдая для артыста
якасць—пластычнасць,
адчуванне рытмічнага
малюнка ў рухах і ін-
танакцыях.

Любоў да пластыкі і
танца дазваляюць ёй па-
спяхова ставіць танца-
вальныя сцэны ў спек-
таклях-казках «Томі-
лінае гошце», а таксама ў ка-
медыі А. Астроўскага
«Гарачае сэрца». Антры-
са часта выступае ў

тых, хто яе даўно ве-
дае, фарбы свайго та-
ленту. У ролі загучалі
моцныя ноты, больш
поўна раскрылася сум-
нага гісторыя дачасна
загубленага жыцця. А
ў сцэне гібелі Сьюзі
выканаўца дасягнула
сапраўднай трагеды-
насці...

І вось так пераход-
дзіць з аднаго этагод-
дзі ў другое, з драмы
ў вадэвіль, з гераіні ў
эпізод гэтай актрысы,
маючы на сваім рахун-
ку 60 роляў! Багаж на-
запашаны ладны...

У СЕ ГЭТА дае
права сталай
актрысе ма-
рыць аб такой цяжкай
трагедычнай ролі, як
Елліваета ў «Мары
Сцюарт» Ф. Шылера.
Але мара—гэта мара,
а пакуль што мы ба-
чым Раісу Мікалаеўну
амаль кожны вечар у
спектаклях, дзе ад яе
паправацца ўмне
непазнавальна пераўва-
саблліца ў жанравыя
вобраза і заставацца
«самоў сабой». Яна не
шкадуе сябе дзеля
справы, якой служыць
столькі год. Без такіх
самаахярных натур
тэатр наогул не можа
наспяхова працаваць.
Сынтайцеся аб гэтым у
магіляўчан, яны па-
цвердзяць нашу думку.
А. БУТАКОУ.

ЯК ЧАСТА гаворым мы: любіце прыроду, ахоўвайце яе... Гаворым аб гэтым на старонках нашых газет і часопісаў, імкнёмся прывіць гэтую любоў дзецям, выступаем, выкрываем, папярэджваем і... І па-ранейшаму грамадскасць выказвае трывогу: прырода ў небяспецы.

Немалы ўжо чалавек, вядомы кінарэжысёр Сяргей Іванавіч Спашноў, з якім мы вядзем аб гэтым доўгую размову, гаворыць з хваляваннем і горыччу:

— Большую частку жыцця пражыў тут, у Бе-

вежа». У розных кутках зямлі людзі ўбачылі палюбілі непаўторнае характэрнае беларускае прыроды. Абедзве гэтыя карціны, як і апошняя, закончаныя зусім нядаўна ў аб'яднанні «Летапіс» — фільм «Родная зямля», зроблены па спецыяльным заказе.

«Заказны фільм»... Што гэта? За такім фільмам звычайна стаіць якая-небудзь арганізацыя. Пры гэтым заказчык у сваёй заяўцы загадвае агаворвае, што ён хацеў бы бачыць у будучай стужцы. Усё гэта, зразумела, стварае пэўныя цяжкасці. Рэжысёр,

ласатых дзікіх парасят. Вы ўбачыце, як перасяляюць бабра і ловаць разбойніка-янота...

Два маладыя апэратары «Летапіс» Б. Кагановіч і І. Каган, якія здымалі сваю першую самастойную работу, праявілі вынаходлівасць і густ.

Але не толькі аб прыгажосці прыроды расказвае нам фільм, гэта яшчэ і заклік — «Любіце, ахоўвайце, беражыце!» І тут рэжысёр выступае не толькі як пясняр роднага краю, але і як разумны, класіфікацыя гаспадар сваёй зямлі.

Закончана яшчэ адна стужка аб роднай прыродзе. За плячамі рэжысёра велізарны вопыт складанай работы. І мноства дзіўных гісторый. Напрыклад, такая.

Трэба было аднойчы для карціны «Белая вежа» зняць эпізод аб тым, як ліса палюе і наганяе зайца. Зняць яго ў натуре немагчыма, — звары вельмі чуйныя, а хуткасць рэакцыі такая — не ўгнацца ні адной камеры. Здымалі ў вальеры. Адна ліса вырашыла не чапаць зайца, пераскочыла загародку і знікла... Другая спакойна зайшла ў вальер, не спяшаючыся падышла да зайца, які замёр ад страху, і раўнадушна абнюхаўшы яго... адышла з вялікай годнасцю. Сакрэт раскрыўся праз некалькі мінут — аказваецца, перад здымкамі лісу накармілі... На шчасце, апэратар зняў усё гэта на плёнку. І зусім нечакана замест крыважэрнай сцэны атрымаўся пасвойму цікавы і хваляючы эпізод.

Якія творчыя планы С. Спашнова? А што калі злучыць вопыт рэжысёра ігравога кіно з вопытам рэжысёра-дакументаліста, зняўчы прыроды? Мабыць, такі мастак зробіць цікавую і змястоўную карціну, у якой у тканіну дакументальнага фільма арганічна ўплывае ігравае драматургія. Такіх прыкладаў нямаюць у кінематографіі.

Адна са стужак з вялікім поспехам прайшла на экраны — фільм А. Згурызды «Чорная гара». Чаму б і нам у Беларусі, маючы рэжысёра, які злучыў у сабе два кінематографічныя прызначэнні, не зрабіць такіх эксперыментаў? Жыццё падказвае — ёсць што здымаць. Ёсць і каму аддаваць натхненне надзвычай тэматычна.

І. ЯФРЭМАВА.

К І Н О

ДЛЯ ВАС, З ЛЮБОЮ...

ларусі. Тут я здымаю фільмы і, здаецца, аб'ехаў усю рэспубліку. Магчыма, жыхар поўдня, які прывык да экзатыкі, зірне абыякава на няяркую прыгажосць Беларусі. Але якія мілія яе лёгкія пастэльныя фарбы сэрцу нашаму. Белыя, снежавыя зімы, празрысты блакіт вясновых разліваў, квітнеючае мора ліну і золата восені, расквечанае гронкамі рабіны... Я не паляўнічы, не рыбалоў, ніколі не разумеў гэтых захапленняў і, па-праўдзе кажучы, не ведаю, як гэта ўжываецца ў чалавека любоў да прыроды і імкненне разбурыць яе гармонію...

Тут пачынаеш разумець, што невыпадкава кінарэжысёр ігравога кіно, вядомы па фільмах «Нашы суседзі», «Кажанем трэба даражыць», «Родныя напевы» зрабіў некалькі стужак аб прыродзе Беларусі. Першай данінай любі да роднай прыроды з'явіўся вялікі фільм пра Белавежскую пушчу, зроблены яшчэ дваццаць гадоў назад разам з рэжысёрам У. Стральцовым. З таго часу, напэўна, і працягваецца гэтая любоў да ўнікальнага запаведніка. Тры гады назад рэжысёр Спашноў зняў яшчэ два фільмы — дваццацімінутны расказ «Белавежская пушча» па сцэнарыі Янкі Сіпакова і Анатоля Клышко і вялікі поўнаметражны фільм «Белая

які ўзяўся выконваць заказ, хочаш не хочаш, павінен выканаць умовы «ігры» і пастарацца ўціснуць у карціну ўсё, або амаль усё, што патрабуе заказчык, іншы раз, на жаль, на шкоду мастацкім вартасцям работы.

Гэта далёка не бяскрыўдныя дробязі. Рэжысёр С. Спашноў ярка з усімі гэтымі складанасцямі сутыкнуўся ўшчыльную. Паўгадзінная кінастужка «Родная зямля» зроблена па заказе арганізацыі, якая выконвае надымай выкасародную місію, гэта—Рэспубліканскі савет Беларускага таварыства аховы прыроды. Адчуваецца, што заказчыку хацелася ўзяць у фільме многа вострых, хваляючых пытанняў, а рамкі часу аказаліся цесныя, таму, відаць, тая паспешлівая скарагаворка, з якой расказана з экрана аб столькіх праблемах па ахове прыроды, таму грашыць часта дыдактызмам і дыктарскі тэкст, які нясе вельмі многа інфармацыі.

Але ў фільме ёсць галоўнае, што працінае яго з пачатку да канца — любоў да прыроды, тонкае адчуванне яе характэрна, багацця. Вы з асалодай павандруеце па заповітных сцяжынках, падглядзіце цецяруковае таварыства на досвітку, палюецеся на гордых аленяў, на вясёлых па-

КУПАЛАЎСКІЯ ЧЫТАННІ

На гісторыка-філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта адбыліся Купалаўскія чытанні. Уступным словам іх адкрыў загадчык кафедры беларускай літаратуры, доктар філалагічных навук М. Грынчык. Былі заслушаны даклады «Я. Купала і наша сучаснасць» і «Паэма Я. Купала «Курган» старшых навуковых супрацоўнікаў Інстытута літарату-

ры імя Я. Купала М. Яроша і У. Казберука, «Я Купала—наватар беларускага верша» М. Грынчыка, «Я. Купала і развіццё літаратурнай мовы» прафесара ГДУ У. Анічэні, наведвалі «Я. Купала і А. Твардоўскі» старшага выкладчыка ГДУ М. Родчанкі і «Я. Купала і народная творчасць» дацэнта ГДУ М. Янкоўскага.

ПАЭТЫЧНАЯ ПАВЕРКА

Янка СІПАКОЎ

ВЕЧА

XXXXXX

СЛАВЯНСКІХ

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

БАЛАД

XXXXXX

СНЯДАННЕ

БАЛАДА РЭВАЛЮЦЫІ
XX стагоддзе

Што ж, не саромцеся, панове,—
На поўніцу,

на поўніцу хапайце,
Пакуль у місах—гэгікі далікатны!—
Не схаладала страва... Ешце, ешце!
Смялей трымайце зграбенькія лыжкі,
Манерна адтапырыўшы мізінцы;
А на мяне ўвагі не звяртайце:
Такой бяды—

«забыліся» сумысна
Перада мной, савецкім дыпламатам,
На прадстаўнічым гэтакім прыёме
Пакласці лыжкі...

Не бяда—прывыклі,
Бо колькі ўжо гаспадароў «гасцінных»
Пра лыжкі нашы гэтак забывалі!
І потым пасміхаліся паціху
У свае талеркі...

Што ж, няма тут дзіва:
У лыжцы той, што сёння мне не далі,
З якою асаладай, каб прымелі,
Вы б нашу рэвалюцыю ўтапілі.
А заадно і новую краіну,
Якая босымі нагамі і лапцямі
Адважылася, бы кату на хвост той,
На фрак ваш самавіты наступіць...
Што ж, ешце весялей, панове,
І рот смялей паўнютка набівайце
Біфштэксамі, біфштэксамі.

Умінайце
Усё, што на стале стаіць... Нічога...

Бярыце і маё сабе, бярыце!
Вы на мяне ўвагі не звяртайце:
Такой бяды—«забыліся» таксама
Відэлец мне падаць...

Вы ешце, ешце...
А я, паны, нічога—абдыдуся,
Бо голад для мяне не навіна.
Тым больш было б мне нават
брыдкавата

Тут,
за сталом за вашым аб'ядацца
Тады,
як галадае мой народ...

А мы ж усе аднолькавыя зараз—
Рабочыя, сяляне, дыпламаты
Усе мы галадаем, халадаем,
Каб цёпла краю нашаму было...
Што вы скажаце хацелі?

Рот набіты,
Укоптар панапханы— аж праз губы,
Здаецца, выліваецца дэстатак...
Ну што талкуеце сказаць тут можна!
Навокал жвачка,

жвачка,
жвачка...
О, гэты статак жвачных за сталамі,

Што хрумстаюць і спераду і збоку!
Я пацярплю...

Вы ешце... Не глядзіце

Яхідна гэтак на мяне.

Усё роўна
У заўтрашніх газетах вы напішаце,
Што дадзена было сняданне
У гонар большавіцкага пасла.

ВЯЗЕНЬ

ПОЛЬСКАЯ БАЛАДА
XX стагоддзе

Ад Варшавы далей і далей—
Камянее й жалезнае сэрца:
Уяздоўскіх пажоўклых алей
Больш ніколі не ўбачыш, здаецца.

Колы грукаюць, колы грымяць,
Як цяжкія фашысцкія боты.
А платформы рыпяць—не суняць!—
Ды на ўсіх, ды на ўсіх паваротах...

Як, Радзіма, суцешыць цябе
Паланёна-бязраднма вязню?!
А ў асенняй, блакітнай журбе
Позірк смуткам натомлены вязне.

Як запомніць васьм гэта блакіт
Над Айчынай—засмучаным краем,
Што шчымліва-тужлівым такім
Толькі ў часе растанняў бывае.

Гэтых коней, што ў ціхіх лугах
Топчуць звонкія, крохкія промні;
Гэты крык жураўлёў, бы туга,—
Трэба ўсё для чужыны запомніць.

Паланез гэтых жоўтых бяроз
Не забыцца. І ўспомніць калісьці,
Як на твар твой вятрыска атрос
Шапаткое, пажухлае лісце.

І ў няволі ўздыхні, спамяні,
Калі сум па радзіме агорне,
Як праводзілі людзі цягнік
І цябе на адкрытай платформе.

Людзі шапкі скідалі далоў,
Толькі ўбачыўшы профіль знаёмы,
І схілялі галовы без слоў,
Бы праводзілі родчага з дому.

А цягнік праз свае паплавы
Цягне сілаю ў край нежаданы..
Партызаны, не баўцеся вы!
Гэй, ці чуеце вы, партызаны!

Раз'яднайце, як провад, мой пуць
Ці засаду зрабіце напэўнай...
У няволі фашысты вязуць
Вязня сумнага—помнік Шапэна.

ЛІТАУРЫ

УКРАЇНСКАЯ БАЛАДА
XVI стагоддзе

Якія цяжкія павеі!
Зліпаюцца—не саўладаць.
І лекі, адзіныя лекі—
Спаць,
спаць,
спаць...

І ўжо расплываюцца краты,
Знікаюць у ціхай смузе:

НА БЛАКІТНЫМ ЭКРАНЕ

УСІМІ ФАРБАМІ «ВЯСЁЛКІ»

Неласрэднасць выказвання выканаўцаў, самабытнасць, арыгінальнасць шматлікіх нумароў рэпертуару вабяць кожнага, хто знаёміцца з канцэртнымі выступленнямі артыстаў-аматараў. Але як важна, каб іх праграмы ствараліся ў садружнасці з прафесійнымі дзеячамі мастацтва. Пра гэта паду-

малася яшчэ раз, калі мы знаёміліся з новым цыклам музычных перадач з удзелам лепшых калектываў мастацкай самадзейнасці рэспублікі, які пачала паказваць сёлета Мінская студыя тэлебачання. Атрымаў гэты цыкл назву «Вясёлка».

Варта адзначыць, што кола выканаўцаў тэлеві-

зійнага цыкла «Вясёлка» такое ж неабмежаванае, як і колькасць артыстаў-аматараў у нашым народзе: Аўтары перадач — кожная праводзіцца раз у два месяцы—пастаянныя. Сцэнарысты — рэдактар Валерыя Скаварцова і рэжысёр Віктар Шавялевіч. Назменныя і асататнія ўдзельнікі пастаяннай групы «Вясёлкі»: мастак Фаціма Лебедзь, гукарэжысёр Юрый Галачкін, апэратары Анатоль Акуліч, Уладзімір

Хромаў, Леанід Акулаў. Добра, калі творчыя калектывы умеюць знайсці адзіны стыль для цыкла перадач. Тут гэта ёсць: Спецыяльна напісаны музычныя пазыўныя перадач, зроблена тэматычная застаўка народна-гумарыстычнага характару, абсталаваны пастаянны маляўнічы інтэр'ер студыі, дзе выступаюць самадзейныя спевакі і танцы.

У афармленне ўваходзяць цікавыя замалёўкі

на казачныя і бытавыя тэмы, звязаныя з музычным мастацтвам. За кожнай з гэтых карцінак схаваны скамарохі. Раптам, усе сем, яны выбягаюць з кубамі ў руках, і з літарай, што намалеваны на кубах, узнікае назва перадач—«Вясёлка». Кожны скамарох камічнымі рухамі і мімікай яшчэ як бы «ажыўляе» той персанаж, што акрамя літары намалеваны на яго кубе.

Але функцыя скамарохаў складаюцца не з аднаго толькі «ўводу» ў перадачу. Яны вельмі тактоўна, з пачуццём народнага гумару каменціруюць сцэнічныя падзеі пе-

радач. Так, падзеі! Бо перадачы будуцца па прынцеце тэатралізацыі песні і танца, іх тактоўнага ўзбагачэння мізансцэнамі салістаў і дэкарацыйным афармленнем. Акрамя гэтага, на лічылках, буфанадзе, патанцоўках, вершаваных рэпрізах, гумарыстычных гульнях скамарохаў будуцца ўсе звязкі між асобнымі нумарамі ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці, якія занятыя ў перадачы. У гэтым таксама стылявая адзнака «Вясёлкі». І прафесійныя артысты мінскіх тэатраў Леанід Крук, Арнольд Памазан, Анатоль

Ідзі па траве непрымагай,
Скачы, як хлапчук, па расе...

Раптоўна ўзрываецца цяля,
І вуха, як выбух, звініць:
І зноў нейкі дурань пацэліў,
Пацэліў па цішыні.

Што гэта? Страляюць гарматы
Па іхняму табару зноў?
І з рук выбіваюць у матак
Маленькіх, смяшлівых сыноў.

Як лёгка наводзіць па дзеях—
Страляйце ў іх радзіны смех...
Не цялячыся пападзеце
У сотні наўных уцех.

І слёзы, як ядры, па тварах
Коцяцца ў казакоў:
Расстрэльваюць гэтак пачвары
Харобрасць паўстанцаў-бацькоў...

Літаўры,
літаўры,
літаўры,
літаўры,
А не гарматы грывяць.
Б'юць у літаўры два маўры,
Калі ён пачне зсынаць.

Прыдумалі кару псяюхі—
Сон аднялі, каб скарыць.
Таму і літаўры над вухам
Гривяць ад зары да зары.

Павекі ж—цяжкія, як горы...
Зліпаюцца—не саўладаць...
І думка адна, нібы змора—
Спаць, спаць, спаць...

Ды зноў узарвецца надзея—
Са званам зламаецца сон.
«Што гэта? Хто тут? І дзе я?»
Звон...

Няўжо гэта сеча зноў звоніць,
Ці хто на поход затрубіў?...
А мо гэта тупат тых коней,
Што ён у татару адбіў?

Ці то аглушальна, як здрада,
Па табары коціцца крык:
«На раду! На раду! На раду! —
Хто к смерці яшчэ не прывык...»

Табе ж, Налівайка, не трэба,
Не варта на радзе той быць,
Бо вырашыць рада ганебна
Табой сабе волю купіць.

І з жалем адстрэльваюцца будзеш
Ад шчырых папелінікаў ты:
— Сябры, што вы робіце?! Людзі!
Страляеце вы не туды...

І зловяць, і звязуць, і скруцяць,
Засопшыся ў той барацьбе;
І ворагу ў цэлкія рукі
Сябры твае кінуць цябе.

І звязаны моцна, ў адчай
Будзеш ты бачыць праз кроў,
Як зноўку паны разбіраюць
Прыгонных—былых казакоў.

Потым турма, катаванне...
Павекі—не саўладаць.
Адно толькі ў свеце жаданне—
Спаць, спаць, спаць...

Літаўры, літаўры, літаўры—
Запоўнена меддзю турма.

Ад гэтай праклятае гаўры
Нідзе паратунку няма.

А звон гэты вочы ўжо слепіць...
У роце — звон... Звон — у руках...

Відаць, Севярын, гэта клепаць
З медзі чырвонай быка.

У ім цябе моцна зачыняць,
На вогнішча ляжа той бык,
І потым літаўры супыняць,
Заслушаць апошні твой крык:
— Воля!
Украйна!
Сябры!..

КУЗНЯ

РУСКАЯ БАЛАДА

XVIII стагоддзе

Ля крывабокай кузні—коні,
Цароў адпразжаны вазок.
А ў кузні гом, жалеца звоніць,
Цяжкі гагоча малаток.

Каваль паказвае малойцу,
Дзе трэба па кавадлу біць,
І лае на чым свет стаіць
Няўмелага малатабойца.

— Куды ты б'еш, куды ты плешчаш?
Хіба не бачыш, слепанда?
Даў бог табе такія плечы,
А галавы, відаць, не даў.

Ах ты убоіна, ах неслах,
Бач, заманулася каваль...
Ах, растакую тваю маць,
Чаго цябе сюды прынесла!

Лепш грэў бы мяжкім месцам трон
(Цішэй! Кавадла зараз хрусне...)

Дык не, у Тулу едзе ён—
Цара мая цікавіць кузня.

Куды, куды, куды ты б'еш?!
Які ж ты, дурань крывапалы!
З табой нічога не скуеш,
З табой жалеца папсуеш
Ідзі ты лепей дзевак лапаць.

Што за цары ў нас, бог святы!
На вочы слеп і глух на вушы...
Балбеса гэткага, як ты
Каваль ніякі не навучыць.

А той рагоча, як лясун,
Вясёла молат-волат ходзіць...
— На сёння можа, Пётра, годзе,
Бо вунь вячэру нам нясуць...

Сядзяць. Вячэраюць. Адкрыта
Глядзяць адзін другому ў твар
Каваль Дзямідка, сын Мікітаў
І Пётра Першы—гасудар.

— Прабач, калі табе дадзеў,
І на мае не гневаі словы.
Каваль ты будзеш адмыслова—
Не збрэша молат твой нідзе.

Цябе аблаяў я пад зло,—
Прабач. Скажу табе я праме,
Што любіць наша рамясло
І крык, і лаянку таксама.

Без мацюка я—што без рук,
А з ім, бы воск, жалеца стане:
Хоць прыкладай яго ты к рана,
Ці водас тонкі скуй, як гук.

І ты, Пятруша, куй і куй,
Бо сам жа знаеш—не загана,
Калі і цараву руку
Мазоль пазнае нечакана.

Я навучу цябе, павер мне,
Каваль ты будзеш—часу дай.
Тады з табой мы горы звернем...
Давай, Ляксеіч, прыезджай...

Каптан цара, халопя світа...
Развітваюцца ля двара
Каваль Дзямідка, сын Мікітаў
І Пётра Першы, што ў царах.

КАРОЛЬ

ХАРВАЦКАЯ БАЛАДА

XVI стагоддзе

Нарэшце, Мація Губец,
Цябе карануюць сёння.
Бачыш, колькі сабралася
Тваіх засмучонных сяброў...
Шо ж зробіш—гэта падзея,
Хоць сумная, ды падзея,—
Калі селянін на троне
Вянчаецца на караля.

А табе ж гэты трон ці трэба—
Колькі было ў цябе тронаў!
На лузе—купіна мяккая,
У лесе — цёплы пянёк!
Там, умакрэлы ад працы,
Сядзеў, бывала, пазажна,
З палуднем клунак развяжаш—
Ясі, як сапраўдны кароль.

А калі ты з угрэтага поплыва
Ехаў на возе сена,
Тваёй вышыні зайздросцілі,
Здавалася, каралі:
Галава—высока-высока,
За яе аж хмурынкі чапляюцца,—
Гэтак, як сена ахалкі
Чапляюцца за платы...

Сёння дадуць табе ў рукі
Цяжкі каралеўскі скіпетр,
Але да яго не прывыкла
Твая з мазалямі далонь.
Дайце ёй лепш тапарышча,
Цапільна ці нават грабильна!
А як яна, божа, пазнае
Высліжанае кассё!

І як абудзяцца рукі,
Што так сумуюць па працы,
Будуць касіць і грэбсці,
Грэбсці і зноў касіць...
Забярыце свой д'яблаў скіпетр —
Селяніну ён не патрэбен:
Гэтай парожняй бразготкай
Забавляцца сорам яму!

А табе яшчэ, Мація Губец,
І карону на голаў уздзвенуць.
А навошта? Хіба ў ёй за плугам
Босы пойдзеш па баране?
Як жа гэта дзіраваю шапкай
Галаву ад сонца заслоніш,
Ад асцюкоў уратуешся,
Звозячы з поля снапы?..

Не, ні скіпетр, ні трон, ні карона
Не былі табе, Губец, патрэбны,
Не з-за іх ты сяброў на паўстанне
Ад касябы, ад жніва адрываў.
Ты хацеў свабоды сялянам,
Ты хацеў справядлівасці толькі—
Каб селянін на полі
Вольна араў, як кароль.

Вось за гэта цябе й карануюць—
Каралеўствам гарачым караюць.
Бачыш, вораг як распраўляецца
З сялянскім сваім каралём:
Вунь твой трон стаіць ясны,
Разагрэты, нагрэты да чырвана
І карона, і скіпетр
Зырка ззяюць, нібыта вуглі.

Моцна сціснуўшы скіпетр распалены
І карону рукою паправіўшы,
Ты спакойна ўзышоў
На жалезны палаючы трон...

І сёння яшчэ
Твой народ не забыўся,—ён помніць,
Як на троне адзін селянін
Паміраў каралём.

ВАДЗЯНІК

ЛУЖЫЦКАЯ БАЛАДА-ЖАРТ

XVIII стагоддзе

На дыбкі ўстае рака
Ля жылга вадзяніка:
Во віруе, во бушуе—
Сам сябе, відаць, не чуе.
Жонку гоніць з хаты ён—
Жонка вінаватая.
З ёй, русалкай, лаецца,
К дзецям прыгладзецца.
І абнохае ўсіх,
І абмацае ўсіх:
Пяць, як ёсць, вадзянікі,
Ну а гэты — не з ракі:
Пахне хлопчык горкаю,
Дымнаю махоркаю...
— Хто ж русалку цалаваў,
Хто на Мінку дым пускаў?—
Вадзянік наш прагне буры,
Вадзянік жа сам не курыць:
У вадзе набухне
Папяроска—стухне...
Спамінае грозна:
Жонка дужа позна
У раку вярталася,
Весела смяялася:
Мо тады, дарэчы,
Мінка йшла са стрэчы?
Зноў абнохае сыноў,
І ўсіх агледзіць зноў...
Пяць, як ёсць вадзянікі,
Ну а шосты—не такі:
Пахне хатай новаю,
Стружкаю смаловаю...
А хай яно спрахне—
Чалавекам пахне!
Папрыціхілі ў рэчцы ўсе—
Вадзянік раку трасе,
Барадой зялёнаю,
Нібы злосць ягонаю.

— Разбуру усё да тла!..
Дзе ж, русалка, ты была
І куды хадзіла?
Мінка, з кім блудзіла?..
Мінка ціхенька глядзіць,
Мінка плача цененька
І спалохана сядзіць,
Нібы мыш пад венікам!
Вінавата—праз карчы
Мінка бегала ўначы,
Калі слаўся морак,
Вунь на той пагорак.
Кіта дом там будаваў,
Кіта Мінку цалаваў.
Хлопец ведаў яе змалку—
І дзяўчынай, не русалкай.
Кіта—нават піва гнаў,
На вяселле ўсіх склікаў,
Ды... раптоўна замінка —
Вадзянік сасватаў Мінку...
А цяпер васьм вадзянік
Аж шалее... Чуеш, крык:
— Пакараю я цябе,
Праганю я ад сябе—
Да сваіх жа—марш!—людзей,
Пажыві там у бядзе:
Я цябе караю—
Людзям зноў вяртаю.
Хай цябе абсушыць неба...

Ну а Мінцы гэта й трэба!
Мінка к Кіту з рэчкі йдзе,
За руку сынка вядзе.
Сын глядзіць адкрыта—
Выліты ўвесь Кіта...
Ад варот рыпучых
Кіта йдзе насустрэч.
Пахне ён махоркаю—
Дымнаю і горкаю...

Мазлоўскі, Вама Варз-
нецкі, Мікалай Кірычэнка,
Юрый Лясны і Георгій
Ваўчок разам з рэжыс-
урай дэпамагаюць сваім
таварышам па мастацтве
—артыстам-аматарам,
Днямі давялося бачыць
другую перадачу тэле-
цыкла. У ёй весела, з за-
палам выконваў народны
ансамбль песні і танца
«Лідчанка» (кіраўнік Ана-
толь Конануў) старажыт-
ную беларускую «Круга-
еую кадрылю». З вялікім
майстэрствам «калі» тан-
цоры мудрагелісты ўзор
танца, аздаблялі яго эле-
ментамі акрабатыкі. І за-
тое, што кадрыля так
спадбалася гледчам,

«дзякуй» трэба сказаць і
выканаўцам, і аўтарам
перадачы, чые майстэр-
ства дапамагло так ціка-
ва, па-мастэцку перака-
наўча «прагучаць» танцу
на блакітных экранах. Тое
ж трэба сказаць і пра вы-
кананне, і пра тэлевыра-
шэнне жартунага танца
«Жаніхі», што паказаў на-
родны ансамбль танца
Івянецкага дома культу-
ры (кіраўнік Іосіф Ля-
шчыньскі), пра «Дудароў»
у выкананні мужчынскай
групы народнага ансамб-
ля песні і танца «Мала-
досць» (кіраўнік Іван Се-
рышкаў, Віцебск). Гэтыя
складаныя нумары пра-
грамы паказваліся на тэ-

лезкранах сапраўды па-
творчому. Тут было не
фармальнае чаргаванне
буйных, сярэдніх і агуль-
ных планаў розных танца-
вальных малюнкаў, а па-
каз істотных ракурсаў,
мастацкіх акцэнтаў і на-
ват амаль няўлоўных для
вока нюансаў. Такое мо-
жа зрабіць толькі тэлека-
мера.
Мабыць, многіх захапі-
лі іншыя нумары перада-
чы. Напрыклад, «Гусары-
кі» ў выкананні этнагра-
фічнага ансамбля вёскі
Харошкі на Мсціслаўшчы-
не, ці руская народная
песня «У нашай Каці» ў
выкананні хору Дома
культуры Мінскага аўта-

завода (кіраўнік Аляксан-
дра Нікіціна). Тэлекаме-
ры як бы спадарожнічалі
кожнаму павароту му-
зычнай думкі, кожнаму
ўступу вакальнай партыі,
інструментальнаму акам-
паняменту. Удзел ў такіх
сцэнах скамарохаў-ка-
ме-татараў не разбураў
ўражання ад выконвае-
мых нумароў.
Аўтары адбіраюць для
паказу творы, цікавыя і
па эстэце, і па свежасці,
незапетасці. Не часта
можна пачуць у канцэр-
тах, напрыклад, дуэт
«Вось вазьмі свой пя-
рсценка», ды яшчэ ў такім
добрым выкананні, як яго
спяваюць мінскія аўтаза-

водцы Валянціна Лейбук
і Леанід Шчарбач. А
колькі абаяльнасці, чыс-
ціні пачуцця ў трактоў-
цы рускай народнай песні
«Субацель» Міхаілам
Пацуком (Мінск), ці бела-
рускай народнай песні
«Ох, і селя Ульяніца ля-
нок» Надзеяй Срамук
(Брэст). Дадамо, што ў
перадачы вельмі ўдала
акомпаніраваў салістам
інструментальны ан-
самбль Беларускага тэле-
бачання і радыё пад кі-
раўніцтвам Леаніда

Смялкоўскага.
У ЗАКЛЮЧЭННЕ гэтых
нататкаў пра вяселку та-
лентаў аўтараў і выканаў-
цаў, што так ярка зазя-
ла на нашых блакітных
экранах, хочацца выка-
заць прапанову, каб та-
кія перадачы абавязкова
здымаліся на кінастужку.
Яны павінны захавацца
для паўторных паказаў
грамадскасці і стаць ас-
новай музычнай тэлеві-
зійнай анталогіі нашай
мастацкай самадзейнасці.
І. ІНІЧ.

АСІНАВЫ ЛОГ

На даўняй пасадцы сасняку пражыліся рыжыкі.

Колькі дзён лілі дажджы, зямля, што амаль ўсё лета была сухой і гулкай, як той бубен, увільготнела. А цяпер колькі начэй запар стала парнасць — нават не верылася, што гэта ўабралася ў поўную сілу восень — і пайшлі расці падабакі, лісцікі, апенькі. А ў пасадцы — глядзі ты — рыжыкі.

Першага з іх Баранаў убачыў каля шурпатага ствала бярозы, што расла тут, у пасадцы. Маленькі ружаваты сподачак з разводамі на тугім капялюшыку прытаіўся пад залацістым брызавым лістом, што прыліп да рыжыка. Баранаў адставіў кошык і, перш чым нагнуцца, уважліва азірнуўся. Вунь пад калматымі галінамі сасонкі выглядаюць яшчэ. Прысыпаныя злёгка ігліцай, ружавелі рыжыкі — адзін, другі... Цэлая сямейка.

— Вось дзе вы, галубкі, прытаіліся, — ціха прамовіў Баранаў і зрэзаў крохкі капялюшык. Да яго прыліпілі пясчынікі, сухія іголки шыгалля. Рыжык прыемна халодзіў руку. Баранаў нагнуўся і, як гэта бывае з заўзятым грыбніком, пачаў адзін за адным зрэзаць рыжыкі — ад маленькіх — з пяцікапечную манету, да большых — такіх, як пластмасавыя вечкі, якімі закручвала Вера слоікі.

У лесе стаяла старожака цішыня. Нават не шумеў у верхалінах вецер, не папіскалі непаседы-сініцы, не крычалі назойлівыя сойкі. Лес думаў важную, аднаму яму вядомую думу.

Каля труклявага пня высіўся мурашнік. Яго стажок за лета прыкметна падрас. Раней, калі ляснік яшчэ рабіў у лясніцтве і хадзіў у свае штодзённыя абходы, ён часцяком спыняўся каля гэтага мурашніка. Баранаў прыкмеціў: калі рулівыя мурашы цягалі сухое шыгалле, травінкі і старанна закрывалі ўсе норкі ў мурашніку, так і чакай непарадзі. Цяпер мурашоў не было відна: мусіць, паснулі бедлагі, — напандавалі і будучы спаць сабе ў цяпле аж да вясны.

Рыжыкі раслі для самай дарогі. Баранаў падзіўся сам сабе, што ніхто іх не заўважыў, хоць па дарозе мусіць часцяком праходзілі людзі ў бок Асінавага логу, і пачаў зрэзаць і іх.

Церпка пахла прэлым лістам, згінай ігліцай. У гушчынні лесу чырванелі гронкі рабіны. Ласулы-дразды ўволю наласаваліся салодкімі ягадамі, нажыравалі і цяпер панінулі яркія гронкі лесу дажджам, перадзімовай слоце.

Павел САКОВІЧ

БАЦЬКАЎ САД

Немагчыма ўявіць сабе восень без ціхіх вераснёўскіх садоў, абцяжараных духмяным важкім ураджаем... Якраз у гэтую пару я прыязджаю да бацькоў у Оршу. Ёсць у іх невялічкі сад. Сотак, мабыць, на сем ці восем. Ад астатняй часткі горада яны даўно адмовіліся: стала цяжка ўпраўляцца з зямлёй, валтузіць з якой у горадзе бадай яшчэ больш, чым у вёсцы. А гэтыя соткі, густа зарослыя малінай, агрэстам, парэчкамі, яблынямі ды грушамі, старыя пакінулі дзедкам. Калі мы доўга не прыязджалі, бацькі не спяшаліся здымаць ураджай аж да позняй восені, і ўсё напаміналі ў пісьмах, што яблыкі пераспелі і хутка пападаюць з дрэў і паб'юцца...

І вось я зноў хаджу па сонечным ціхім садзе. Маці, нібы экскурсавод, расказвае мне пра кожнае дрэва: калі якія былі на ім ураджай, і чым хварэла, і як вясной, завіхаліся вакол яго пчолы... Дрэвы старыя, але амаль побач з кожным падростае яблынька ці грушка-падлетак. «Вядома, для нас стараюцца, — з прытоеным сумам думаю пра бацькоў, — хоць і ведаюць, што наўрад ці хто-небудзь з нас будзе жыць тут пасля іх...»

Спыняюся ля апортаўкі, і маці паказвае вялізны чырваналосы яблык. Зразумеў, што ён для мяне. Уявіў сабе, як маці дзесьці з сяродзіны жніўня пачынае выбіраць найлепшыя плады: «Для Толя», «для Зоі», «для Вольгі»...

Тут жа, пад яблыняй, паспытаў садовы гасцінец. Прапаўшую кавалачак маці, але яна паспешліва адводзіць руку: «Што ты, няма чым!» А я зусім не ўпаўнены, што яна не можа ўпусціць такі спелы яблык.

Потым, спахватушыся, маці пакідае мяне, таропка крочыць да хаты на сваіх гаспадарскіх справах. Крочыць сонечным, у паўднёвы, садам, і я чую шоргат ног па бульбоўніку ды яшчэ — як часта б'юць па сухой зямлі пераспелыя яблыкі!..

Чалавек перакнуў на руку кошык і падаўся лясной дарогай, густа ўсыпанай лістогай, у бок Асінавага логу. Яго цягнула туды, як магнітам. І кожны раз, як ён выбіраўся ў лес, ён не абмінаў тых мясцін.

З шэрага неба праглянула сонца. Затрапяталі залацістыя дарогі. Паласаты чмель злосна загугу і апусціўся на дробныя бэзавага колеру кветкі. Баранаў падзіўся: адкуль узляў гэты бухматы непаседа-шапту. Ён спыніўся і травінкай паказаў чмялю, дзе шукаць нектару. Не спадабалася: ён загугу і, як бамбавоз, нізка паляцеў над палянай.

Пайшлі стройныя сосны, драбналесце. Тут пад дрэвамі жаўцелі лісцікі. Яны раслі ў асобных месцах кругамі. Баранаў усміхнуўся, успомніўшы, як Вера сказала яму аднойчы, што ў народзе завуць іх «ведзьміннымі колцамі».

Вера ўжо каторы год вучыць у іхняй вёсцы дзяцей. Мусіць, яна неблагая настаўніца: гадоў пяць назад ёй прысвоілі званне заслужанай. Тады яны ў вялікім і гулкім, як звон, іхнім доме наладзілі невялікую ўрачыстасць. Было хораша сядзець за сталом, засланым чыстоцім абрусам, і глядзець, як скачуць па столі сонечныя зайчыкі ад графіна, ад таго, што ў ім...

На прагаліне чырванелі быццам палаў — клён. Вецер яшчэ не абтрос з яго лісты. Яны аж святліліся на фоне шэрых дубовых ствалоў, арэшніку, бярозы.

А вунь і Асінавы лог. Стрункі ствалы асіна падняліся высока ў неба. Летам пад імі расце мяккі «зязольчын лён», пад кустамі арэшніку зелянее заечая капуста, а туды далей, у гушчар, гусцяцца багуны. У гарачыя дні Вера не лобіць сюды хадзіць: кажа, ад багуновага паху кружыцца галава...

Другі год Баранаў на пенсіі.

— Хадзі на паліванне, у грыбы, — гаварыў яму ляснічы Шарамець, калі праводзілі Баранава на пенсію. — Будзь пэўны: ні парубак самавольных, ні пажару ў тваім абходзе не дапусцім.

А ён і не трывожыўся за абход. Ведаў: усё будзе так, як гаварыў Шарамець. Толькі непрывычна было ўставаць раным-рана і не ве-

даючы, куды пакласці рукі, тупаць на двары, перакладаць сухія палены на дрываты.

Пад асінамі зрэдку трапляліся падасінавікі з шыкоўнымі чырвонымі капялюшыкамі. Зрэжаш тоўсты карань такога грыба, і ён адразу сінее на зрэзе, цямнее, а капялюшык тугі, моцны.

Каля невялічкага пагорка, усцеленага, як медзякамі, круглымі лістамі асін, Баранаў стомлена прысеў на пеньчук. Што ні кажа, а гадзі даюць сябе адчуць. Бывала, абцяжыць свой абход задоўга да ўсходу сонца, пабудзе і ў лясніцтве, а ногі не стамляліся. А можа зусім і не ад гадоў прыгінаецца ў яго, Баранава, спіна, і хіліцца долу галава каля гэтага вострага пагорка?

Тут адчувалася клапатлівая чалавечая рука: ледзь прыкметна сцякачка, што сюды вяла, была чыста падмецена. А чырванаватыя, нібы падпаленыя, лісты мусіць зляцелі з дрэў у мінулую ноч. Яны ляжалі на пагорачку, як усё роўна медальі...

Усхаўся ветрык. Лістота на асінах спалохана затрапятала, захлопала. Баранаў сцэпануў плячыма. Ён рыўком падняўся і падаўся ад Асінавага логу. І колькі ні ішоў, прадзіраючыся напрамкі праз гушчэчу ядлоўца, усё чуў, як трапятала лістота. І мролася ў тым трапятанні Баранава, як пляскаюць маленькія дзіцячыя далоні — пляскаюць ад няхотрай дзіцячай радасці, ад міжвольнага захвалення.

Дома Вера правярала шпыткі. Яна уважліва глядзела, як муж моўчкі высыпаў на разасланую газету рыжыкі, зялёнкі, лісцікі, чырваналовікі.

— Там быў? — запытала яна.

Баранаў прамовіў: — старанна ачышчаў капялюшыкі ад ігліцы, сухіх лістоў, сіўцу. Вера на момант заплюшчыла вочы. І адразу ў яе ўяўленні паўсталі стройныя асіны, прысыпаныя лісцем невысокі пагорачак, пеньчук і спяжынка, што вяла сюды ад дарогі. Там, пад тым пагорачкам, ляжалі першая жонка Баранава і трое малых дзяцей. Іх карнікі расстаралі, калі Баранаў быў у партызанах...

Яна зноў схілілася над шпыткамі. А Баранаў сартаваў грыбы — рыжыкі складваў да рыжыкаў, падасінавікі — з падабакі, белыя скрыпцы ссунуў на самы край газеты: іх Вера потым будзе доўга вымочваць...

ЯНА, гэтая добрая і сцішаная радасць, прыйшла да мяне адразу, як толькі лагодны, прасветлены ў твары бацька, зайшоўшы з панадворку ў хату, урачыста-стрымана прамовіў:

— Ну, маці, заўтра пачынаем касавіцу.

Гэта значыць, што маці па даўняму заведзе-наму, мусіць, яшчэ далёкімі продкамі, звычай, які, на шчасце, захаваўся і шанецца ў нашых Ціханьках, павінна сёння выпаліць ланню і падрыхтаваць на заўтра харч, — вядома, самы найлепшы: касіць — не языком мянціць. І яшчэ адзін добры звычай: за ўвесь час касавіцы ніхто ў рот не возьме і кроплі гарэлкі. — Цела павінна налівацца толькі прыемнай стомленасцю.

Язэп КУРАЛІКАЎ

КАСАВІЦА

— А ты, адпускнік, — звярнуўся ён да мяне, — ці не жадаеш ты свежым паветрам падыхаць, размяць сваю інжынерную спіну?

— Што ты надумаў, Лявон? — Адразу ж накінулася на яго маці. — Колькі гадоў прамінула, як і касы ён не браў у рукі!

— Гэтаму рамяству ніколі нельга развучыцца, калі толькі чалавек калі-небудзь па-сапраўднаму прынадуўся да яго, — падмігнуў мне бацька. — А ў Андрэя, дзякуй богу, хватка мая.

І ў ва мне пасялілася тая, калі ўжо зведаная, з юнацкіх часоў радасць, і хацелася, як некалі, скінуўшы свае гарадскія савдалеты, падкасаць штаны і шлёпаць босымі нагамі ад калодзежа да лазні з поўнымі вёдрамі вады, адчуваць за дзень угрэтую зямлю, а затым, седзячы ў канцы горада каля той жа лазні на мурагу, удыхаць гаркаваты дым разам з разамлелым пахам старога перапаранага бярозавога лісця.

І я з ахвотай ўзяў вёдры.

А тым часам вёска пачала ўжо дружна ажываць: чуліся ўзбуджаныя галасы дарослых і дзяцей, часты рып калодзежных журавоў, — у нас пакуль што не прыжыліся цэментаваныя колцы. І не таму, што не перавяліся яшчэ свае майстры рабіць на многія гадзі адмысловыя дубовыя зрубы, а таму, што вяскоўцы лічаць у зрубе ваду і чысцейшай, і смачнейшай.

— Пецька, каб на цябе немач, — хрыпіць з двара на свайго меншага цётка Арына. — Занясі ў дзядзькі ляванаву лазню дровы!

— Няхай бегае, сам занясу, — памяркоўна адзваецца дзядзька Мікіта.

— Ты заўсёды толькі і патураеш гэтаму аболтусу, — не здаецца цётка Арына. — Пецька, каму я кажу!.. Во, гэта тваё васьпітаньня!

Бацька спачатку гмыкае раз-другі, а потым з яго грудзей я чую не рогат, а нейкае своеасаблівае цёхканне, а на вагах паказваюцца слёзы:

— От жа ўмора, — гаворыць ён, і яго плечы ўздрыгваюць ад нястрымнага смеху. — Васьпітаньня... Цёх-цёх-цёх... Гэта ж Арына яго пабыла ў Светлагорску ў дачкі які месяц, дык, бач ты яе, гарадскою ўжо стала... Цёх-цёх-цёх... Васьпітаньня, каб ты жыла... Цёх-цёх-цёх...

Сюды, да лазні, з добрым бярэмам сухіх бярозавых дроў, кіруе баранной дзядзька Мікіта. Ён яшчэ здалёк усміхаецца, ківае ў свой двор галавой, адкуль усё яшчэ не сцікае, на гэты раз ужо дабрадушная буркатня жонкі.

— Вось так і марнуюся ўвесь свой век, — гаворыць дзядзька Мікіта і скідае дровы. Гэта ў яго, вядома, напускная незадаволенасць: жывуць жа яны з цёткай Арынай, як кажуць, душа ў душу.

— Не дай бог, з'ездзіць яна яшчэ хоць раз, дык, глядзі, балкон прымусяць прыбудаваць...

І зноў — бацькава цёхканне і дробныя рогат дзядзькі Мікіты.

Яны закурваюць, зацягваюцца з асалодай дымам; быццам мяне і няма тут, пачынаюць сваю пажытую сляняскую размову.

— Заўтра добрая пагода будзе, — гаворыць дзядзька Мікіта. — Калі жанчыны ўслед за намі будучы варушыць пакошы, дык к вечару можна і ў копы скласці.

— Ды яно так, — згаджаецца бацька. — Жанчыны будуць.

— Сярпам даўно ўжо далі адстаўку, хутка і нам дадуць, Лявон.

— Заканамерна, брат. Гады праз тры-чатыры ўпарадкуем нашы сенажаці, каб можна было пуськаць машыны, тады вунь якая палёгка будзе! Ні копы, ні стагі не трэба будзе кідаць. Машына будзе касіць, машына будзе сабіраць і цюкаваць. Механізацыя, брат, гэта табе не пуп...

— А ці будзе такая во радасць перад касавіцай, як цяпер! — разводзіць рукамі дзядзька Мікіта — Усё-такі, як ні кажа, а касавіца для нас як тое свята... Хаця, прызнацца, гэтае свята ў нас і не канчаецца... глядзіш — сляба, а там і касавіца, а там і жніво, — усё, братка, свята.

Яны — замаўкаюць, засяроджана дымяць.

— Што ж, пойдзем кошы, ладзіць, — першым устае бацька. — Тут нам цяпер няма чаго рабіць, усё давядзе да ладу маці. Яна ў нас на гэта здатная. Цябе Мікіта, я тады гукну, як будзем ісці з Андрэем...

Над вёскай пачынаўся ўжо спачатку нясмелы, дробны перастук малатноў, затым ён гусцеў, смялеў і ўсё — на розныя галасы; плыў далёка за нешчырку спакойную Ліпянку, кранаўся першых двароў Васілёўкі, і вось ужо адтуль, нібы чыкаючы гэтага часу, сыпануў сустрэчны перастук.

Мужчыны кляпалі кошы.

ЗАПРАШЭННЕ ДА ПАДАРОЖЖА

— Ці не хочаце вы зрабіць падарожжа ў XIX стагоддзе, каб сустрэцца з вядомымі пісьменнікамі? — запытаўся я ў знаёмага настаўніка-славесніка.

Ён са здзіўленнем паглядзеў на мяне і з усмешкай адказаў пытаннем на пытанне:

— А далёка прыйдзеца ехаць?

— Ды не. Падарожжа будзе па Беларусі. Вы зможаце пазнаёміцца з А. Грыбаедавым, А. Пушкіным, В. Кюхельбекерам, П. Чаадаевым, М. Гоголем, Ф. Рашэткавым, А. Блокам...

— І ўсе яны былі ў Беларусі?

— Не толькі яны, а і шмат іншых выдатных пісьменнікаў і дзялёў рускай культуры.

— А як жа можна сустрэцца з імі? — ужо сур'ёзна дапытваўся мой знаёмы.

Вазьміце ў бібліятэцы кнігу Ісідара Баса «Падарожжа ў літаратурнае мінулае». А лепш паспіяйцеся ў кнігарню і купіце сабе экзэмпляр для ўласнай бібліятэкі.

...І вось — падарожжа. Першы прыпытак — «Лі Бугаракі» (так называецца раздзел, якім адкрываецца кніга). І. Бас пераносіць нас у адзін з майскіх дзён далёкага 1813 года і знаёміць з малым рускім афіцэрам А. Грыбаедавым, які прыхаў служыць у беларускі горад Кобрин, а потым быў пераве-

Ісідар Бас. «Падарожжа ў літаратурнае мінулае». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1971.

дзён у Брэст. Мы бачым будучага аўтара славутай камеды «Гора ад розуму» на пачатку яго літаратурнага шляху, даведваемся пра яго першыя выступленні ў драму, робімся сведкамі станаўлення яго характару і светапогляду.

А потым пераносімся ў халодную зімовую ноч, калі пераз Буг пераходзіць В. Кюхельбекер, які пасля паўстання дэкабрыстаў спрабуе пазбегнуць царскіх кішчоры. Аўтар робіць нас сведкамі «дзівоснага выпадку» з П. Чаадаевым, які не па сваёй волі вымушан быў затрымацца ў Брэсце на сорак дзён для допыту і вобшуку. І. Бас падрабязна расказвае пра брэсцкі перыяд жыцця Ф. Рашэткава. У нарысе паказаны тыя непамерныя цяжкасці, якія выпалі на долю пісьменніка ў душной атмасферы правінцыйнага гарадка. Размова ж пра твор Ф. Рашэткава, якая ўзнікла на аснове беларускага жыцця, пацвярджае, што яму былі блізкія пакуты беднага людзі, якому «есці няма чаго».

На каштоўных звестках пабудаваны нарыс «Л. М. Талстой і беларуская культура». І. Бас прыводзіць шматлікія прыклады папулярнасці вялікага пісьменніка ў Беларусі, знаёміць нас з яго сябрамі і ворагамі, шырока паказвае сувязі Талстога з беларусамі. Такім жа багатым матэрыялам насычан нарыс пра «вайсковы перыяд» жыцця А. Блока на беларускім Палессі.

Зразумела, з цікавасцю ўспрымаюцца і іншыя артыку-

лы, хоць некаторыя з іх і беднаваты па адкрыцці. Так вельмі скупа гаворыцца пра знаходжанне ў Беларусі А. Вястужава, П. Вяземскага, А. Дэльвіга і іншых рускіх пісьменнікаў і дзялёў культуры, таму што да гэтага часу высветлены не ўсе акалічнасці іх сувязей з беларускім краем. Дарэчы, і аўтар зазначае, што «нявывучанымі застаюцца многія пытанні, якія маюць непасрэды адносіны да праблемы ўзаема сувязей і ўзаемаўздзеяння літаратур». Гэта і прывяло да таго, што многія факты ў кнізе толькі названы, але не асветлены належным чынам. Адсюль жа ў асобных месцах кнігі сустракаецца пералік і скоргаворкі. І ўсё ж кніга І. Баса дае магчымасць убачыць і ўсвядоміць няспынны працэс росту пазнання Беларусі дзеячамі рускай культуры ў XIX — пачатку XX стагоддзяў.

На шматлікіх прыкладах аўтар кнігі раскрывае адносіны да Беларусі В. Бялінскага, А. Герцэна, М. Чарнышэўскага, М. Дабралюбава, Л. Талстога, М. Горкага... Багаты матэрыял, які сабраў І. Бас, дазваляе яму зрабіць вывады, што лепшыя рускія пісьменнікі (А. Грыбаедаў, А. Пушкін, В. Бялінскі, Ф. Рашэткаў, М. Чарнышэўскі, Л. Талстой і іншыя) ніколі не былі абыякавымі да жыцця беларускага народа, што яны ўважліва сачылі за лёсам прыгнечанай беларускай старонкі, працялялі заклапочанасць яе будучыняй. Абапіраючыся на сувязі мно-

гіх рускіх пісьменнікаў з Беларуссю, даследуючы іх адносіны да становішча беларускага народа ў мінулым стагоддзі, І. Бас робіць слушыныя вывады, што знаёмства з беларускай рэчаіснасцю ў адных выпадках выклікала, а ў другіх — умацоўвала ў прадстаўнікоў рускай літаратуры перакананне ў неабходнасці ліквідацыі прыгоннага права, самадзяржаўна-паліцэйскага ладу, нацыянальнага прыгнёту.

У кнізе неаднаразова прыводзяцца факты ўплыву рускіх пісьменнікаў на беларускую літаратуру (напрыклад, М. Гоголя на В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Коласа, Э. Вядулі). Гаворыцца аб гэтым тактоўна, з добрым разуменнем пытання.

Шырока асвятляюцца аўтарам пралужаныя навагі і ўдзячнасці беларускага народа лепшым прадстаўнікам рускай культуры за братэрскую падтрымку ў самыя цяжкія часы прыгнёту. На шматлікіх прыкладах І. Бас паказвае, з якой вялікай павагай да А. Пушкіна адзначалася ў Беларусі 100-годдзе з дня нараджэння вялікага паэта, гаворыць пра тое, з якой добразычлівасцю і зацікаўленасцю беларускі глядач у свой час успрымаў ігру А. Яблочкинай, М. Савінай, В. Камсаржэўскай, прыводзіць факты успрымання дарэвалюцыйным беларускім чытачом твораў І. Тургенева, У. Караленкі, В. Верасеава, А. Купрына, І. Буніна, Л. Андрэева, цёпла пра прыёмы п'ес М. Гоголя, А. Астроўскага, А. Чэхава, М. Горкага.

Увагу даследчыка прыцягнулі таксама сувязі беларускага народа з культурай братняй Украіны, а таксама беларуска-польскае набраціства. Апошняя звязана з

імянамі А. Міцкевіча, Я. Чацота, У. Сыракомлі, А. Вярыгі-Дарэўскага, В. Дуніна-Марцінкевіча, С. Манюшкі, Г. Сянкевіча, Э. Ажэшкі...

Такім чынам, літаратурнакрытычныя артыкулы, якія складаюць кнігу І. Баса, прысвечаны агульнакультурным, у першую чаргу, літаратурным сувязям беларускага народа з рускім, украінскім і польскім народамі ў XIX — пачатку XX стагоддзяў. Той, хто возьме ў рукі кнігу І. Баса, сапраўды зробіць цікавае падарожжа ў літаратурнае мінулае. З дапамогаю архіўных матэрыялаў, месцовай прэсы і канкрэтных фактаў, сабраных па крупінах з іншых крыніц, аўтар грунтоўна пашырае наша ўяўленне пра культурныя сувязі беларускага народа. Адначасова І. Бас абагаціў нас многімі новымі звесткамі з біяграфій вядомых пісьменнікаў, мастакоў, артыстаў.

Да недахопаў кнігі трэба аднесці тое, што яе аўтар не заўсёды выбіраў самы рацыянальны спосаб выкладання знойдзеных звестак. Недакладна адабран аўтарам матэрыял да асобных артыкулаў, што прыводзіць да іх кампазіцыйнай рыхласці, што аслабляе іх агульнае ўражанне. Асобныя заметкі пры іншай пабудове маглі б быць больш займальнымі — у добрым сэнсе гэтага слова.

Цікавы нарыс пра Уладзіміра Самойла сябра і першага перакладчыка твораў Я. Купалы на рускую мову, але ён стаіць неяк у баку і тэматычна не звязаны з іншымі артыкуламі.

Адсутнасць зносак пры большасці цытат, нягледзячы на тое, што аўтар звяртаецца да многіх літаратурных першакрыніц, неяк мімаволі зніжае пераканаўчасць доказаў.

Ц. ЛЯКУМОВІЧ.

М АВЬЦЬ, слухныя нараканні ў адрас літаратараў і кінематграфістаў, што яны на да ж рэдка робяць спробу замацаваць на паперы (у мемуарным або дакументальным жанрах) і на экране абліччы славуных дзялёў беларускага савецкага мастацтва. Непасрэды і пераменлівы характар стваральніка незабытых сцэнічных вобразаў часцей за ўсё застаецца таксама за межамі даследавання тэатразнаўцаў. Мо таму чытачы з такой цікавасцю і «ловяць» кожную мемуарную кніжку, дзе ёсць хоць асобныя жывыя штрыхі (хай сабе толькі рысычкі), якія могуць памагчы «аднавіць» у памяці або і «стварыць» у сваім уяўленні партрэт таго, хто ў пару творчай сталасці хваляваў розум і захапляў пачуцці глядачоў. Бадай, акрамя «Нататка акцёра» Ц. Сяргейчыка, нарысаў-успамінаў Я. Рамановіча ды некаторых публікацый А. Звонака, Г. Коласа, Р. Сабаленкі, Л. Рахленкі ды Я. Семіянона немагчыма назваць крыніцы, якія б захавалі і перадалі атмасферу творчай дзейнасці, непаўторныя характары і проста «як гэта было» на пачатку дзейнасці Першага і Другога БДТ, трупы У. Галука, трамаўцаў, піянераў беларускага тэатра для дзяцей.

Удвай радасна сустракаць звесткі пра любімых мастакоў, калі яны паведамляюцца чалавекам, які сустракаўся з такімі мастакамі не ў паўсудзённых абставінах і адкрываў ў іх нешта, да чаго калегі прывычаліся і не лічылі арыгінальным. У кнізе нарысаў Уладзіміра Піменава «Жыццё і сцэна» — дваццаць чатыры тэатральныя партрэты. Тут і вядомыя вахангаўцы, і М. Акімаў з М. Чаркасам, і Г. Юра з М. Крушальніцкім, і дзеячы рускай тэатральнай правінцыі. Сам аўтар ва ўступе вызначае

жанр кнігі як «нейкі спляў мемуараў з тэатразнаўствам, строгай факталогіяй, жывых навіранняў і псіхалагічнага аналізу». Цікава! Да таго ж на вокладцы сярод імянаў «герояў» нарысаў мы сустракаем тры беларускія — К. Саннікава, В. Платонава, і Г. Глебава.

Шчыра скажам, што і сам У. Піменаў адкрыта прызнае: сустрачы з усімі трыма купалаўцамі ў яго былі даволі рэдкія і нават выпадковыя. Магчыма, таму ў напісаным пра іх адчуваеш «бег-

што яна прабіла шлях на сцэну ў нас пасля таго, як яе апрабываў друк і тэатр Масквы, аўтар кнігі толькі наблізіўся да характарыстыкі няўраўнаважанага «шукальніка талентаў» К. Саннікава. «Сакрэты» ж яго творчых сувязей з малымі драматургамі, якіх ён выводзіў на сцэну надзвычай умела і тактоўна, так і застаюцца «сакратамі». А хочацца даведацца — чым і як памагаў такі мастак пісьменніку знаходзіць сябе ў жанры драматычнай літаратуры!

Дробязі? Магчыма. Але памылкі ў фактаграфіі і даволі схематычныя накіды жывых рысаў для партрэтных характарыстык К. Саннікава, В. Платонава і Г. Глебава расчароўваюць чытача, які спадзеўся ў мемуарных нарысах адкрыць для сябе нешта незведанае. І прыкра, калі такім «незведаным» трэба называць звычайныя памылкі, парэшчэ той «факталогіяй», без якой мемуарыст не можа абысціся наогул.

А тут раптам даведваемся, скажам, што «у 1961 годзе Макаёнак і Саннікаў зноў выступілі ў творчай садружнасці як аўтары п'есы і спектакля «Лявоніха на арбіце». Пачакайце, «Лявоніху» ж ставіў не К. Саннікаў, а рэжысёр Б. Эрын! Каб даведацца пра гэта, дастаткова прачытаць афішу або праграму спектакля, які і дасюль ідзе на кулпалаўскай сцэне. І потым — што за фармулёўка: «выступаюць... як аўтары»? Можна аўтар кнігі ведае, што да таго, як пастаноўчыкам камедыі ён прызначаны Б. Эрын, з драматургам сапраўды па-рэжысёрска штосці абмярноваў, даваў парады і кансультаваў К. Саннікаў, але пра гэта і трэба было напісаць.

Дзве старонкі пра Г. Глебава — гэта зноў жа толькі агульная характарыстыка акцёра. Нічога новага ў парэўнанні з нарысамі С. Дунінай і У. Стэльмаха, якія былі выдадзены ў Маскве ў 1949 і ў Мінску ў 1954 гадах, чытач з мемуарных на-

татак У. Піменава не атрымае. Больш таго, аднойчы Глеб Паўлавіч сказаў (а ён гэта гаворыў усім інтэр'юерам), што «не ведае», як у яго атрымліваецца сцэнічны вобраз героя ў класічным і сучасным рэпертуары. Чакаеш, што аўтар кнігі якраз і паказа працэс шуканняў артыста, якога ён ба-ўў «у жыцці і на сцэне» і імкнуўся разгадаць прыроду і псіхалогію творчасці.

Замест гэтага мы чытаем спасылку на словы Г. Глебава аб тым, што ў ролі старшын калгаса Гарошкі ў камедыі «Выбачайце, калі ласка!» хацеў «...перадаць як бы сучасныя рысы класічнага вобраза Акакія Акакіевіча з «Шыпілью». Такія заўвагі-прызнанні акцёра наўрад ці правільна пакідаць без тэатразнаўчага аналізу-каментарыя. У кнізе У. Піменава каментарыя і няма.

Застаецца ў памяці такая дэталё. Аднойчы аўтар кнігі разам з Макаёнкам і Кучарам завіталі ў госці да Б. Платонава. І згубілі ключ ад аўтамашыны Кучара. Шукалі яго, шукалі і, нарэшце, знайшоўшы, узрадаваліся, што могуць паехаць... Няёмка атрымалася, прызначаюць У. Піменаў: спыталіся пакінуць гаспадарка, а той быў хворы...

ДАВОДЗІЦА гаварыць аўтару кнігі горкую праўду — у трох нарысах пра дзялёў беларускага савецкага тэатра ён абмежаваў сябе даволі сціплай задачай: апублікаваць тое, што было ім калісьці мімаходзь занатавана ў часе кароткіх сустрэч. Больш грунтоўнымі выглядаюць яго нарысы пра іншых дзялёў, там, дзе У. Піменаў меў багатыя на факты і асабісты ўражанні жыццёвы матэрыял. Таму з кнігі «Жыццё і сцэна» чытач нашай рэспублікі ўспрыме нешта карыснае для сябе не там, дзе гаворка ідзе пра знаёмых і родных нам артыстычных натур.

К. КАЛЯДКА.

ШТРЫХІ ДА ТРОХ ПАРТРЭТАЎ

лось пера» мемуарыста. Гаворыцца пра рэжысёра К. Саннікава і артыста В. Платонава і Г. Глебава празмерна агульна. Пераважаюць службовыя характарыстыкі.

«Ён быў адным з прапагандыстаў не толькі беларускай, але і ўсёй шматнацыянальнай савецкай драматургіі, вельмі любіў працаваць з малымі драматургамі... Ён многа ведаў і цікава расказаў пра беларускі тэатр... Ён працягваў традыцыі, закладзеныя заснавальнікамі беларускага тэатра Мірошнічам і Ядановічам...» Гэта гаворыцца пра К. Саннікава. Усё правільна. Але такія звесткі маюцца ва ўсіх выданнях пра сучасны беларускі тэатр, яны энцыклапедычныя.

Зразумела, ад мемуарыста, які меў асабісты кантакт з рэжысёрам, бачыў яго спектаклі і назіраў за тым, як у садружнасці з тым жа А. Макаёнкам гэты рэжысёр працаваў над п'есамі, чакаеш нечага большага. Але, паведаміўшы пра тое, што ў рэспубліцы былі праціўнікі востра сатырычнай камедыі «Выбачайце, калі ласка!» (У. Піменаў спасылкаецца на «аднаго з работнікаў органаў культуры ў Мінску»),

Ці ж дастаткова нам прачытаць даведку аб тым, што «вядомы беларускі пісьменнік К. Губарэвіч і пры сустрэчках, і ў пісьмах да мяне (я быў перакладчыкам яго п'есы «На крутым павароце») адзначаў вялікую творчую дапамогу, якую ён атрымаў ад К. Саннікава». Рэгістрацыя факта. Істотнага. Цікавага. Ды затое аб'яднанага «сплаву мемуараў і тэатразнаўства» ў такіх агульных разважаннях адчуець немагчыма.

Або яшчэ прыклад. Аўтар кнігі пералічвае найбольш значныя сцэнічныя вобразы, створаныя В. Платонавым: Пеця ў «Апошніх» Горкага, Быхоўскі ў «Паўліцы», генерал Агнёў у «Фронце» А. Карнейчука і (цытую тэкст) «красны партыйны работнік Ромодін» у спектаклі «Крылы» таго ж А. Карнейчука. Далей У. Піменаў заўважае: «І, нарэшце, герой-партызан у «Канстанціне Заслонава». Як быццам, з факталогіяй тут усё ў парадку. А падумаем. Па-першае, не «Быхоўскі», а «Быхоўскі». Па-другое, імя героя п'есы «Крылы» гуцьць некалькі інакш таксама — «Ромадан» (па-руску — «Ромодан»), і ён не «красны парт-

У. Піменаў. «Жыццё і сцэна». Нарысы аб дзеячах савецкага тэатра. Выдавецтва «Іскусство», Масква, 1971.

ЦІ МОЖАМ МЫ ўздзейнічаць на працэсы развіцця моды? Пытанне параджае пытанне: а ці трэба ўздзейнічаць? Адна на другое пытанне напрошваецца сам, калі прыгадаць, што мода, звязаная па сутнасці сваёй з прыгажосцю, прыводзіць, бывае, нярэдка, да зусім процілеглага прыгажосці. Не сакрэт жа, што моднікі так часта збіваюцца на пошласць, безгустоўнасць. Праўда, у гэтым часцей за ўсё вінаватая не мода: многім, хто гоніцца за модай, проста бракуе эстэтычнага густу! У той жа час, як казаў яшчэ Мантэск'е, мода несе норавы, але фарміруе густ. У самім змесце моды ёсць сунярэнасць, якая спараджае адмоўныя яе праявы.

Мабыць, яны карэняцца і ў стыхіннасці ўзнікнення моды.

Значыцца, уздзейнічаць трэба. Каб нейкі нейтралізаваць адмоўныя праявы. А для гэтага трэба акрэслена ўяўляць сабе сам механізм узнікнення моды. Бо веданне гэтага механізму не толькі даць магчымасць дакладней працаваць, хоць бы тым жа атэлье мод, але і прыдкрые магчымасць больш эфектыўнага задавальнення чалавечых патрэб, у розных галінах побыту, паколькі мода — надзвычай адчувальны барометр пэўных грамадскіх настрояў, імкненняў. Карацей кажучы, мы не толькі можам, але павінны ўздзейнічаць на працэсы развіцця моды. А каб уздзейнічаць на з'яву — яе трэба вывучаць.

ШТО СЕННЯ ў модзе?.. Мала хто зусім раўнадушны да гэтага пытання. А адказ можна атрымаць, прагледзеўшы часопісы мод: маскоўскі або лінградскі, рыжскі або талінскі... Далёка не кожнай галіне культуры аддаюць увагу так многа спецыяльных часопісаў, альбомаў, пра-

спектаў, багата ілюстраваных фатографамі і мастакамі, падрукаваных лепшымі паліграфічнымі сродкамі на лепшай паперы.

Для вялізнай арміі людзей, занятых вытворчасцю адзення і іншых тавараў народнага ўжытку, мода — прадмет прафесійнага інтарэсу. І калі, з нейкай там нагоды, гэтыя сур'ёзныя людзі паставяцца да моды несур'ёзна, на-

М. ЗАБОРАЎ

МОДА І ПРЫГАЖОСЦЬ

складах з'явіцца залежы непрададзеных тавараў — страты для народнай гаспадаркі.

Заўважана, што часцей за ўсё ад пакупкі адмаўляюцца таму, што тую або іншую рэч успрымаюць «нямоднай», «непрыгожай».

Сувязь уяўленняў аб тым, што прыгожае, а што непрыгожае ў модах звярнула на сябе ўвагу вельмі даўно. Гэта «класічная» мішэнэ для гумарыстаў і сатырыкаў.

У сярэднявеччы, у эпоху Асветы, у наш час на долю моды выпадала і выпадае нямала з'едлівай іроніі, повадам да якой — звычайна самыя неверагодныя яе змяненні, так сказаць — скачкі эстэтычных захапленняў.

Карысна, мабыць, паразважаць аб прычынах настолькі дзіўноснай улады моды над эстэтычнымі густамі. Высветленне гэтых прычын — не без карысці для разумення як моды, так і прыгажосці.

Перш за ўсё звернем увагу на тое, што мода, якую можна акрэсліць азначэннем — «кароткатэрміновая форма масавых паводзін»,

не можа мысліцца па-за калектывам. Яна — дэцка чалавечых узаемаадносін. Не сакрэт, што чалавек далёка не заўсёды прызнаецца сабе ў тым, што апранаецца ён модна ў асноўным (калі не выключна) дзеля таго, каб падабацца іншым. Падабацца — значыцца, выклікаць да сябе пажаданне, спрыяльнае стаўленне акружаючых.

Знамянальна, што, становячыся

для нас сродкам і сімвалам гэтых пажаданых адносін, рэчы пачынаюць здавацца нам прыгожымі. Адсюль — натуральная думка пра камунікатыўную прыроду самой прыгажосці. Бо, па сутнасці, эстэтычныя каштоўнасці існуюць, як своеасаблівае адпостраванне і стымул менавіта духоўнага яднання людзей. (Як вядома, Маркс гаварыў пра тое, што чалавек у сваёй сутнасці «ёсць сукупнасць усіх грамадскіх адносін»).

ПАМ'ЯТАЮЧЫ аб камунікатыўнай прыродзе прыгажосці, лгчэй зразумець і яе арганічную сувязь з модаю, і сувязь моды з мастацтвам.

Леў Талстой пісаў: «Мастацтва ёсць дзейнасць чалавечая, якая заключаецца ў тым, што адзін чалавек свядома вядомымі знешнімі знакамі перадае іншым пацуюці, якія ён адчувае, а іншыя людзі заражаюцца гэтымі пацуюцімі і перажываюць іх».

Гаворачы пра моду, варта падкрэсліць: бадай, ніхто з даследчыкаў моды не прамінуў магчымасці ўказаць на такі яе істотны мо-

мант, як перайманне. Хаця, часам, пра перайманне прынята казаць і думаць, як пра нешта, вартае асуджэння. Нярэдка перайманне сапраўды заслугуе такіх адносін, аднак пельга не заўважаць і каштоўных яго бакоў.

Яшчэ на перасвядомых стадыях чалавечага развіцця пераймальны рэфлекс стаў неацэнным сродкам навучання, выхавання, далучэння

індывіда да вопыту суродзічаў. І цяпер спрадвечнае пачуццё пераймання ў лепшых сваіх праявах арыентуе на «ўзорнае», «прыкладнае».

Адсюль, думаецца, не так ужо далёка да разумення сутнасці моды: перайманне тут набывае масавы характар, але застаецца сродкам арыентацыі ў свеце наштоўнасцей.

У першабытных часы, напрыклад, вельмі цанілася мастацтва паліўнічага і «ў модзе» былі пацёркі з зубоў драпежнікаў. Мацней-

ВЯЛІКІ ГОРАД—гэта дынамічны комплекс у працэсе няспынных змен. І ў нашым Мінску вырастаюць новыя кварталы, пракладаюцца шырокія магістралі, з'яўляюцца новыя бульвары і паркі. Падобна жывому арганізму, горад пастаянна абнаўляецца.

Фактар часу ўваходзіць у фарманне эстэтычных уласцівасцей горада. Элементы мінулага, пастаўленыя на службу новай арганізацыйнай сістэме, пераасэнсаваны і перацэнены, дазваляюць рэальна адчуць час як «чацвёртае вымярэнне» горада. Гэта чацвёртае вымярэнне, якое звязвае гістарычныя пласты, у многім вызначае індывідуальную непаўторнасць горада, яго своеасабліваць. Гісторыя праз свае рэчавыя сляды — будынкі, манументы, раскрываецца для людзей больш адчувальна і рэальна, чым у літаратурных творах і творах выяўленчага мастацтва.

Помнікі архітэктуры Мінска засяроджаны на невялікай тэрыторыі. Плошча Свабоды і сумежныя вуліцы уяўляюць сабой згустак гісторыка-архітэктурнага мінулага горада. І пры рэканструкцыі цэнтральнай часткі, пачатай у апошнія гады, варта звярнуць павышаную ўвагу на гэты раён. Тут трэба старанна разглядаць і абмяркоўваць пытанні зносу або перабудовы старых будынкаў, імкнучыся не прымаць імгненнага рашэнняў.

Мінск, які перажыў за сваю шматвяковую гісторыю многа войнаў, разбурэнняў, пажараў, захаваў нямала цікавых помнікаў архітэктуры, якія ўвасабляюць у сабе гісторыю народа. І мы павінны захаваць іх і беражліва перадаць будучым пакаленням, як узоры творчасці нашага народа, як сведкаў жыцця і барацьбы нашых продкаў.

САМЫ СТАРЫ будынак Мінска, пабудаваны ў 1611 годзе, — Петрапаўлаўская царква. Пазней, па жаданні Екацярыны II яе перайменавалі ў Екацярынскую саборную царкву. А ў народзе яна была вядома пад назвай — «жоўтая царква», бо сцены яе былі афарбаваныя охрай. Пачатак XVII стагоддзя — час цяжкі для Мінска і ўсяго беларускага народа. Гвалтоўнае насаджэнне каталіцызму, польска-літоўска-шведская інтэрвенцыя супраць Рускай дзяржавы, бяспраўнае стеновішча мясцовых жыхароў выклікалі пратэст

і рашучы адпор у насельніцтва. І вось у гэты смутны час у Мінску ўзводзіцца гэты праваслаўны храм.

У 1613 годзе пры царкае было створана брацтва (брацтвы — арганізацыі, якія ставілі перад сабой не толькі рэлігійныя, але і шырокія грамадскія задачы). Петрапаўлаўскае брацтва было адно з мацнейшых у Беларусі. Пры «брацтвае» працавалі школа, друкарня, адзін з першых у Мінску шпіталью.

«Жоўтая» царква ўяўляе сабой трохнефную базіліку з моцна выступаючай гранёнай апсідай. Бакавыя нефы значна ніжэйшыя за цэнтральны і выдзяляюцца самастойнымі аб'ёмамі. Неспакойны час наклаў адбітак на архітэктуру тых гадоў. Вось і тут мы бачым масіўныя сцены, скупыя на дэкаратыўныя ўпрыгожанні, вокны, высокая ўзнятыя над зямлёй, вежы на вуглах галоўнага фасада. Будынак некалькі разоў перабудоўваўся, рамантаваўся, што моцна змяніла яго старажытны выгляд. Раней аконныя праёмы, асабліва ў вежах, былі невялікіх памераў, што яшчэ больш падкрэслівала крапасны выгляд збудавання. Усё дэкаратыўнае ўбранне зведзена да шырокіх плоскіх пілястраў і тонкіх гарызантальных паяскоў. На бакавых фасадах будынікі ўдала ўжылі збліжаныя, размешчаныя парамі вокны — прыём наогул не складаны, але ён намнога павысіў мастацкую выразнасць будынка.

Архітэктары сталіцы, якія працуюць над цэнтрам Мінска, над забудовай Нямігі, лічацца з гэтым цікавым збудаваннем. Будынак будзе захаваны, рэстаўраваны і арганічна ўключаны ў сучасную забудову.

Пасля заключэння ў 1596 годзе Брэсцкай уніі, па якой, па сутнасці, была ўзаконена каталіцкая агрэсія, у Беларусь хлынулі ордэны каталіцкай царквы. Феадалы Рэчы Паспалітай спрабавалі з іх дапамогай скаваць барацьбу народа за сваё вызваленне, за ўз'яданне з братнім рускім народам. Мінчане, нягледзячы на жорсткія рэпрэсіі, адказвалі ўпорным супраціўленнем. Першая палова XVII стагоддзя суправаджалася частымі антыфеадалнымі выступленнямі, якія часта выліваліся ва ўзброеную барацьбу.

На шчодрыя ахвяраванні магнатаў, якія перайшлі ў каталіцтва, будуецца

касцёлы і манастыры. Прычым ім адводзіцца, як правіла, лепшыя месцы ў горадзе — на ажыўленых вуліцах, — плошчах, на пануючых вышынях. Сваімі памерамі, веліччу і багаццем яны павінны былі прапагандаваць сілу і веліч каталіцкай царквы. Некалькі збудаванняў той пары захавалася ў нашым горадзе.

Адным з першых быў мужчынскі Бернардзінскі манастыр. «Староста Краснасельскі» Ян Кянсавіч у 1624 годзе ці, паводле іншых дадзеных, у 1628 падарыў бернардзінам зямлю і пабудоваў драўляны касцёл і манастыр. Але праз дзесяць гадоў, на іх месцы былі ўжо ўзведзены каменныя будынкі. І ў 1656 годзе рускі

валі іх «вілянчукі»). Гэта надавала манастырскому комплексу той замкнуты «крапасны» выгляд, такі характэрны гарадскім збудаванням сярэдніх вякоў.

Вядома, увесё гэты комплекс, пры ўсёй яго стройнасці, нават прыгажосці, не можа лічыцца выдатным архітэктурным творам. Але тая сур'ёзнасць і паслядоўнасць, з якой ён зроблены, адводзяць яму віднае месца ў радзе помнікаў ранняга барока ў Беларусі.

АДНЫМ З НАЙБОЛЬШ вядомых мінчанам архітэктурных помнікаў з'яўляецца Кафедральны сабор (былы касцёл жаночага

С. СЕРГАЧОЎ

...СЛЫНІЦЦА

ваявода ў Мінску В. Якаўлеў пісаў аб храме: «А касцёл... добра, велик, каменнай і высока».

Храм мае выгляд вялікай трохнефнай базілікі з высокай прадаўгаватай апсідай з усходу. З 1921 года ў будынку размяшчаецца архіў і ў сярэдзіне ён, натуральна, цалкам перароблены. Але знешняе аблічча будынка захавалася без істотных змен. Знешняя апрацоўка нефай спакойная і суровая. Адзінае ўпрыгожанне — шырокія белыя пілястры па жоўтых палых сценах ды арачныя праёмы акон. Уся ўвага будаўнікоў была звернута на аддзелку галоўнага фасада. Спакойны, маляўнічы выгін сцяны, падзел яе пілястрамі са своеасаблівымі капітэлямі, ўпрыгожанне рознымі нішамі і карнізамі надаюць храму мяккасць і пластычнасць. Магчыма, што раней галоўны фасад завяршаўся высокім фігурным франтонам, як гэта звычайна рабілі ў бязвежавых храмах таго часу. Гэтага патрабуе і падкрэсленае вертыкальнае чляненне галоўнага фасада.

Манастырскія будынкі вышынёй у два-тры паверхі прыбудаваны да храма з паўночнага боку ў выглядзе замкнутага комплексу з унутраным дваром, гэта звычайная схема каталіцкага манастыра тых часоў. Пазней, з боку цяперашняй плошчы Свабоды манастыр быў забудаваны гандлёвымі радамі (калісці мінчане называ-

Бернардзінскага манастыра), размешчаны на плошчы Свабоды. Будынак быў узведзены ў 1642 годзе на адным з самых высокіх пунктаў горада і яго востравярхія маляўнічыя вежы да гэтага часу займаюць важнае месца ў гарадскім сілуэце.

Па судадзінах сваіх асноўных аб'ёмаў і па плане (трохнефная базіліка) ён аналагічны іншым помнікам архітэктуры Мінска. Бадай толькі нефы сталі больш стройныя і набылі лёгкасць, не страціўшы пры гэтым сваёй манументальнасці. Гэты храм даўвежавы, і менавіта на гэтых вежах сабраны ўсё багацце вонкавай аддзелкі. Такі прыём — спалучэнне простых аб'ёмаў і форм з жывапіснасцю сілуэта, характэрны для ранняга беларускага барока.

Сярэдні неф на галоўным фасадзе завяршаецца высокім фігурным франтонам, які злучаецца з вежамі выгнутымі сценамі. Пілястры, якія ўпрыгожваюць вуглы вежаў, кожны раз разбіваюцца выгнутымі лініямі карнізаў, якімі заканчваецца кожны ярус. Скрызныя праёмы верхніх ярусаў надаюць вежам прэзрыстасць і лёгкасць, а, пачынаючы з шостага яруса, прамяы лініі знікаюць зусім і вежы імкліва ўзлятаюць уверх.

Трохпавярховыя карпусы былога манастыра прымыкаюць да паўночнага боку сабора і ўтвараюць закрыты

шыя насілі іх на грудзях, як лепшае ўпрыгожанне, як прадмет зайдзрасці.

Пазней, як вядома, паляўнічыя графеі выйшлі з моды. Адзнакай сілы і працітаннага становішча сімвалы багацця. І пацёркі робяцца з каштоўных камянёў.

А ў пачатку нашага стагоддзя з'явіліся першыя небаскробы. Ва ўспрыманні многіх людзей яны сталі сімвалам прагрэсу. Ступеньчата іх форма распаўсюдзілася на рэчы, дзе яна часцей за ўсё была непатрэбная (шафы, радыёпрыёмнікі, халадзільнікі), увайшла ў моду.

Падобных прыкладаў можна прывесці шмат, і ўсе яны недыхсэнсоўна нагадваюць, што мода сапраўды арыентавана на нейкія каштоўнасці, г. зн. з'яўляецца формай арыентацыі ў свеце каштоўнасцей.

НАГАДАЕМ ТАКІ істотны аспект: калі прыгажосць сапраўды можна разглядаць як камунікацыю, уважальную ў нейкай матэрыяльнай форме, дык мода паўстане як самая зносны, як адна з іх разнавіднасцей. Мода — гэта таксама стан густаў, г. зн., у адрозненне ад такіх ідэалагічных форм, як, напрыклад, мастацтва, рэлігія, філасофія, мода — феномен сацыяльна-псіхалагічны.

Неабходна адзначыць і тое, што мода ёсць сацыяльна-псіхалагічная арыентацыя менавіта на каштоўнасці жыцця, якія змяняюцца. У статычным грамадстве, якое не развіваецца, мода спалучаецца са звычаем. Так, у народаў, якія захаваў да нашых дзён першабытна-абшчынны лад, уяўленні аб прыгажосці надавалі кансерватыўны характар. Яны ў вялікай ступені вызначаюцца менавіта тым, што з'яўляюцца ўстойлівым, што ўхвалена і асвечана некалі звычаем. (Калі мода толькі адзін з відаў чалавечай камунікацыі, а, значыцца, не адзіны

вызначальнік-паказчык эстэтычных густаў, то магчымы і канфлікты паміж прыгажосцю і модай. Але гэта тэма для асобнай размовы.

У АПОШНІ час нярэдка звяртаюць увагу на адзначаную яшчэ Бальзакам акалічнасць: мода не абмяжоўваецца сфераю касцюма. Пры гэтым, аднак, упускаецца з-пад увагі, што мода, якая дзейнічае ў розных галінах быту, «дабіваецца» неадвольнавым мэт. Так, напрыклад, калі гаворым пра моду на медыцынскія прэпараты або на пэўныя тэхнічныя прыёмы, дык тут перайманне далучэнне да іншых — толькі сродак дасягнення **утилітарнай** каштоўнасці. Калі ж пераймаем новыя формы адзення, дык такое далучэнне да нейкага кола людзей (усё тая ж камунікацыя) — ужо не толькі і не так сродак, як мэта.

Скуранка і фрэнч, чырвоная касынка і шлем былі папулярныя ў рэвалюцыйныя гады не таму, што немагчыма было прыдумаць іншыя не менш утилітарныя рэчы, а менавіта як знак, сімвал далучэння чалавека да рэвалюцыйнай масы і яе ідэалаў.

Або, скажам, у гады пасля другой сусветнай вайны — славаў «бомба Дыёра», а прасцей кажучы — «сонцападобная спадніца» і адмысловы ліф, які аблягаў фігуру, быццам вярнулі жанчыне жаночасць. Яны прыйшліся да густу мільёнам не таму, што былі больш утилітарныя, чым, скажам, адзенне ваенных гадоў, а хутчэй наадварот. «Бомба Дыёра» сімвалізавала ідэалы мірнага часу. А калі нешта здольнае сімвалізаваць ідэалы многіх — дык падобны сімвал гэтыя многія схільныя эстэтызаваць.

Калі перайманне — характэрны для моды спосаб далучэння адной групы людзей да другой, а, значыцца, і да пэўных утилітарных і

духоўных каштоўнасцей, — натуральна спытацца: як жа першапачаткова ўзнікае новая мода і хто яе заканадаўца?

ДУМАЕЦЦА, і прыведзеныя тэарэтычныя вывады паказваюць: жыццё, якое перапынна развіваецца, увесь час так або інакш мяняе рэальную каштоўнасць рэчаў, чалавечых якасцей, адносін. Мода, думаецца, і ўяўляе сабой адлюстраванне ў грамадскай псіхалогіі такіх вострых змяненняў. Карачэй кажучы: рух жыцця, — рух каштоўнасцей, а мода адлюстроўвае гэты рух.

Група людзей (або нават асобны чалавек), якія ў найбольшай меры валодаюць каштоўнасцямі, становяцца ўзорам для пераймання. Гэта — лідэры моды. Інакш кажучы, можна сцвярджаць: мода бачыць каштоўнасці вачыма сваіх аўтарытэтаў.

Трэба зазначыць, псіхалогія грамадства вельмі чула рэагуе на тую або іншую хістанні каштоўнасцей; востры ад таго модае так уласцівы рухомасць, імпульсіўнасць, схільнасць да перабольшвання (бо ўсё гэта — характэрныя рысы сацыяльна-псіхалагічных рэакцый).

У папулярнай літаратуры пра моду нямаюць прыводзіцца прыклады таго, як пэўная кур'ёзная выпадковасць у адзенні, скажам, каралі або каралевы стварала моду на высокую абшасы, то на пышныя фіжмы крыналіна, то на асаблівыя гальштукі, манжэты штаноў і г. д. і да т. п. Усе падобныя прыклады не прырачаюць нашым разважаным. Бо ў эпоху абсалютызму, да якой пераважна і адносяцца падобныя гісторыі, вышэй за ўсё цаніліся багацце і саслоўныя прывілеі, звязаныя з імі раскоша. Менавіта таму кароль (або хто-небудзь з блізкіх да яго) «па сумяшчальніцтве» мог стаць і «каралем моды».

Цяпер людзей прыцягваюць ін-

шыя каштоўнасці. Больш натуральныя. Сапраўдныя. І нешта іншае апасродкавана фарміруе моду, а не багацце і да т. п. Краевугольным каменем цяпер — духоўныя і фізічныя вартасці чалавека. І лідэрамі моды ўсё часцей становяцца тыя, чыя багацце — гармонія юнацтва, сацыяльна актыўнасць.

Праўда, і сёння, бывае, узнікаюць фальшывыя «каралі» і «каралевы», скажам, тыпу якой-небудзь кіназоркі або праслаўленага шансамена.

Але за кім бы мода ні прызнавала заканадаўчую ўладу, разумець яе, думаецца, варта так, як разумець, напрыклад, Сент-Экзюперы: гаворка ідзе пра таго фантастычнага караля з фантастычнай планеты, які загадвае сонцу зайсці менавіта тады, калі яго і павінна зайсці, узысці — калі яму патрэбна ўзыходзіць, загадвае зоркам запальвацца тады, калі яны запаліліся і згаслі...

Таму мастак-мадэльер не можа загадаць модзе — «быць або не быць». Яго задача — улавіць тое, што настала ў самім жыцці. Уважальна гэта рух жыцця ў дасканалай вобразнай і функцыянальнай структуры рэчы. Значыцца, мастак-мадэльер — не так творца моды, як яе жрэц, служыцель.

З'ЯВЛЯЮЧЫСЯ сацыяльна-псіхалагічным адлюстраваннем сапраўднага руху каштоўнасцей, мода — вельмі дзейсны інструмент выяўлення гэтых каштоўнасцей тады, калі яны ідэалагічна яшчэ не засвоены. І як да інструмента далучэнне вялікіх мас людзей да пэўных каштоўнасцей, мы не можам ставіцца да моды раўнадушна.

Неабходна ўсляляк засвойваць моду як на практыцы, так і ў тэорыі. Каб уздзейнічаць на працэсы яе развіцця ў патрэбным для грамадства кірунку.

ўнутраны двор. Няма ніякіх упрыгожанняў, толькі нескладаны карніз, які вянчае простыя і спакойныя плоскасці сцен з цёмнымі плямамі акон.

У свой час Кафедральны сабор быў адным з найбольш значных і эфектных архітэктурных масіваў горада, і цяпер ён разам з комплексам Бернардзінскага манастыра, уяўляе цікавы і добра захаваны ансамбль сярэднявечага Мінска.

І апошні з раду архітэктурных помнікаў, пакінутых эпохай барока. Кафедральны сабор (раней Езуіцкі касцёл) быў закладзены ў 1700 годзе на шчодры ахвяраванні магнатаў. Пацярпеўшы ў час апошняй вайны бу-

ліся. Так, гэты цікавы і своеасаблівы помнік барочнай архітэктуры застаўся недабудаваны. І ўсё ж, вызвалены ад пазнейшых напластаванняў, прыведзены ў парадак, ён можа паслужыць добрай асновай для стварэння яшчэ аднаго цікавага кутка Мінска.

ДА ГЭТАГА ЧАСУ мы гаварылі аб збудаванні значных па памерах, якія вызначаюцца сваімі мастацкімі вартасцямі. Але для сапраўднай прыгажосці і багацця аблічча горада маюць значэнне комплексы і радавыя будынак, тых, якія нібы акампаніруюць, утвараюць аптымальна маштабнае і архітэктурнае

дзяляюцца ліштвы акон з трохвугольнымі фронтанамі, і адзелка верхняга карніза, які вянчае сцены. У спалучэнні з іншымі помнікамі старажытнасці гэты будынак мае для Мінска вялікае гісторыка-архітэктурнае значэнне.

Цікавы і сядзібны дом гарадскога тыпу (Інтернацыянальная вуліца, 33-А, так званы «дом Банковіча», канец XVIII ст.). Зараз будынак змяніўся як званок, так і з сярэдзіны. Але па элементах фасадаў, якія захаваліся дагэтуль, на фатаграфіях можна ўзнавіць яго знешняе аблічча. Яшчэ зусім нядаўна будынак ажыўляўся ў цэнтры галоўнага фасада доўгай калонадай з драўляных калон. На іх змяшчаўся высокі трохвугольны фронтон з правмавугольным акнам у цэнтры і двума авальнымі па краях. Цікавы будынак і тым, што, як у аб'ёмнай пабудове, так і ў архітэктурным абліччы пераплітаюцца элементы розных стыляў — класіцызму, які пачаў уваходзіць у моду, і барока, які яшчэ ўтрымліваў свае пазіцыі. Адным са значных па сваіх памерах асабнякоў у тры паверхі, з дастаткова складаным планам і фасадам з'яўляецца добра захаваны будынак па вуліцы Інтернацыянальнай, 36 (пачатак XIX ст.). Пластычная апрацоўка фасадаў, яго некаторыя дэталі нагадваюць элементы барочнай архітэктуры, што ў тэа часы было ўжо даволі рэдкая з'ява.

Можна адзначыць яшчэ і невялікі двухпавярховы будынак пад нумарам 4 па вуліцы Герцава, які адносіцца да першай трэці XIX ст. На першы погляд можа здацца дзіўным, што гэты домік мае такі шырокі, перакрыты аркай, узезд у двор. Але раней, калі фронт будынкаў уздоўж вуліцы быў суцэльным, кожны жылы дом меў свой праезд, прычым даволі шырокі, разлічаны на падводу або карэту.

НЯМАЛА І ІНШЫХ радавых будынкаў, якія заслугоўваюць увагі ў гістарычным, архітэктурным і этнаграфічным плане. Цікавыя разнастайныя дэкаратыўныя дэталі, драўляная разьба карнізаў і аконных ліштваў, кованае жалеза агарож і балконаў. У фарміраванні мастацкага аблічча старога цэнтра Мінска ўдзельнічаюць і складаны рэльеф мясцовасці, і захаваная зеляніна. І беражлівае стаўленне да ўсіх гэтых кампанентаў дала можа захаванне характару і каларыту гістарычна складзенай забудовы, тое непатрэбнае, тое своеасаблівае, што вызначае Мінск сярод іншых гарадоў.

Але трэба адзначыць, што эстэтычныя якасці архітэктуры цалкам рас-

крываюцца толькі тады, калі яна ўключаецца ў агульную плынь жыцця. Па сваёй прыродзе архітэктурна не можа стаць толькі аб'ектам для паказу. І праблема захавання мастацкай выразнасці помнікаў архітэктуры мінулага пачынаецца з пошуку іх найлепшага выкарыстання. Канечне, пытанне аб выкарыстанні павінна вырашацца ў кожным выпадку асобна, з улікам спецыфічных асаблівасцей будынка. А само выкарыстанне не павінна наносіць помнікам архітэктуры шкоды.

Заслугоўвае ўвагі выкарыстанне былога касцёла. Зараз вядуцца работы па перааробцы яго ў Дом кіно. Хоць гэты будынак узведзены ў пачатку нашага стагоддзя і надзелены рысамі эклектыкі, уласцівай архітэктуры капіталізму, тым не менш, як узор высокага майстэрства будаўнікоў, як узор высокай культуры выканання будаўнічых работ, ён уяўляе сабой несумненную цікавасць. Мы прывыклі да гэтага будынка, да яго высокіх вежаў, якія трывала ўвайшлі ў сілуэт горада. І тым больш прыемна, што хутка, атрымаўшы новыя функцыі, ён усёй сваёй сутнасцю ўключыцца ў наша жыццё. Нямаюць вядома ўдалых прыкладаў выкарыстання помнікаў архітэктуры для сучасных мэт у Маскве, Рызе, Вільнюсе і іншых гарадах краіны. Менавіта такімі і павінны быць адносіны да архітэктурнай спадчыны — не сузіральныя, а актыўныя, дзейсныя.

Старое трэба захаваць не толькі фізічна. Неабходна знайсці гармонію паміж старымі і новымі ансамблямі, выкарыстоўваць прыгажосць гістарычных фрагментаў горада, а не падаўляць яе. Гоголь гаварыў у свой час: «Прыгажосць ніколі не бывае такой яркай і віднай як у кантрасце... Чым больш у горадзе помнікаў розных відаў доўгавечнасці, тым ён цікавейшы, тым ён часцей прымушае аглядаць сябе, з асадай спыняцца на кожным кроку».

ЦЭНТРАЛЬНУЮ ЧАСТКУ нашай сталіцы ў бліжэйшыя гады чакаюць значныя змены. І сярод сучасных, цудоўных будынкаў, якія з'яўца тут, неабходна захаваць частку старога, гістарычна складзенага цэнтра. Ад падобнага суседства выйграе і новая архітэктурна і старая. Яны не будуць канкуруюць адна з адной, а наадварот, у сілу рэзкага кантрасту, малюючы і прадаўжаюць адзін аднаго. Ад гэтага і Мінск і яго жыхары толькі выйграюць.

ЗАСАЛОДАЙ

дынак быў перабудаваны, і цяпер у ім размяшчаецца ДСТ «Спартак» (на плошчы Свабоды). Перабудова больш за ўсё закранула галоўны фасад, інтэр'ер і амаль не кранула алтарную частку, якая ідзе ўглыб квартала.

Суседнія будынкi не давалі магчымасці аглядаць яго ўвесь цалкам. Фасады не мелі паміж сабой агульнай сувязі, а гэта вымушала архітэктара вырашаць больш багата і дваровыя фасады. Так, алтарная частка значна ніжэй за цэнтральны неф, паўкруглая ў плане і завяршаецца фігурным фронтанам. А бакавыя нефы заканчваюцца маленькімі, крытымі купаламі, маленькімі вежамі. Прычым, паўночная вежа — двухярусная, паўднёвая — з адным ярусам і абедзве маюць яўна незакончаны выгляд. Відавочна архітэктар першапачаткова задумаў чатырохвежавы храм. Такія храмы ў перыяд барока сустракаюцца вельмі рэдка ў еўрапейскай архітэктуры. На тэрыторыі Беларусі вядома толькі адна такая перабудова — храм кармелітаў у Глыбокім (на Віцебшчыне). Але ўзвядзенне храма ў Мінску расцягнулася па нейкіх прычынах на даволі значны тэрмін. Так вежы галоўнага фасада былі закончаны толькі ў 1730 годзе. І зусім магчыма, што за гэты час ад заканчэння яшчэ дзвюх веж адмові-

асяроддзе для ўжо прызнаных помнікаў мінулага. Такія комплексы жылых дамоў па вуліцах Астроўскага, Інтернацыянальнай, Рэвалюцыйнай, Бакуніна і інш. Сама планіроўка, шырыня і канфігурацыя вуліц з'яўляецца цікавым помнікам горадабудуўнічай культуры. На вялікі жаль аб будучым гэтых збудаванняў можна пакуль сказаць толькі тое, што амаль усе іх плануецца знесці.

А можа варта падумаць аб тым, як для цэласнасці гістарычнага ансамбля Мінска захаваць у патрэбнай меры і радавыя збудаванні, якія не маюць самастойнай гісторыка-архітэктурнай каштоўнасці, але з'яўляюцца арганічнай часткай ансамбляў. Відаць, варта захаваць некаторыя старыя раёны або ўчасткі Мінска. Натуральна, пры рэканструкцыі гэтых раёнаў варта дабіцца такога іх уладкавання і абсталавання, якое адпавядала б сучаснаму ўзроўню жыцця.

Сярод гэтай фонавай забудовы Мінска найбольш цікавае — пабудаваны ў другой палове XVIII стагоддзя так званы «дом масонаў» (Музычны завулак, дом 5). Такую назву ў народзе ён атрымаў таму, што ў канцы XVIII стагоддзя тут збіраліся члены Мінскай ложы «Паўночны факел». Архітэктурнае рашэнне гэтага трохпавярховага будынка характэрна для ранняга класіцызму. На фасадах вы-

АПАВЯДАННІ пра Георгія ДЗІМІТРАВА

Спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння выдатнага сына балгарскага народа Георгія Дзімітравы.
Пра яго жыццё, рэвалюцыйную дзейнасць створаны дзесяткі мастацкіх і дакументальных кніг. Аповяданні ж Пятра Дзімітравы-Рудара, які летася гасцяваў у нас у Беларусі, прывабліваюць тым, што напісаныя яны пад асабістымі уражаннямі пісьмемніка ад сустрэч, гутарак з правадыром балгарскага народа ў першыя пасляваенныя гады.
Пераклады — з кнігі «Аповяданні пра Георгія Дзімітравы» (1971).

САЛУНСКІ ГАНДЛЯР

ВЯСНОВЫМ вечарам 1947 года ў невялікай сталовай палатацэ Враня сядзелі госці. Роза і Георгій Дзімітравы запрацілі нас на ввечеру.

У канцы ввечеры, калі падалі каву, я, заахвачаны добрым настроем гаспадары, папрасіў яго расказаць які-небудзь выпадак са свайго небяспечнага нелегальнага жыцця.

Заспеты зьянацку мам пытаннем, Георгій Дзімітраву здзіўлена глянуў на мяне, абвёў позіркам астатніх гасцей, і калі ён зразумеў, што жаданне — агульнае, брыво яго запытальна прыўзнялося. Расказаць, але што? Ці адзін выпадак быў у яго жыцці.

Ён крыху памаўчаў. Пасля, абавёршыся локцамі на стол, узяў перад сабою рукі і сказаў: — Нічога не зробіш, вы мае госці. А гасцям адмовіць нельга. Што ж, калі вам хочацца, я раскажу гісторыю з салунскім яўрэем... Мы ўсе сталі дыхаць.

Таварыш Дзімітраву дастаў лольку, дастаў тытунь — усё гэта паволі, відаць, збіраючыся з думкамі. Прыкурыву, разы са два пыхнуў дымам і пачаў расказаць:

— Тое, што вы пачуеце, здарылася ў Італіі... Я быў там па партыйных справах. Калі я ўжо рыхтаваўся пакінуць гэтую краіну, да мяне прыйшоў паліцэйскі і сказаў, што мяне выклікаюць у іх упраўленне высветліць нейкае пытанне.

І вось я ў кабінце начальніка. Той дапытліва агледзеў мяне з ног да галавы, прапанаваў сесці і прытворна ветлівым тонам запытаў:

— Вы, шановны васпане, чужаземец, так?

— Так, я чужаземец, — адказаў я спакойна.

— Пакажыце, калі ласка, пашпарт... — Гм, — мармытаў ён з ухмылкай, нібы здзіўляючыся. — Пашпарт выданы вам у Грэцыі, а прозвішча ваша чамусьці не грэчаскае...

— Так, сапраўды. Але што тут дзіўнага? Пашпарт мне выданы ў Грэцыі, бо я грэчаскі падданы, а прозвішча не грэчаскае, таму што я не грэк, яўрэй — яўрэй з горада Салуна. Гандляр, — адпарываў я.

— Так, так... У гэтым, вядома, няма нічога дзіўнага, — усміхнуўся з прыкметнай іроніяй начальнік.

І ўсё з той жа прытворнай ветлівасцю ён пачаў тлумачыць, што ёсць распараджэнне, у адпаведнасці з якім усе чужаземцы, якія прыязджаюць у Італію, павінны запоўніць спецыяльную анкету. Затым прапанаваў зайсці ў суседні пакой да сакратара і зрабіць гэта.

Калі сакратар паказаў мне агромністы аркуш, я жахнуўся. Выявілася, трэба было адказаць на дзесяткі пытанняў: як завуць бацькоў, бабуль і дзядуляў, прабабаў і прадзедаў, братоў і сястры, дзядзькоў і цёткаў, пляменнікаў і пляменніц — сваякоў аж да дзевятага калена. Уявіце становішча, у якое я трапіў — мне трэба было выдумаць і запісаць у адпаведных графы калі сотні яўрэйскіх імёнаў. І не толькі выдумаць, але і добра запомніць іх — кансператыўны вопыт навучыў мяне помніць усё, што даводзілася пісаць у паліцыі — ад першага да апошняга слова!

Пакуль я разглядаў злэшчасную анкету, галова паспешна шукала выйсця — што рабіць. Як мне выбрацца з гэтай хітрай пасткі? І раптам у мяне мільганула шчаслівая думка. Я схпіў ручку, памачыў піро ў чарніла і пачаў упэўнена выводзіць: бацька — Абрам, маці — Равека, бабуля — Сара, дзед — Давыд... І далей: Ісак, Мацільда, Арон, Саламон...

Пасля таго, як я запоўніў усё графы анкеты, сакратар сказаў, што я свабодны і магу ісці. Я з палёгкай уздыхнуў і не марудзячы выйшаў.

Але не прайшоў я і дваццаці крокаў, як паліцэйскі дагнаў мяне і загадаў вярнуцца. Сакратар, прыкідваючыся засмученым, пачаў прасіць прабачэння, што, маўляў, нездарок разліў чарніла і запэцкаў маю анкету і таму трэба яшчэ раз запоўніць яе.

Я адразу раскусіў паліцэйскую хітрасць. Але я ўжо быў гатовы да яе — перад тым, як пісаць першы раз, я таксама схітрыў: вярнуўся ў думках у Сафію, у свой квартал, наведваўся па чарзе

да знаёмых яўрэяў, успамінаў імёны гаспадароў, іх дзяцей і сваякоў і запісаў супраць адпаведных пытанняў.

Зноў, прыплюшчыўшы вочы, у думках апынуўся дома, піро зноў пачало выводзіць: бацька — Абрам, маці — Равека, бабуля — Сара...

Калі я скончыў, сакратар загадаў пачакаць, пакуль начальнік «падпіша дакумент».

І ў выглядзе не паказаў, што здагадваюся пра ўсё. Чакаю.

Прайшла мінута, дзве, тры, пяць мінут, а сакратара ўсё няма. Пачаў непакоіцца — няўжо, думаю, што-небудзь не так? Ужо нашто я быў упэўнены ў сваёй памяці, а нейкі ўнутраны голас шаптаў: «А калі што пераблытаў? Калі, чаго добрага, Абрам стаў Давыдам, а Сара — Равекай?» І чым больш праходзіла часу, тым больш я трывожыўся.

Нарэшце адчыніліся дзверы. Увайшоў сам начальнік і загаварываў ужо зусім іншым тонам: — Вельмі прашу прабачыць, што давясла доўга вас трымаць тут. Вы, напэўна, здагадаліся, чаму мы дурылі вам галаву гэтымі дзвіма анкетамі. Усё, самі разумеце, з-за камуністаў, якія тайна, з фальшывымі пашпартамі прыязджаюць у Італію, падрываюць у краіне парадак...

Вось мы і вымушаны іншы раз турбаваць нават такіх шановных грамадзян-гандляроў, як вы. Хочацца верыць, што вы разумеце неабходнасць такіх захадаў, спадзяёмся, што ў вас не застаецца на нас крыўды.

— Вядома, не турбуецца, — «паспачуваў» я. — І ў нас, у Грэцыі, паліцыя гэтак жа дбае пра бяспеку дзяржавы, пра тое, каб умацаваць законны дзяржаўны лад...

Задаволены, відаць, маімі словамі, начальнік правёў мяне да выхаду, яшчэ раз папрасіў прабачэння і на развітанне паціснуў мне руку.

Гэты раз мяне ўжо ніхто не даганяў.

Я ўздыхнуў яшчэ раз — з сапраўднай палёгкай — і з першым жа цягніком пакінуў Італію... Таварыш Дзімітраву памаўчаў, папыхкаў лолькай і стомлена, цяжка дыхаючы, скончыў:

— Вось такая гісторыя з салунскім гандляром... Гэта толькі адна маленькая старонка з майго нелегальнага жыцця.

КАБ НЕ КІНУЦЬ ЦЕНУ...

САВЕЦКАЯ вайсковая часць, якая квартавала ў Сафіі, ператварыла пляц былой духоўнай семінарыі ў парк культуры і адпачынку.

Калі Савецкая Армія пакінула Балгарыю, гэтае месца па ініцыятыве Георгія Дзімітравы вырашана было зрабіць паркам балгара-савецкай дружбы. Распрацавалі праект, паслалі яго Дзімітраву зацвердзіць. Праз некалькі дзён я даведаўся, што ён прагледзеў план, але хоча ўдакладніць сёе-тое на месцы, што ён будзе там праз дваццаць мінут і мне к гэтаму часу таксама трэба быць там.

Я ведаў ужо, як таварыш Дзімітраву любіць дакладнасць. Мала сказаць — злаваў, ён глыбока пакутваў, калі хто-небудзь спазніўся. Адночы ў гутарцы на гэтую тэму ён сказаў: «Дакладнасць у такім разе — не проста дысцыплінаванасць, гэта перш за ўсё — павага да людзей».

Вядома, я не хацеў пазніцца і засмучаць яго. На легкавой машыне да былой семінарыі ехаць якіх-небудзь дзесяць мінут, але я папрасіў шафёра завесці машыну неадкладна. У хуткім часе яна завуркатала на двары. Шафёр Пеша, дабрадушны і ўсмішлівы чалавек, ссунуў набакір шапку, усеўся за баранку і жартам, як звычайна, звярнуўся да машыны:

— Ну, мілая, паехалі! Пакуль мы ехалі па роўных гарадскіх вуліцах, усё было добра. А на крутым пад'ёме шашы, што вяла да семінарыі, машына пачала чхаць, страляць і... нарэшце стала. Пеша схпіў завадную ручку, пачаў круціць з усяе сілы — раз крутануў, два, пяць, дзесяць... Матор маўчаў. Пот цурком пацёк па твары хлопца. Ён кінуў ручку і палез пад капот. А час ляцеў.

— Ну дык, што, Пеша, паедзем мы, нарэшце, ці не? — Зараз, зараз... — яшчэ з нейкай надзеяй адказаў шафёр.

Прайшло яшчэ колькі мінут... Разгублены шафёр, брудны, запэцканы, разгнуўся і, выпіраючы вехаццю рукі, глядзеў віватава:

— Надв'яла... Што вы хочаце — дабітая трафейная каламажка...

Я не дачуўся канца яго апраўдання — кінуўся бегчы. А бегчы было ўгору. Я адлічваў на хаду мінуты і секунды. Сцінала дыханне. Ногі не слушаліся, увушы стаяў звон... І ўсё ж спазніўся...

Яшчэ ад браны бацьку высокую, маючую постаць Георгія Дзімітравы. Ён ужо на ўмоўленым месцы. Задыханы, я падбег і толькі змог сказаць:

— Прашу прабачэння, таварыш Дзімітраву... Машына... трафейная, зношаная і... Георгій Дзімітраву меў надзвычайную здольнасць адразу ўлаўліваць настрой, душэўны стан чалавека. Ён не прымусяў мяне доўга перажываць, не паківаў дакорна пальцам, як можна было чакаць, а ўсміхнуўся, лагодна сказаў:

— Трафейная, нажале?.. Зношаная? Дык у музей трэба здаць — яе месца там.

Але праз момант твар яго зрабіўся засяроджаным. Ён уздыхнуў і ўзвысіў голас, быццам гаварыў не мне аднаму, а ўсёй краіне, усяму народу:

— Так, пакуль што даводзіцца ездзіць на зношаных, на трафейных машынах... Шмат у нас цяжкасцей. Трэба вырашыць вялікія, жыццёвыя задачы, каб палепшыць дабрабыт людзей, каб вывесці Балгарыю з яе адсталасці на шырокі шлях сацыялістычнага будаўніцтва. Наш рабочы клас, наш народ знойдзе ў сабе сілы, каб выканаць гэтую гістарычную задачу. Не шмат пройдзе часу, і маленькая краіна Балгарыя будзе развітай індустрыяльнай дзяржавай. Будуць у нас заводы і сваіх легкавых аўтамабіляў...

Ідзем на парк. Я тлумачу, дзе і што павінна быць зроблена, як тут усё зменіцца. Таварыш Дзімітраву слухае ўважліва:

— Так, добра, добра.

Ля ўсходняй алеі я звярнуў яго ўвагу на адкрытую сіметрычную пляцоўку:

— Вось тут, на гэтым месцы, прадугледжана ўзвесці высокую, пяціметровую сцяну, на якой будзе выціснена карта Балгарыі. Насупроць паставім п'едэстал, а на ім — Вашу статую ў натуральную велічыню.

Настрой у Георгія Дзімітравы адразу сапсаваўся. Яго бровы нахмурыліся, у вачах бліснула пагроза:

— Вы што, хочаце кінуць цень на Балгарыю? Гэтае пытанне збіла мяне з пакталыку. Пакуль я прыдумваў, што адказаць, Георгій Дзімітраву сказаў, як адрэзаў:

— Ніякіх статуі! Не дазваляю! Закрэсліце гэта ў плане!

Гэта было вымаўлена так катэгарычна, што і думкі не магло ўзнікнуць, каб запарчыць.

Пераклад з балгарскай Ул. АНІСКОЎІЧА.

ЖЫЦЦЁ-ПОДЗВІГ

Стварэнне кінафільма пра вялікага сына балгарскага народа Георгія Дзімітравы — цяжка творчача задача. Вось чаму кінематаграфісты працуюць над ім з пачуццём глыбокай адданасці. Сцэнарый фільма носіць умоўную назву «Абледзімлівы мост» і напісаны балгарскім пісьмемнікам Любенам Станевым і пэстам Іванам Радоевым. У складаным драматычным плане раскрываецца вобраз Дзі-

мітравы: пераканаўчы і рашучы на Лейпцыгскім працэсе, непрымірны ў змаганні з фашызмам, чалавечны і мудры ў адносінах з людзьмі, выдатны трыбун міжнароднага камуністычнага руху. Пастаноўшчык фільма — балгарскі рэжысёр, заслужаны артыст Хрыста Хрыстаў, апэратар — Атанас Тасеў. Ролю Георгія Дзімітравы выконвае народны артыст Стэфан Гецаў. Фільм ствараецца ў су-

працоўніцтве з ДЭФА-фільмам і «Масфільмам». У ролі Любы Явашвіч здымаецца савецкая артыстка Жана Прахарэнна. У ролі Герынга — славацкі акцёр Вільям Палоні. У фільм уключаны кадры, знятыя ў гістарычнай зале суда ў Лейпцыгу і ў лейпцыгскай турме. На здымку — кадр з кінафільма пра Георгія Дзімітравы. АГЕНЦТВА «СОФІЯ-ПРЭС».

Партрэт Кацярыны Слуцкай

Адным з цэнтраў беларускай феадалнай культуры XVI стагоддзя быў Слуцк, сталіца Слуцкага княства, у склад якога ўваходзілі гарады Слуцк, Капыль, Петрыкаў. З канца XIV стагоддзя княствам валодалі князі Амелькавічы, патамкі вялікіх князёў літоўскіх, якія засвоілі беларускую культуру.

У Слуцку мясцовымі майстрамі былі створаны помнікі жывапісу XVI стагоддзя — партрэты слуцкіх князёў. На жаль, не ўсе яны захаваліся да нашых дзён. Яшчэ ў пачатку XX стагоддзя ў Слуцку захоўваліся (спачатку ў Троіцкім, потым у Іаана-Багаслоўскім манастыры, пераведзеным з Грозава) партрэты некалькіх князёў Амелькавічаў (у тым ліку ўсіх апошніх з гэтага роду). Фотаздымкі партрэтаў князя Амелька Уладзіміравіча і Юрыя

Юр'евіча Амелькавіча былі змешчаны ўпершыню ў кнізе «Белоруссия и Литва. Исторические судьбы северо-западного края. (СПб., 1890)».

У Нацыянальным музеі ў Варшаве пад інвентарным нумарам 128854 знаходзіцца невядомы дагэтуль у Беларусі партрэт слуцкай княгіні Кацярыны, выкананы маслам на палатне. Подпіс пад партрэтам: «Слуцкая Катажына з Тэнчынскіх, нарадзілася каля 1545 г. Нывызначаны польскі мастак 2 паловы XVI ст.». Слуцкая княгіня Кацярына, аб якой ідзе размова, паходзіла з даўняга польскага магнатскага роду графаў Тэнчынскіх, прадстаўнікі якога займалі высокія пасады ў Польшчы.

Партрэт вытрыман у цёмных тонах. На партрэце слуцкая княгіня паказана амаль на поўны

рост, у раскошным і строгім удовіным адзенні, з вуаллю, крыху спущанай на твар. Мастак пісаў парадны партрэт княгіні-ўдавы, прадстаўніцы магнатскага роду беларускага грамадства. На твары княгіні мастак паказаў не толькі смутак, не толькі рэлігійнасць (аб гэтым сведчаць малітоўна складзеныя рукі), але і гонар, стрыманасць, уладнасць, пыхлівасць. Характэрна паказаны дагледжаныя рукі, тонкія пальцы арыстакраткі.

Карціну ў Нацыянальным музеі ў Варшаве можна датаваць больш дакладна, чым яна датавана цяпер. З біяграфіі жонкі беларускага магната можна даволі дакладна вызначыць час напісання партрэта. Гэта перыяд ад смерці першага мужа да выхаду замуж за другога, г. зн. ад канца 1578 да сярэдзіны

1581 года. Але лацінскі надпіс на самой карціне гаворыць сам за сябе: «Год панскі 1580. Кацярына графіня з Тэнчына божай міласцю княгіня слуцкая свайго ўзросту 35 гадоў».

Праўда, на карціне княгіня Кацярына мае выгляд больш, чым на 35 гадоў. Але трэба заўважыць, што адзенне ўдавы і ўвесь тон смутку партрэта стараць яе. Да таго трэба дадаць, што ў XVI стагоддзі рана выходзілі замуж і рана старэйліся. Жаночы век звычайна лічыўся ад 15 да 35 гадоў.

Можна з упэўненасцю сказаць, што партрэт 1580 г. быў выкананы ў Слуцку. Па дакументах відаць, што княгіня ў гэтым годзе не выязджала са Слуцка і займалася справамі кіравання княствам, у той час як малодшыя сыны былі за мяжой, а старэйшы — на вайне. Можна таксама з пэўнай доляй верагоднасці меркаваць, што аўта-

Партрэт быў адзін са слуцкіх, беларускіх мастакоў, паколькі пры двары слуцкіх князёў ужо складалася традыцыя маля-

ваць партрэты князёў у рэалістычным стылі.
Анатоль ГРЫЦКЕВІЧ,
наандыдат гістарычных навук.

КУТОК КАЛЕКЦЫЯНЕРА

ЛЁС УКРАДЗЕННЫХ СКАРБАЎ

Неймаверныя пакуты прынёс чалавецтву фашызм. Людзі ніколі не забудуць Асвенціма і Бухенвальд, Дахау і Маутхаўзена, лёсу беларускай Хатыні, чэшскай Лідзіцы, французскага Арадура. Ніколі людзі не забудуць і таго, што ў час вайны загінулі сотні тысяч шэдэўраў сусветнага мастацтва. Адна з іх гітлераўцамі знішчаны, другі паштодзіжаны, трэці ўкрадзены. Некаторыя з украдзеных скарбаў не знойдзены да гэтага часу.

нарда да Вінчы зноў у Кракаўскім музеі.

Перад вамі фатаграфіі паштовай маркі Польскай Народнай Рэспублікі, на якой рэпрадуцыраваны адзін з цудоўнейшых твораў Леанарда да Вінчы «Дама з гарнастаем». Гэтая карціна створана вялікім майстрам каля 1483 года. Палатно належыць музею Чартарыйскіх у Кракаве. На марцы — маладая жанчына прыціскае да сябе зярка, пшчотна глядзіць яго тонкімі пальцамі. Цёмныя вочы глядзяць у далечыню. Доўгія чорныя нараві ахопліваюць тонкую шыю. Усю сілу свайго таленту, сваё умненне і натхненне ўклаў вялікі італьянец у гэтае палатно, якое адлюстравала вобраз каханкі міланскага герцага Ладовіка семнаццацігадовай Чычэлі Галерані.

У карціны трагічны лёс. У 1939 годзе гітлераўцы, якія акупіравалі старажытную польскую сталіцу, пачалі рабаванне музея Кракава. «Даму з гарнастаем» разам з многімі іншымі творамі гітлераўцы вывезлі ў Германію. Усяго з музея Чартарыйскіх было ўкрадзена 843 рэчы, у тым ліку 15 палотнаў вялікіх майстроў мінулага. Большасць карцін, вывезеных з музея па загадае генерал-губернатора Франка, удалося знайсці і вярнуць, а пра многія і да гэтага часу нічога невядома. Леанардаўская «Дама з гарнастаем» пасля доўгіх і небяспечных падарожжаў таксама была вярнута ў Польшчу. Карціну пасля вайны вывезлі на віле Франка ў Баварыі польскі прафесар Эстрыхер. Там жа была знойдзена рэзбрантаўскай «Навальніца» і іншыя каштоўныя творы мастацтва з кракаўскіх музеяў. На Нюрнбергскім працэсе было ўстаноўлена, што яшчэ ў канцы 1939 года Франк узяў «Даму з гарнастаем» з асабога фонду Фюрэра для свайго легіюна рэзідэнцыі — замка Крашчавіцы. Каб абысці асобны ўказанні Гітлера аб каштоўных рэчах мастацтва, Франк прыпісаў гэту карціну да твораў... другога класа. У якіх тэатрах знаходзілася палатно да 1945 года, высветліць не ўдалося. Але ў час уцёкаў з Браслаў у пачатку 1945 года Франк захапіў карціну з сабой, а потым яна трапіла ў Баварыю. Сёння шэдэўр Леа-

У гэтай жа серыі, выданай у 1956 годзе, ёсць яшчэ адна марка, якая можа расказаць аб такім жа трагічным лёсе другога помніка мастацтва, што належыць польскаму народу. На паштовым знаку — мадонна з алтара Віта Ствоша, вядомага разбурана па дрэве, які жыў у XV стагоддзі. Яшчэ перад наладам на Польшчу Гейдрых выдаў асобы загад аб канфіскацыі алтара пасля ўзяцця Кракава і вывазе яго ў Германію. Работнікі кракаўскіх музеяў вырашылі схаваць алтар. Ён быў разабраны і ўпакаваны ў скрынкі на 23 дзень вайны. Гэтыя скрынкі былі тайна перавезены ў падвалы Сандамірскага сабора і там схаваны. Аднак знашоўся здраднік, які паказаў фашыстам тэатры. У настрычціну 1939 года скрынкі былі дастаўлены ў Берлін, а потым у 1940 годзе іх перавезлі ў Нюрнберг. Алтар вырашылі ўстанавіць у царкве святага Ларэнца... пасля вайны.

У падвалах царквы скрынкі праліжылі да краін «тысячагадовага рэйху». У 1946 годзе каштоўны твор быў вярнуты ў Польшчу. Дзве тысячы фрагментаў алтара былі, нарэшце, сабраны ў адным месцы. У 1951 годзе частка шэдэўра была рэстаўрыравана і выстаўлена ў кракаўскім Вавелі. Толькі ў 1957 годзе былі завершаны рэстаўрацыйныя работы. Польскія рэстаўратары вярнулі паштоўнаму алтару былую красу і ён заняў сваё ранейшае месца ў Марыяцкім касцёле Кракава.

Л. КОЛАСАУ.

На той бок

БЕСПАДОБНЫЯ мужчыны, прыгожыя рыцары прэрыі, зусім не бязгрэшныя, але, тым не менш, вельмі прывабныя — такімі былі «героі Дэвіка Захаду» для тых, хто даверліва ўспрымаў шматлікія шырпатрэбныя фільмы і коміксы амерыканскіх аўтараў. Але ці быў «Дэвік Захад» такім, якім яго, пачынаючы з 50-х гадоў, паказваюць галівудскія «фабрыкі лётэнэнду». І якім ён выглядае на экранях заходняга тэлебачання?

Свяжы на гэты прадывае не хто іншы, як былы аўтар вестэрнаў Гейнц І. Штамель. Ён сабраў мноства дадзеных аб «класічным» часе Дэвіка Захаду, які ахоплівае перыяд пасля заканчэння паўночнаамерыканскай грамадзянскай вайны — з 1865 па 1890 год. Даследаванні Штамеля знайшлі сваё адностванне на 472-х старонках манаграфіі пад назвай «Каўбой і іх свет», якая выйшла нядаўна ў нью-йоркскім выдавецтве «Стой і Дэй».

Гістарычныя дакументы паказваюць, што большасць кніжак аб Дэвіку Захадзе і пастаўленыя на іх масавыя серыі амерыканскіх вестэрнаў — гэта, як даказана, плён фантазіі.

Большасць жыхароў Захаду складалі сельскагаспадарчыя рабочыя, празваныя за асноўны род заняткаў каўбоймі, уладальнікамі буйных гаспадарак (фермеры), якія жылі за іх кошт. І яшчэ гандляры. Каўбойі былі заняты цяжкай працай пастухоў. Калі б нехта паспрабаваў іх пераканаць, што з пятаццаці мейраў з калты можна прадзаравіць 25-доларавую паперку, яны б яго набілі. Каўбойі насілі на паясах неадарэчныя калты, што зараджаліся з дула. Гэтыя калты толькі выпадкова пападалі ў цэль. Тым не менш амаль усе вестэрны не перастаюць хваліць амаль «легендарную» меткасць герол. Вядомы Ёл Хайкок, напрыклад, быццам бы

НАКОЛЬКІ ДЗІКІМ БЫЎ ДЗІКІ ЗАХАД?

з 200 ярдаў усаджваў дзесяць куляў у літару «О» ў шылдзе «Салон». Старадаўнія рэвалверы, якія ўжываліся да 80-х гадоў, пападалі ў цэль толькі з 20—30 метраў.

Сведкі паведамляюць аб многіх дуэлях, якія працягваліся больш як паўгадзіны, перш чым адзін з праціўнікаў не быў забіты. Ні ў якой меры не адпавядае сапраўднасці і ўяўленне аб тым, што каўбой у большасці выпадкаў яшчэ ў юныя гады «атрымліваў у лоб свінец». Нягледзячы на ўсе небяспечныя сутыкненні з выпрадаўнікамі скаціны, яны дажывалі да больш старага ўзросту.

Сацыял-дэмакратычны «Форвертс», гаворачы аб серых фільмах аб «Дзікім Захадзе», які ў сучасны момант ідуць па тэлебачанні ФРГ, піша: «Усе гэтыя бравыя героі вестэрнаў з неадарэчых тэлефільмаў адлюстроўваюць «час піянераў» у Штатах зусім не такім, якім ён быў на самай справе».

Буржуазная літаратура, кіно і тэлебачанне стварылі аб Дэвіку Захадзе сучасныя легенды. Толькі ў нямногіх з іх ёсць актуальна-палітычны аспект. Антыфашысцкі заходнегерманскі штэфтіндэйн «Дытэ» піша саркастычна: «У гэтых, багатых звестках і сентыментальнасцю гісторыяў усё аказваецца на сваіх месцах. Калі не шэрыф унаўляе справядлівасць, паколькі ён сам пакрывае бандытаў, то гэта мужны каўбой; які дэманструе свету заплаханых абывацеляў, якім павінен быць сапраўдны мужчына. Паказ карцін «бліскачага» мінулага спалучаецца з фашысцкімі тэндэнцыямі».

Нічынскае, насычанае гвалтам, — гэта сённяшня будні Злучаных Штатаў. Сотні мільянаў розных

відаў зброі знаходзяцца ў ЗША ў прыватным ужытку. Пустыя ўвечары вуліцы Вашынгтона: выйсці за дзверы было б больш небяспечна, чым праехаць вярхом цераз прэрыю больш як сто гадоў назад, калі Захад яшчэ быў «дзікі». Амагары кольцаў накіроўваюць іх супраць неграў і камуністаў, ведучы грамадзянскую вайну ў мэтах абароны сваіх прывілеяў. Дзяржава, якая дапаўняе знешнюю агрэсіўнасць агрэсіўнасцю ўнутранай, стварае неабходныя ўмовы для смяротнага ўнутранага антаганізму.

Але тэлебачанне ФРГ маршыруе ў тым жа кірунку. У 1971 годзе яно паказала шматсерыйны вестэрн «Ланцэр», «гісторыю адной сям'і», якая жыла на ранчо ў 70-я гады мінулага стагоддзя, у бурныя часы пасля заканчэння грамадзянскай вайны, як паведамлялася ў рэкламных выпусках. Фабула «Ланцэра» трывяльная і прымітыўная, як і ў іншым любім вестэрне: 25 гадоў запар уладальнік буйнага памесця Ланцэр змагаецца за сваё ранчо, за ворыныя землі, лясы, азёры. Яму належаць 100 тысяч моргенаў зямлі. Гэтыя месцы тэрыруе адна жахлівая банда. Суседзі і сябры даўно з гэтым змірыліся. І цяпер Ланцэр држыць за сваё памесце. На гэтай падставе ўзнікае нямаля прыгод. Больш істотна тое, што робіцца намёк — прыватнакапіталістычнай уласнасці пагражае банда тэрарыстаў. Такім чынам, серыя «Ланцэр» служыць яскравым прыкладам таго, як хлуслівая гісторыя з мінулага амерыканскага «Дэвіка Захаду» можа рэалізаваць вельмі актуальныя тэндэнцыі ў духу пануючай капіталістычнай уласніцкай маралі.

Пераклад з нямецкай В. МЯГКОУ.

НЕПАЖАДАНЫЯ ГОСЦІ

Што рабіць з хіпі? Гэта пытанне было зараз на Цэйлоне асабліва вострым.

А адбылося наступнае. У апошні час у рэгіёне сурапейскіх краін на хіпі наладжваюць паліцэйскія абласы, у некаторых гарадах іх наокупілі не пускаюць. І вось яны паточна хлынулі ў Азію: у Індыю, Сінгапур, Інданезію і, канечне, на Цэйлон, у «зямны рай», як называюць востраў у турысцкіх праспектах.

Сярод акулунглаў у цэнтры вострава знаходзіцца старажытнае сталіца Паланарува. Там захаваліся руіны палацаў і будзійскіх храмаў. Яны святыню, берагую на Цэйлоне гэтыя помнікі багатай сінгальскай культуры. Яны старага ахоўваюцца дзяржавай. Хіпі прабраліся і туды. Аднойчы я бачыў, як паліцэйскія

вялі групы юнакоў і дзяўчат. — Сам не разумею, чаго ім ад нас трэба, — сказаў адзін з хлапцоў. — Вырашылі мы пераначаваць у нейкай руіне. Прабраліся туды міма вартаўнікаў, а легчы, як трэба, нельга, таму што ўсюды тырчаць наменныя сляпы. Толькі сабраліся зваліцца, некалькі, а тут з'явіліся паліцэйскія.

Як мне прастэстываць паліцэйскі, хіпі гаварыў аб славетным палацы караля Паракрамбаху першага, з кіраваннем якога звязаны перыяд расціўні Паланарувы. «Каменнымі сляпамі» ён палічыў рэшткі ўпрыгожаных ллпнымі фігуркамі калон каралеўскага палаца.

Сярод хіпі нямала наркаманаў. Некаторыя візітэры з ЗША і Еўропы паказаліся сапраўдымі злачынцамі.

Потым было ўстаноўлена, што турыста з ФРГ хворалі воспай. Хутка яшчэ двое хіпі з Заходняй Германіі былі адпраўлены ў шпіталь.

Тут ужо цярпенне цэйлонцаў перапоўнілася. Цэйлонскія газеты застракацелі загаловамі: «Няхай хіпі выбіраюцца адсюль», «Не пускайце іх у нашу краіну». Хіпі аб'яўлена вайна, у якой ахвярамі часам рабіліся маладыя людзі, якія не мелі да іх ніякага дачынення. У газетах паведамлілі пра выпадкі, калі прадавец магазіна зачыніў дзверы перад маладой парай, прапанаваўшы ім спачатку пастрыгчыся, а ўжо потым што-небудзь купіць.

М. ОЗЕРАУ,
карэспандэнт ТАСС.

Генадзь ЗОТАУ

СТАЛЫ

Атрымаў пасаду Стась
І уткнуўся у паперкі.
Стол ягоны — блісь ды ясь,
Адлівае, бы люстэрка.

— Асабліва ж не дуры,
Толькі праўду гавары,
Кіраўнічы у мяне
Выгляд зараз або не!

Стол прамовіў у адказ:
— Выглядаеш добра, Стась,
Ды на базе ёсць, павер,
Мэбля лепшая цяпер.

Паімчаўся Стась на базу,
Гарнітур змяніў адрозу.
Быў цяпер у Стаса новы
Стол — начальніцкі, дубовы.

Ды і гэты неяк раз
Балбатнуў яму ў адказ,
Што ў сістэме гандальбыту
Шык-мадэрн сталы, нібыта...

Па майстэрнях Стась гайсае,
Мэблю лепшую шукае...
...І сказалі ўрэшце:

— Стась,
Клопат твой каму патрэбны!
Са сваёй пасады злязь,
Бо сядзіш ты дзеля мэблі.

ПАН КУСКА соў-
гаўся і соўгаўся
на крэсле — яму,
відаць, не давала спакою
нейкая думка. І раптам,
як самазайца, які ўрэшце
наважыўся боўтнуць у
ваду, ён звярнуўся да
сваёго начальніка пана
Банашака.

— Даруйце, але ў мяне
вельмі далікатная справа.
Я даўно ўжо хачу ў вас
запытаць...

Пан Банашак зычліва
ўсміхнуўся.

— Калі ласка, не са-
ромцеся...

— Скажыце, будзьце
ласкавы, у якой установе
мы працуем?

— Як?! — узарваўся
пан Банашак. — Пан про-
ста здэквацца надумаў з
мяне!

— Што вы! Я і ў дум-
ках не адважыўся б... —
горача запэўніў пан Ку-
ска. — Але ж я напраўду
не ведаю.

— Не ведаеце, дзе пра-
цуеце?

— Не ведаю. От так

ужо атрымалася... — за-
чырванеўся ад сораму пан
Куска.

— А цікава, колькі ж
гэта гадкоў вы тут ужо
сядзіце?

— Хутка чатыры.

— І дасюль не ведаеце?

Марыуш КВЯТКОўСКИ.

А як вы да нас трапілі?

— Па рэкамендацыі.

— Ну, той, хто рэкамен-
даваў, то мог бы ўжо ска-
заць, куды вас рэкамен-
дуе.

— Ведаеце, не сказаў.
Проста напісаў запіску да

пана дырэктара — і ўсё.

— І дырэктар таксама
вам нічога не сказаў?

— Як гэта нічога! Ска-
заў, што буду атрымлі-
ваць зарплату плюс прэ-
мію.

— Гм... — зазначыў

ГУМАРЭСКА

пан Банашак. — І з таго
часу вы ні разу не паці-
кавіліся, дзе працуеце?
Хоць бы не паленаваліся,
ды прачыталі шыльдачку
каля ўваходу.

Пан Куска шчыра здзі-
віўся.

— Каля ўваходу столькі
розных таблічак! Як я мог
здагадацца, якая з іх на-
ша?

— Можна быць і так, —
згадзіўся пан Банашак. —
Ну што ж, тады скажу:
мы працуем у Канторы
палівання вуліц.

— Вунь яно што! — ра-
дасна выгукнуў пан Ку-
ска. — Нарэшце разабра-
ліся!.. Хаця не, чакайце,
чакайце... Мне здаецца,
што я бачыў шыльдачку
Канторы палівання вуліц
у зусім іншым месцы.

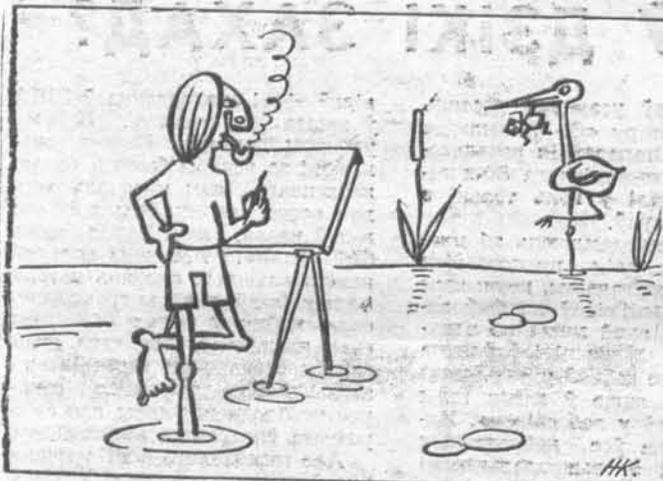
— Ды што вы чаўпе-
це! — выгукнуў пан Бана-
шак, ускочыўшы з крэс-
ла. — Не можа гэтага
быць!

— Каб я з гэтага месца
не сышоў! Бачыў шыльду
вашай канторы кіламет-
раў за чатыры адсюль.

Пан Банашак, збялеў-
шы, апусціўся на крэсла.

— Цырк дый годзе!
Няўжо наму кантору ку-
дысьці перавялі?

Пераклаў з польскай
П. МІСЬКО.

Мал. М. КАРАВКО.

З НАРОДНАГА

- Грэх у мех, калом на мяху —
няма граху.
- Каб табе на старасць кот ліка
зніс!
- Каб табе пярун пяты пащчапаў!
Запісаў І. ЛЕПЕШАУ.

Васіль ГАПАНОВІЧ

ЦІ Ж СНІЎ ПРА ГЭТА ЁН КАЛІ?!

Таўкач зярняты б'е, шалупіць,
З-за вуха перыць, з-за пляча...
Яны ж на дол лятаць са ступы,
Каб уцячы ад таўкача.
Прайшло гадзіны дзве з паловай,
І што б падумаць вы маглі!
Разбіўся сам таўкач дубовы,
Ці ж сніў пра гэта ён калі!

Уладзімір ІСКРЫК

ГЭТЫ МАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК «ЛІМА»

Як, пэўна, добра ведаюць нашы чытачы, «Літаратурная газета» рэгулярна адводзіць немалое месца для архівавукосага «Этымалагічнага слоўніка». Яе печын натхніў і нашых мовазнаўцаў ад гумару. Адзін з іх — Уладзімір Іскрык — прапановаў рэдакцыі свае матэрыялы для падобнага слоўніка, якія з'яўляюцца не запазычаннем з «Літгазеты» або сінанімічных скарбонак М. Клышкі, а грунтоўным вынікам шматвілінных учорадзённых пошукаў. «Гэтымалогія» — слова нярускае, як растлумачыў нам даследчык, і складаецца з двух каваляў: «гэты» і «малогія» (ад «малоць» — растлумачваць). Слоўнік ахоплівае розныя сферы шматбачовага сённяшняга жыцця: спорт, медыцыну, сельскую гаспадарку, літаратуразнаўства, і ёсць усе падставы меркаваць, што ён будзе рэзкай процілегласцю ўсялякаму лёгкаважкам трэсіву на тую ж тэму.

- Абармот — бармэн у матэлі.
- Акуляры — кавалеры акул.
- Албар (жарг.) — забойца.
- Басяк (муз.) — оперны спявак, які валодае басам.

- Брыво (тэх.) — электрабрытва.
- Базон — таксіст.
- Варатар — тара для варанай прадукцыі.
- Вусень — чалавек з вусамі.
- Гадзіннік — памяшканне для змей.
- Галёканне — размова па тэлефоне.

Дармаед (транспарт.) — безбілетнік, «заяц».

Журавель — наведвальнік рэстарана «Журавінка».

Звон (архітэкт.) — выгляд звонку.
Зубр — зубны ўрач, стоматалаг.

Кажан — дыктар, прамоўца.
Карункі — прысуды.
Кладка — раздатчыца ў сталобцы.
Кроква — шпацыр.
Крытык — асоба, якая крые.
Кульба (спарт.) — гімнастыка.

Лагава (спарт.) — гермаго ў кла-
сичнай барацьбе.

Лопух — шар, які лопнуў.
Любовік — мізэрны чалавечак.
Ляпус — удар па шчаць.

Маладзік — дзікі парсючок.
Малодзіва — вундэркінд.

Мамант — п'ястун, мамчыны сыноч.
Наморднік — сіняк, нанесены хулі-
ганам.

Наручнікі (спарт.) — стойкі на ру-
ках.

Нябога — атэістка.

Палістырол — паліцэйскі, які спе-
цыялізуецца на крадзяжах.

Папліска — балгарскі каньяк на но-
вай цане.

Парасон — час сну.
Паркан — ітык.

Пацалункі — пацукковыя норы.
Плешчаныцы — апладысменты.

Пярун (заал.) — птушаня, якое
ўварабалася ў пер'е.

Рагач — повар, спецыяліст па рагу.
Рамантык — апошні клічнік у ра-
мане.

Самагонка — энтузіязм.
Скалазуб — каменедрабілка.

Страус — дэзустатар страй.
Ступа — спартыўная хадзьба.

Ступня — кар'ера.
Супастат — памыі.

Турботы — турысцкі абутак.
Хобат (англ.) — чалавек з якім-не-
будзь захапленнем (хобі).

Цыркуль — артыст цырка.
Шакаладка (заал.) — самка ша-
кала.

Ягуар (фалькл.) — муж бабы Ягі.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай аэстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рупісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.